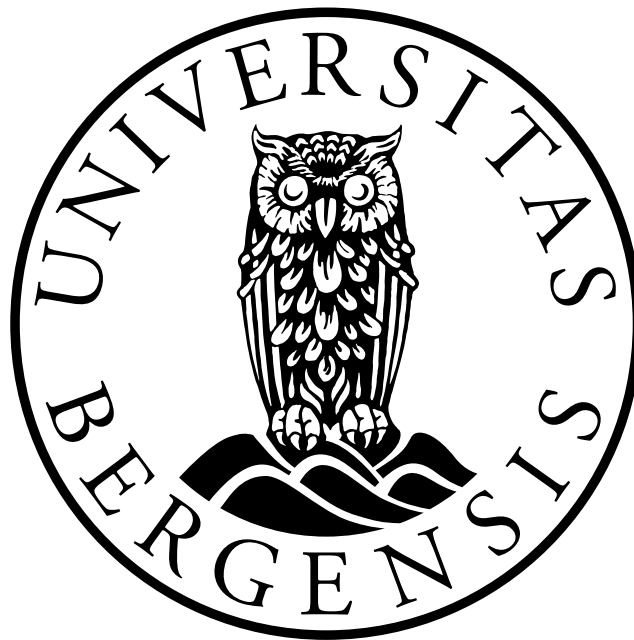

Kampen om fotballhegemoniet i Stavanger

En komparativ studie av fotballagene Viking FK, Stavanger

Idrettsforening og FK Vidar 1899-1940

Eirik Aarthun

Masteroppgave i historie

Institutt for arkeologi, historie, kultur- og religionsvitenskap

UNIVERSITETET I BERGEN

Våren 2019

Kampen om fotballhegemoniet i Stavanger

**En komparativ studie av fotballagene Viking FK, Stavanger Idrettsforening
og FK Vidar 1899-1940**

© Eirik Aarthun

2019

Kampen om fotballhegemoniet i Stavanger

Eirik Aarthun

<https://bora.uib.no>

Abstract:

This master thesis is a comparative study of three football clubs in Stavanger, Viking FK, Stavanger Idrettsforening (SIF) and FK Vidar, in order to find out why two clubs became sporting dominant in separate periods between 1899 and 1940. These three football clubs were the pioneers in the development of football in Stavanger, founded respectively in 1899, 1905 and 1906. Firstly, this thesis studies why SIF were the dominant football club in Stavanger from its foundation until mid 1920's, and why it wasn't Viking or Vidar. To answer this question, I have looked at the composition of various factors that may have contributed to their sporting success. These factors are organizational structure, finances, influence of a foreign club manager, and the players' interest and discipline. It is the interaction between these factors that has led to SIF becoming sporting dominant. Secondly, this thesis also studies why Viking developed to become the sporting dominant football club from mid 1920's to 1940. As in chapter two, I have looked at the composition of various factors that may have helped explain Viking's sporting success. These factors are an individual's particular influence on the club's progress, finances, influence from a foreign manager, and the players' interest and discipline.

Førord:

En toårig reise er snart slutt, og det er en stor lettelse at denne oppgaven er kommet i mål. Det har vært mange spillere med på laget for at dette har gått i orden.

Først og fremst vil jeg takke min viktigste medspiller, støttespiller og veileder, Teemu Sakari Ryymin. I min uvitenhet om at det var mulig å skrive en masteroppgave i fotballhistorie ved Universitetet i Bergen, har han vært på ball fra første øyeblikk. Takk for stor tålmodighet, svært gode råd, oppfølging og enestående veiledning gjennom to år. Det har vært av enorm betydning for dette prosjektet.

En stor takk rettes også til deltakerne på seminaret Politikk, samfunnsstyring og historiebruk for gode og konstruktive kommentarer.

Takk til Glenn Eilif Solberg for nyttige og inspirerende faglige samtaler.

Takk også til Arne Ørbog Hafsås, John Tønnesen Ripland og Andreas Kverneland Vagle for støttende samtaler.

Takk til min familie som har støttet meg i løpet av studietiden. Takk til mamma som har tatt hånd om en sliten student, og lettet studietilværelsen. Takk for gode telefonsamtaler hjem til pappa, mine søstre og farmor og farfar. En ekstra takk til min pappa som så en TV-kamp en sen høstkveld på 90-tallet, og som også har tatt meg med på stadion hvert år siden jeg var liten. Det har lagt grunnlaget for min interesse til denne sporten.

Tusen takk til min viktigste lagspiller og kaptein, min kjære samboer Ajsere Saliji. Hun har vært nakken som har holdt mitt hode oppe.

Straks blåser dommeren i fløyta for siste gang.

15. mai 2019, Bergen

Eirik Aarthun

Innholdsfortegnelse

1. Innledningskapittel	1
1.1 Introduksjon	1
1.2 Problemstilling og tidsperiode	3
1.3 Tidligere forskning.....	5
1.4 Kilder og metode.....	10
1.5 Strukturen i oppgaven	13
2. Stavangerfotballens utvikling 1899-1925: SIF i førersetet	15
2.1 Etableringsfasen: Idrettslaget Viking	16
2.2 Etableringsfasen: Stavanger Idrettsforening	22
2.3 Etableringsfasen: Fotballklubben Vidar	25
2.4 Kamporganisering: Pokalkamper, Krets- og Norgesmesterskap	29
2.4.1 Pokalkamper – lokale og regionale, SIF sportslig dominerende	29
2.4.2 Kretsmesterskap – SIF lokalt dominerende.....	31
2.4.3 Norgesmesterskap	33
2.5 Hvorfor SIF frem til 1925?.....	35
2.5.1 Fra åpne marker og grus til landets første gressmatte	35
2.5.2 Organisasjonsendring – Fra bredde til spesialisering	38
2.5.3 Økonomi	40
2.5.4 De første fotballtrenerne i Stavanger - SIF ansetter Paddy Travers.....	45
2.5.5 Spillernes interesse og disiplin.....	48
2.6 Oppsummering.....	53
3. Stavangerfotballen 1925-1940 – Viking tar over	55
3.1 Viking stiger frem	56
3.2 SIF møter utfordringer	63
3.3 Vidar sakker akterut	68
3.4 Kamporganisering.....	74
3.4.1 Vestlandsligaen.....	75
3.5 Hvorfor Viking?.....	77
3.5.1 Enkeltindivid	78
3.5.2 Økonomiske ressurser – Viking mest sportslig aktiv	79
3.5.3 Påvirkningskraft fra utenlandske trenere.....	84

3.5.4 Spillermateriell, interesse og disiplin	90
3.6 Oppsummering.....	95
4. Konklusjon	97
Kilder.....	103
Arkivmateriale	103
Aviser	104
Litteratur.....	105
Andre kilder	109

1. Innledningskapittel

1.1 Introduksjon

Fotball er en idrett som de aller fleste kjenner til i dag. I Norge har flere byer og ulike tettsteder "sine" fotballag, slik som Rosenborg Ballklubb i Trondheim, Sportsklubben Brann i Bergen og Odds Ballklubb i Skien. I Stavanger er det Viking Fotballklubb som er "siddisenes" lag. Men har det alltid vært slik? Nei, er det korte svaret på et slikt spørsmål. Fra begynnelsen av 1900-tallet, i sterk konkurranse med Stavanger Idrettsforening og FK Vidar, gikk det flere år før Viking kunne kalle seg byens beste fotballag. Det er den sportslige utvikling og suksess, mellom disse tre Stavangerklubbene, som danner grunnlaget for denne oppgaven.

Da fotballen kom til Norge siste fjerdedel av det 19. århundre var det naturligvis ikke slik at en hadde så god kunnskap om hvordan en fotballkamp var. Etter den første fotballkampen i Bergen i 1886 kunne en av avisene melde om at "Det gik vist mange som os ved Overværet av de engelske Officeres Football-Match, at Spillets Gang og Point blev dem en fullstendig Gaade."¹

Denne gåten, om hva fotballspillet gikk ut på, skulle ikke vare lenge. Allerede flere år før fotballforbundet ble etablert, hadde den engelske sporten gjort seg kjent i landet. Bergenserer Johan Blytt har påstått at han, som den første i Norge, introduserte fotballspillet så tidlig som i 1883 eller 1884. I 1885 ble i hvert fall Kristiania Footballklub landets første fotballklubb, og året etter ble de første fotballkampene arrangert av mannskapet fra britiske marinefartøyer.² To år senere fikk de selskap av fotballklubben Spring, og de neste årene ble det også opprettet fotballklubber i blant annet Skien, Trondheim og Kristiansand.³ I mer enn 115 år har den organiserte fotballen spredt seg over Norges land. Tall fra 2016 viser at antall medlemsklubber i Norges fotballforbund (NFF) var tett opp mot 2000, med nær 30.000 ulike fotballag og over 370.000 aktive spillere.⁴ Mye har altså skjedd siden de tre klubbene, Lyn, Spring og Grane, stiftet Norsk Fodboldforbund på aprils siste dag i 1902.⁵

¹ Goksøy og Olstad (2002) s. 26.

² Goksøy og Olstad (2002) s. 26.

³ Olstad (1987) s. 78.

⁴ Norges fotballforbund, årsrapport 2017 s. 4.

⁵ Goksøy og Olstad (2002) s. 42.

Like før det 19. århundre var omme ble Viking FK, stiftet som ”Idrætslaget Viking” i 1899, et av de første idrettslagene som ble opprettet i Stavanger. Året etter kom Stavanger Fodboldklub, men de tok straks navnet Norrøna ettersom friidrett ble opptatt på programmet – senere endret til Mjølner da det allerede var en fotballklubb i Bergen med samme navn.⁶

Denne klubben bestod imidlertid ikke særlig lenge, men noen år senere kom flere klubber til. En av disse var Stavanger Idrettsforening (SIF), stiftet i 1905 – en klubb som virkelig markerte seg i kampen om fotballhegemoniet i Stavanger.⁷ En annen var Fotballklubben Vidar, som ble stiftet året etter.⁸ Videre i oppgaven vil jeg for enkelhets skyld bruke navnene Viking, SIF og Vidar. Det opprinnelige navnet vil bli brukt der hvor det er hensiktsmessig.

På begynnelsen av 1900-tallet arrangerte Viking, SIF og Vidar kamper mot hverandre. I tillegg spilte de også pokalkamper mot lag fra Bergen, før de tre Stavangerlagene var med på å opprette Vesterlen fotballkrets i 1911 – senere kalt Rogaland fotballkrets.⁹ Ut i fra resultatene fra disse kampene, kan vi si at SIF var sportslig dominerende i Stavanger de to første tiårene. Til eksempel vant SIF 13 kretsmesterskap i løpet av kretsens 15 første år.¹⁰ Denne posisjonen ble imidlertid ikke opprettholdt.

Resultatmessig skjedde det en endring fra midten av 1920-tallet, hvor Viking spilte seg til en annenplass i kretsmesterskapet etter tapt omkamp mot SIF.¹¹ Samtidig opplevde de sin aller første semifinale i Norgesmesterskapet i 1925.¹² Derifra, og frem til krigens utbrudd, var Viking virkelig en klubb en måtte regne med i Stavangerfotballen. I løpet av femtenårsperioden 1925-1940 opplevde Viking å bli kretsmestre 10 av 13 ganger, mens SIF vant tre ganger.¹³ Ordningen med kretsmesterskap opphørte derimot i 1937, da det nye seriesystemet med Norgesserien kom i gang.

Viking opprettholdt sine gode resultater i det nye seriesystemet, og ble distriktsmestre i Norgesseriens første sesong i 1937/1938. Det påfølgende året ble SIF distriktsmestre,¹⁴ men Viking var tilbake på tabelltoppen igjen i sin avdeling i 1939/1940-sesongen. På de åtte kampene som ble spilt før den tyske invasjonen satte en midlertidig stopp for all idrettsaktivitet i Norge, hadde Viking fått med seg 15 av 16 mulige poeng. Selv om den tredje

⁶ Melkevik (1994) s. 37; Lund (1963) s. 16.

⁷ Christiansen, Schreiner og Helgesen (2005) s. 17.

⁸ Mossige, Blix og Østbø (2006) s. 10.

⁹ Lindboe (1986) s. 8-9.

¹⁰ Lindboe (1986) s. 124.

¹¹ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160.

¹² Halvorsen og Eriksen (1947) s. 393.

¹³ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160-161.

¹⁴ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 253-267.

utgaven av Norgesserien aldri kom i gang igjen, lå Viking godt an til å bli distriktsmestre for andre gang.¹⁵

I tillegg opplevde Viking sportslig suksess også i Norgesmesterskapet i denne femtenårsperioden. På disse årene spilte Viking 71 cupkamper, mens SIF deltok i 54, noe som er vesentlig flere kamper i et mesterskap hvor en spilte syv kamper i året dersom en gikk helt til finalen. Viking spilte seg også til en finaleplass, i tillegg til tre semifinaler, mens SIF tok seg til to semifinaler.¹⁶ I denne perioden gikk altså Viking fra å være et middelmådig lag, til å bli dominerende lokalt og levere gode sportslige resultater nasjonalt.

1.2 Problemstilling og tidsperiode

Fotballens fremvekst i Stavanger, og den sportslige konkurransen mellom Viking, SIF og Vidar er altså temaet for min masteroppgave. Som vi så ovenfor, opparbeidet SIF en sterk posisjon i Stavangerfotballen i løpet av klubbens tidligste periode. Hvorfor klarte de ikke å opprettholde denne posisjonen, og hvorfor vant ikke Viking eller Vidar frem på denne tiden?

Lik andre byer i Norge, slik som Oslo, Bergen og Trondheim, har Stavanger hatt mer enn én fotballklubb helt fra den tidlige perioden av norsk fotball. Dermed har det vært konkurranse om hegemoniet i byen, og en kan ikke si at det har vært historisk forutbestemt at én spesifikk klubb i én spesifikk by skulle bli det dominerende fotballaget. Hva er det da som ligger til grunn for at en fotballklubb har blitt sportslig dominerende i Stavanger? Hvorfor har det vært to fotballklubber som har dominert Stavangerfotballen fra dens begynnelse og frem til andre verdenskrig? Mer konkret: Hvorfor var SIF den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger fra 1905-1925? Hvorfor vant Viking frem på midten av 1920-tallet, og hvorfor ble de den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger fra 1925-1940? Det er dette jeg ønsker å undersøke i denne masteroppgaven.

Ved å studere de tre klubbene, Viking, SIF og Vidar, ønsker jeg først å finne ut hva som skiller seg ut i SIFs favør i tiden frem mot 1925. Deretter rettes fokuset mot Viking for å få svar på hvorfor de overtok SIFs posisjon fra midten av 1920-årene. Samtidig vil det gi svar på hvorfor Vidar ikke lyktes, sportslig, i samme grad som de to andre klubbene. Gjennom denne studien ønsker jeg å få frem hvilke grep de ulike klubbene har tatt, og hvordan omstendighetene har vært innad i klubbene i deres jakt på å bli den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger.

¹⁵ Aareskjold (1989) s. 97-98.

¹⁶ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 393-394 og s. 362-363.

Tidsrommet til oppgaven vil være fra 1899 til 1940 – fra Vikings opprinnelse og frem til den tyske invasjon umuliggjorde påbegynnelsen av det norske seriespillet. Med denne tidsavgrensningen får jeg først belyst Stavangerfotballens tidligste år, deretter hvordan SIF ble sportslig dominerende. Til sist vil overgangen til en ny epoke og selve suksessperioden til Viking bli belyst. Ved å sette fokus på disse vel 40 årene, ønsker jeg å avdekke utviklingstrekk som kan være med på å forklare hvorfor SIF og Viking opplevde sportslig dominans lokalt og hvorfor Vidar ikke opplevde samme sportslige suksess.

For å kunne få svar på disse spørsmålene vil jeg undersøke hvilke faktorer som kan være med på å forklare SIFs sportslige suksess. Deretter vil jeg undersøke hvilke faktorer som kan være med på å forklare Vikings sportslige utvikling og suksess. Dette er faktorer som dreier seg om organisasjonsstruktur, økonomi, påvirkning fra fotballtrenere, spillernes interesse og disiplin og enkeltindivid.

På hvilken måte har foreningenes organisasjonsstruktur påvirket deres utvikling? Har det spilt en rolle for hvilke idretter de har prioritert? Hvordan har økonomiske ressurser påvirket klubbens utviklingsmulighet? På hvilken måte har fotballtrenere vært viktig for spillernes utvikling? Hvordan har spillernes interesse og disiplin påvirket klubbens utvikling? Og i hvilken grad har enkeltindivid vært av særlig betydning for sportslig fremgang?

Dette er sentrale spørsmål i denne undersøkelsen for å kunne svare på problemstillingen ovenfor. Målet er ikke å sile ut én enkel faktor som vil forklare SIF, eller Vikings, sportslige suksess, da faktorene vanskelig vil la seg fraskille. Til eksempel er baneforhold, antall spilte kamper per sesong og trenere klubbene har vært i besittelse av til en gitt tid, ulike aspekter som påvirkes av den enkelte klubbs økonomiske ressurser. Likevel, i siste del av hvert kapittel, vil jeg forsøke å skille faktorene fra hverandre. Dette valget er gjort for, om mulig, å fremheve klubbens forskjeller eller likheter i henhold til den enkelte faktor. I sum er det derimot faktorenes samspill som vil være med på å forklare den enkelte klubbs sportslige suksess. Teksten kan derfor bære preg av gjentakelser, men jeg håper at denne inndelingen vil klargjøre faktorenes betydning for sportslig suksess.

1.3 Tidligere forskning

”Idrett og historie er en kombinasjon som inntil nylig har vært omfattet med relativt lite oppmerksomhet både fra idretten selv og fra tradisjonelt historikerhold,”¹⁷ skrev idrettshistoriker Matti Goksøy i sin doktorgradsavhandling i 1991. Et av de viktigste verkene i norsk sammenheng er tobindsverket til idrettshistorikerne Finn Olstad og Stein Tønnesson, om norsk idrettshistorie fra 1861-1986, som også retter søkelyset mot norsk fotballhistorie fra dens inntog i Norge og frem til midten av 1980-tallet.¹⁸ Det har riktig-nok blitt forsket på fotball i Norge tidligere¹⁹, men fra 1990- og utover på 2000-tallet har forskningsfeltet økt i omfang.²⁰

Med *Soccer & Society* – verdens første internasjonale tidsskrift om fotball – har norske forskere også hatt en arena til å ta del i den internasjonale forskningen. Tidsskriftet ble opprettet i 2000, med det mål om å studere fotball i en global sammenheng og å dekke alle aspekt av fotball som påvirker samfunnet fra et antropologisk, kulturelt, historisk, sosiologisk, politisk, økonomisk og estetisk perspektiv.²¹ Her har flere norske forskere publisert undersøkelser om både norsk- så vel som internasjonal fotball, men ingen av disse har studert fotballen i Stavanger på første del av 1900-tallet.²²

Selv om forskning på norsk fotball har økt de siste 20-30 årene er det ikke mange som har forsket på hvordan en enkeltklubb har vunnet frem og blitt dominerende i et gitt geografisk område – og hvorfor dens suksess har funnet sted.

Av litteraturen jeg kjenner til er det spesielt to norske forskningsarbeid som har undersøkt et lignende problemfelt som min masteroppgave. Den tidligere Vikingspilleren Arvid Knutsen undersøkte i sin hovedfagsoppgave i idrett fra 1984 sentrale utviklingstrekk i Viking knyttet mot aktuelle organisatoriske rammebetingelser fra 1925-1982.²³ Petter Furuholm Gjessing undersøkte i sin hovedfagsoppgave fra 1999 Branns posisjon i Bergensfotballen og klubbens forhold til byens innbyggere fra 1908-1955.²⁴ I tillegg har også den svenske sosiologen

¹⁷ Goksøy (1991) s. 1.

¹⁸ Olstad (1987); Tønnesson (1986).

¹⁹ Se f.eks.: Olsen (1974), (1985); Knutsen (1984); Olsen og Ingjerd (1984); Tveit og Vaglum (1985).

²⁰ Se f.eks.: Larsen (1992); Ommundsen (1992); Berg (1998); Goksøy og Hognestad (1999); Arnesen (2000); Gammelsæther og Ohr (2002); Goksøy og Olstad (2002); Pedersen (2006); Andersen (2007); Hognestad og Hjelseth (2012); Goksøy (2014).

²¹ Soccer & Society ”Aims & Scope”.

²² Se f.eks. Larsen (2001); Fasting (2003); Hognestad (2006), (2009), (2012); Gammelsæter (2009); Goksøy og Olstad (2009); Tuastad (2019).

²³ Knutsen (1984).

²⁴ Gjessing (1999).

Tomas Peterson skrevet om, og prøvd å forklare, den sportslige suksessen til én enkeltklubb – nemlig Halmstads Bollklubb – i boken *Leken som blev allvar* fra 1989.²⁵

På bakgrunn av Vikings gode sportslige utvikling fra 1925-1982, undersøkte Knutsen flere av forholdene han mener var av betydning for at en slik utvikling fant sted. Disse forholdene ble undersøkt under syv problemfelt, hvor de ble analysert én for én gjennom fire perioder. Det første problemfeltet undersøker lovtekster, lederforutsetninger og organisatorisk utvikling. Det andre problemfeltet handler om målsettinger, aspirasjoner og sportslige resultater. Det tredje omfatter spillerrekruttering. Problemfelt fire fokuserer på spillerforutsetninger, det vil si spillernes fotballferdigheter og spillestil. Under problemfelt nummer fem undersøkte Knutsen rammebetingelser for idrettslig aktivitet – altså spillernes treningsbetingelser, slik som tilgjengelighet av bane å trene på og kvaliteten på selve fotballen en spilte med. Det sjette problemfeltet handler om klubbens trenerforutsetninger, hvem som trente og ledet laget, og også hvilken bakgrunn, holdning og hvilke egenskaper disse trenerne hadde. Til sist har vi det syvende problemfeltet, som handler om treningsopplegget og treningsprosessen i Viking. De fire periodene Knutsen undersøker disse problemfeltene gjennom, starter med Vikings nasjonale gjennombrudd med semifinale i Norgesmesterskapet i 1925 og varer frem til okkupasjonen av Norge i 1940 – en periode som også strekker seg parallelt med en del av undersøkelsesperioden til min egen oppgave. Den andre perioden går fra 1945-1962, og følger seriespillet Hovedserien som kom i gang i 1948. Tredje periode går fra 1963-1971, hvor seriesystemet gikk over til 10-klubbserien og 1. divisjon, og som i tillegg er perioden hvor Viking ikke vant et eneste norsk mesterskap. Fjerde og siste periode Knutsen har delt inn i, er da seriesystemet legger om til tolv klubber i den øverste divisjonen i 1972 og frem til 1982 – et tiår hvor Viking vinner flere seriemesterskap, i tillegg til å vinne et norgesmesterskap.²⁶

Etter å ha analysert de syv problemfeltene som er vist til ovenfor, kom Knutsen frem til flere faktorer som bidrog til Vikings gode sportslige utvikling fra midten av 1920-tallet.

Betydningen av enkeltpersoner er én av faktorene som blir trukket frem av Knutsen. Finn Brodahl – formann i Viking fra 1921-1932 – og etter hvert også hans bror Tor, som oppmann, er to personer som blir karakterisert som spesielt viktige enkeltpersoner for klubbens gode utvikling. Arbeidet til de to brødrene, som formann og oppmann, satte så tydelige spor at de ble retningsgivende for deres etterfølgere utover på 1930-tallet.²⁷ En annen faktor som blir

²⁵ Peterson (1989).

²⁶ Knutsen (1984) s. 7-13.

²⁷ Knutsen (1984) s. 52-53.

trukket frem av Knutsen, som forøvrig også henger tett sammen med formannen Finn Brodahl, er betydningen av å rekruttere både nye spillere og ledere til klubben. Tidlig på 1920-tallet startet han arbeidet med å få ulike gutteklubber til å gå inn i Viking. Dette var gutteklubber som Start, Stavanger Sportsklubb og Storm.²⁸ I tillegg rekrutterte også Viking flere av de engasjerte lederne av ulike gutteklubber ved begynnelsen av 1930-tallet, som Cornelius Haaland, Martin Oanes, Johan P. Johnsen og Palmer Stangeland. I disse fire, slår Knutsen fast, hadde Viking byens beste talentspeidere. De holdt frem med den spillerrekrutteringen som Finn Brodahl allerede hadde startet på. Videre hevder Knutsen at disse fire fikk flere unge spillere til å se på Viking som en klubb med tiltakslyst og ideer.²⁹ Også sosiale forhold blir trukket frem som en faktor av Knutsen, hvor samfunnets store arbeidsløshet var med på å føre ungdommen mot idrett og at arbeidsløsheten frigjorde mye tid til trening for flere av Vikingspillerne på 1930-tallet. En fjerde faktor hos Knutsen er Vikings spillestil. Vikings spillestil på 1920-tallet var kjennetegnet av at det baserte seg på god kondisjon, et lag som gjerne kjempet mer enn det spilte, mens det på 1930-tallet utviklet seg til å bli et mer ballspillende lag. Femte og siste faktor Knutsen trekker frem for Vikings gode sportslige utvikling i perioden fra 1925-1940, er den skotske fotballtreneren Donald Coleman og den påvirkning han hadde på de yngre spillerne med sitt fokus på å bevege seg når en ikke var i besittelse av ballen.³⁰

Når det gjelder Petter Furuholm Gjessings hovedfagsoppgave i historie fra 1999, undersøkte han hvorfor Brann ble det dominerende fotballaget i Bergen. Gjessing arbeidet ut i fra en teori om at sportslige resultater teller, men at det er ressursene som avgjør hva en kan utrette. Hans teori sprang ut fra den svenske sosiolog- og idrettsforskeren Tomas Petersons teori om at de sportslige resultatene er viktige, men at det likevel er ulike viktige faktorer som ligger bak resultatene.³¹ Etter å ha studert utviklingen til Brann fra sin opprinnelse i 1908 og frem til 1955, konkluderer Gjessing med at Brann stadion, enkeltpersoner, økonomi, klubbens forhold til de forskjellige sosiale klassene i samfunnet, demokratisering av klubben og klubbens tidlige opprinnelse er viktige faktorer som forklarer Branns sportslige suksess i denne perioden.³² Slik som Knutsen, fant også Gjessing ut at enkeltpersoner spilte en viktig rolle.

²⁸ Lund (1963) s. 150-151.

²⁹ Knutsen (1984) s. 53 og 261.

³⁰ Knutsen (1984) s. 53.

³¹ Gjessing (1999) s. 2.

³² Gjessing (1999) s. 110.

Med Tomas Petersons bok, *Leken som blev allvar* (1989), har vi et tredje forskningsprosjekt som undersøker en fotballklubbs sportslige suksess. I denne studien om den svenske fotballklubben Halmstads Bollklubb (HBK), undersøkte Peterson hvordan HBK vant Allsvenskan – ekvivalenten til den norske Eliteserien – i 1976.³³ I følge Peterson var de sosiale, organisatoriske og økonomiske prosessene HBK gikk igjennom i perioden 1967-1976 de viktige faktorene for å forklare utviklingen til HBK. Videre skriver han at alle tre var, nødvendige forutsetninger for den sportslige suksessen HBK erfarte i denne tiårsperioden. 1967 var året da svensk fotball avskaffet amatørreglene, noe som, i følge Peterson, førte til at svensk fotball gikk inn i en utviklingsfase mellom det amatørmessige og det profesjonelle planet. Videre skriver han at Riksdagen også besluttet flere reformer på bidragsområdet dette året, noe som ga fotballklubbene et støttepunkt til å kunne legge om til en ny type organisasjon. Dette åpnet opp for muligheten til å lønne funksjonærer i stedet for å lene seg på gratisarbeid, selv om dette i første omgang gjaldt ungdomsarbeid. I tillegg viser Peterson til at fotballen ble åpnet opp for et nytt marked, hvor spillere og trenere fikk betalt for det arbeidet de utførte. Ved å gi spillerne kontraktslønn kunne klubbene kjøpe dem fri fra annet arbeid og dermed kunne de i stedet gå på trening. I tillegg til raskt økende overgangssummer ble det i lys av dette skapt et kommersielt spillermarked.³⁴

Peterson skriver at en ikke kan drive et middels stort selskap, i dette tilfelle en fotballklubb, på grunnlag av glade amatører hvor dagsformen og spillegleden avgjør innsatsen på banen. I følge ham er det å være rasjonell, organisert, effektiv og forutsigbar, til og med i spillet på banen, nødvendig for en fotballklubb. Disse kravene er noe de engelske trenerne Bob Houghton og Roy Hodgson brakte med seg fra England, og var noe som de viderebrakte til utviklingen av den svenske fotballen i henholdsvis Malmö FF og HBK.³⁵ I likhet med Knutsen og Gjessing, står altså enkeltindividet frem som en viktig faktor også i Petersons undersøkelse om hvorfor HBK ble seriemestere i 1976.

De tre forskerne, Knutsen, Gjessing og Peterson, har således vist at økonomiske og sosiale forhold, samt organisasjonsstruktur og enkeltpersoner har vært viktige faktorer for den gode sportslige utviklingen til de tre klubbene de har undersøkt. I tillegg har Knutsen også lagt vekt på aktiv rekruttering, mens Gjessing også har lagt vekt på etableringer.

³³ Peterson (1989) s. 7.

³⁴ Peterson (1989) s. 7-8.

³⁵ Peterson (1989) s. 9.

I utgangspunktet planla også jeg å undersøke hvordan sosiale forhold gjorde utslag i den sportslige utviklingen til Viking, SIF og Vidar. Det viste seg imidlertid å være vanskelig å bringe til veie informasjon om klubbens medlemmer, og det ble dermed en særlig tidkrevende prosess som gikk ut over undersøkelsen som helhet. Derfor har jeg, med hensyn til oppgavens tidsbegrensning, valgt å se bort i fra sosiale forhold i denne oppgaven.

Det vil heller ikke bli lagt vekt på etableringer, slik som Gjessing skriver om at Branns tidlige opprinnelse er en faktor for deres sportslige suksess i Bergen. Det behøver nødvendigvis ikke å være utslagsgivende for en klubbs utvikling. For det første ble Viking, SIF og Vidar stiftet mellom 1899-1906. Dermed er ikke tidsforskjellen mellom deres opprinnelse mer enn seks til syv år. For det andre kan det heller ikke sies at den klubben som opprettes først også blir mest suksessfull, noe vi vil se i neste kapittel.

Derimot vil forhold rundt klubbens økonomi, organisasjonsstruktur og enkeltpersoner bli undersøkt også i denne masteroppgaven. I tillegg vil jeg undersøke i hvilken grad ulike fotballtrenere har påvirket klubbens utvikling. Samtidig vil det bli lagt vekt på hvordan spillernes interesse og disiplin har bidratt til sportslig fremgang, eller, sportslig tilbakegang.

Til nå har vi sett at det å undersøke den sportslige utviklingen til en fotballklubb ikke er noe nytt. Knutsen har undersøkt Vikings utvikling i perioden 1925-1982, Gjessing har studert Branns utvikling fra 1908-1955 og Peterson har forsket på hvorfor Halmstads Bollklubb ble seriemestre i 1976. Selv om Knutsen, som nevnt ovenfor, allerede har forsket på Viking i deler av perioden jeg selv vil undersøke, vil min masteroppgave bringe ny kunnskap på flere områder.

For det første vil jeg undersøke Stavangerfotballens begynnelse, hvordan Viking, SIF og Vidar ble etablert og hvilken betydning de hadde for fremveksten av fotballspillet i Stavanger. For det andre vil jeg undersøke hvorfor SIF ble sportslig dominerende i den første perioden, i stedet for Viking og Vidar. For det tredje vil oppgaven bidra til å vise utviklingstrekk i Vikings overgang fra det Knutsen omtaler som en ”småårsklubb”,³⁶ til å bli den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger fra midten av 1920-tallet. For det fjerde vil oppgaven min være tuftet på en komparasjon av Viking, SIF og Vidar, hvor utviklingstrekk i de forskjellige klubbene vil komme klarere frem sett opp mot hverandres utvikling. Til sist, som

³⁶ Knutsen (1984) s. 3.

femte bidrag, tar oppgaven også sikte på å få et tresidig perspektiv på hvorfor Stavanger fotballen ble sportslig dominert av to ulike klubber frem til andre verdenskrig.

1.4 Kilder og metode

Ovenfor er det allerede nevnt at undersøkelsen min, om hvorfor SIF og Viking har vært sportslig dominerende i Stavanger, vil være en komparativ undersøkelse av tre fotballklubber. Mer konkret vil det være en asymmetrisk sammenligning. Det vil si at ikke alle undersøkelsesenheter, altså Viking, SIF og Vidar, vil bli gitt like mye oppmerksomhet.³⁷ I første analysekapittel er det SIF som blir vektlagt mest, og i påfølgende analysekapittel er det Viking.

Valget av en asymmetrisk sammenligning er først og fremst basert på masteroppgavens tidsramme på ett år, slik at det skulle bli mulig å komme i mål i tide. En annen årsak er at historikere vanligvis sammenligner to enheter, og sjelden tre eller flere. En asymmetrisk sammenligning vil dermed åpne muligheten for å sammenligne nettopp tre klubber og på den måten avdekke eventuelle forskjeller mellom dem. I neste rekke kan det være med på å forklare hvorfor den enkelte klubb har vært sportslig dominerende i Stavanger til en bestemt tid.³⁸ En tredje årsak henger sammen med kildematerialets omfang. På bakgrunn av arkivmaterialet som er tilgjengelig for de tre klubbene ville det ikke vært mulig å gjennomføre en symmetrisk sammenligning, noe jeg kommer mer tilbake til nedenfor.

Kildematerialet som er benyttet i denne masteroppgaven er hovedsakelig utrykte og trykte skriftlige kilder. Muntlige kilder har vært benyttet i mindre grad. Det har sin naturlige forklaring i tidsspennet fra min undersøkelsesperiode til i dag. På bakgrunn av Knutsens nedskrevne intervju, i forbindelse med hans hovedfagsoppgave fra 1984, har det likevel vært mulig å benytte muntlige kilder indirekte i denne oppgaven. Det er tre intervjuer av sentrale aktører i Vikings utvikling på 1930-tallet, som i sin helhet ligger vedlagt i Knutsens oppgave. Det ene intervjuet er av Halfdan Olsen, formann i Viking fra 1932-1934, og de to andre intervjuene er av de tidligere fotballspillerne Reidar Kvammen og William Danielsen. Disse intervjuene har bidratt til å belyse ulike forhold omkring Viking i dette tiåret.

De utrykte kildene er fordelt på tre privatarkiver. Dette er arkivene til Viking, SIF og Vidar, et materiale som bevares i Stavanger Byarkiv. I arbeidet med dette materialet har det vist seg å være særlig én utfordring som har vanskeliggjort fremstillingen av denne oppgaven, og det er

³⁷ Melve og Ryymin (2018) s. 86.

³⁸ Melve og Ryymin (2018) s. 74.

lakuner i arkivmaterialet. Dessverre er det slik at arkivene til de tre fotballklubbene ikke er like store, med tanke på hvor mye materiale som eksisterer i det enkelte arkiv.

I Viking og SIFs arkiv er dette spesielt bundet opp til forhandlingsprotokollene. I Vikings arkiv finnes det ikke materiale før 1908, altså ni år etter stiftelsen. Hovedstyrets forhandlingsprotokoll foreligger derimot fra 1908-1939. I arkivet til SIF er det enda større lakuner, ettersom hovedstyrets forhandlingsprotokoll kun er tilgjengelig fra 1905-1916 og fra 1934 og ut undersøkelsesperioden. I Vidars arkiv er forhandlingsprotokollen bevart i større grad, fra 1908 og gjennom resten av perioden. Ved nærmere studier har det også vist seg at de tilgjengelige forhandlingsprotokollene, i alle tre arkivene, er noe usammenhengende. Av ukjente årsaker har det ikke alltid blitt notert hva som har foregått i den enkelte klubb, og det kan eksempelvis være en lakune på et år i den enkelte protokoll.

Samtidig har det også vært en annen utfordring rundt Viking og SIFs forhandlingsprotokoller, ettersom det ble etablert egne fotballavdelinger fra henholdsvis 1917 og 1919. Disse avdelingene har også hatt egne sekretærer og derav også forhandlingsprotokoller. Dessverre finnes ingen av fotballavdelingens protokoller i arkivene. Hverken i Viking eller SIFs arkiv. Denne delingen gjorde også utslag på hva som ble nedskrevet i hovedstyrets forhandlingsprotokoll, og dermed – selv om det finnes forhandlingsprotokoller i Viking og SIF – er det mindre tilgjengelig informasjon om fotballens virke i de to klubbene. En konsekvens av dette er at SIFs forhandlingsprotokoll fra 1934 ikke er benyttet i analysen, da den omhandler hovedstyrets anliggender.

Selv om denne undersøkelsen har vært preget av en del utfordringer i henhold til arkivmaterialets lakuner, har det likevel vært mulig å si noe om de tre klubbenes sportslige utvikling. De tilgjengelige forhandlingsprotokollene, foruten SIFs fra 1934, har vært av særlig betydning for denne oppgaven. Disse protokollene inneholder først og fremst informasjon om bestyrelsesmøter og ulike beslutninger som er blitt tatt, i tillegg til enkelte medlemsmøter og referater fra den årlige generalforsamling. Dette har vært viktig for å kunne undersøke hva de ulike klubbene har vært opptatt av. Det har gitt innsikt i hvordan de tre klubbene har blitt driftet, hvordan situasjonen har vært innad i klubbene og hvordan de har oppnådd sportslig fremgang, men noen ganger også hvordan den økonomiske stillingen har vært. Medlemsmøtene, og særlig generalforsamlingen, har også gitt informasjon om beslutninger av større format – slik som Viking og SIFs inndeling i underavdelinger.

Samtidig er årsberetningene nedskrevet i Vikings forhandlingsprotokoll fra 1908-1939. Derfor har også Vikings protokoller fra 1919 vært av stor betydning i denne undersøkelsen. Årsberetningene omhandler stort sett hele idrettslaget, men det er likevel varierende hvor mye som handler om fotballavdelingens virke fra år til år. Årsberetningene er også nedskrevet i Vidars forhandlingsprotokoll, eller som vedlegg til forhandlingsprotokollen, om enn noe sjeldnere enn hva som er tilfellet i Vikings protokoll. Årsberetninger finner en derimot i mindre grad i SIFs forhandlingsprotokoll.

I Vikings arkiv finnes det også to oppmannsprotokoller. Den ene inneholder informasjon om spillere i klubben, slik som første spilleår, antall spilte kamper, antall landslagsspillere, klubbens ulike motstandere og så videre. Denne strekker seg fra 1915 og ut undersøkelsesperioden, men det er først rundt 1920 at det er notert mer eller mindre kontinuerlig. Den andre oppmannsprotokollen strekker seg fra 1933 og resten av perioden. Denne protokollen inneholder også statistikk om kampene som ble spilt det enkelte år, av og til informasjon om de deltakende spillerne og i tillegg en årsberetning om fotballavdelingens virke gjennom den enkelte sesong. Disse protokollene har vært viktige for å forklare Vikings sportslige utvikling fra midten av 1920-tallet, og det er dessverre ikke bevart denne type materiale i SIF og Vidars arkiv.

I arbeidet med denne oppgaven, særlig da arkivmaterialet inneholder så pass store lakuner, har det også vært nødvendig å skaffe til veie trykte kilder. En form for trykte kilder, har vært klubbens medlemsblad. Disse ligger også i arkivene, men *Vikingen* og *Vidargutten* har ikke vært særlig benyttet i denne oppgaven fordi materialet har vært av lite omfang. Samtidig har Vikings forhandlings- og oppmannsprotokoller, samt Vidars forhandlingsprotokoller, vært godt dekkende i denne perioden.

Når det gjelder undersøkelsen av SIF derimot, har *SIF-Bladet* vært av stor betydning. I arbeidet med en undersøkelsesperiode hvor det er store mangler i arkivmaterialet, ingen forhandlingsprotokoller for fotballavdelingen, oppmannsprotokoller, årsberetninger og lignende, har dette medlemsbladet vært særskilt viktig for å kunne skrive om SIFs utvikling. *SIF-Bladets* tilgjengelighet er fra 1932-1936, men det er heller ikke helt mangelfritt ettersom det mangler syv og åtte utgaver i årgangene fra 1935-1936. Disse medlemsbladene har stort sett skrevet om SIFs virksomhet i det aktuelle utgivelsesåret. Det være utfordringer som klubben stod overfor, forhåpninger, resultater og betraktninger om sesongens forløp. Selv om det hovedsakelig har vært redaksjonens medlemmer som har forfattet stoffet til disse bladene,

har det også vært et forum hvor medlemmenes stemme, og andre ikke-medlemmer, har kommet frem. Det har ikke nødvendigvis berodd på eksempelvis kritikk, appeller og formaninger av den aktuelle sesong, positiv eller negativ, men det har også vært tekster om klubbens tidligere år. Derav har ikke medlemsbladene vært utelukkende viktig i fortellingen om SIFs utvikling på 1930-tallet, men også i tiden før – da særlig rundt 1920 og fremover.

Foruten medlemsblad har det også vært benyttet andre trykte kilder i denne masteroppgaven, nemlig aviser. Det gjelder i all hovedsak *Stavanger Aftenblad* og *Iste Mai*. Ved hjelp av disse avisene har det vært mulig å få informasjon om de tre klubbens virke gjennom hele undersøkelsesperioden. Det har derimot ikke vært hensiktsmessig å studere hver utgave av alle årgangene, men ved bruk av søkeord i Nasjonalbibliotekets database har det vært mulig å gå direkte til utgaver som omhandler tema knyttet til denne oppgaven. Først og fremst har avisene vært viktig for å kunne belyse klubbens utvikling i perioder hvor arkivmaterialet inneholder lakuner. Det har til eksempel muliggjort en studie av Vikings utvikling fra 1899 og frem til hovedstyrets forhandlingsprotokoll fra 1908. Dernest har avisene også vært et viktig kildemateriale i periodene hvor arkivmaterialet er tilgjengelig, ettersom det har vært mulig å utføre nærmere undersøkelser av enkeltsaker – slik som klubbens treneransettelser.

1.5 Strukturen i oppgaven

Etter dette innledningskapittelet, hvor problemstillinger, forskningslitteratur, kilder og metode er presentert, vil det neste kapittelet omhandle de tre klubbens sportslige fremvekst fra 1899-1925. Først vil klubbens etableringsfase bli studert én for én. Deretter rettes blikket mot hvordan de spilte kamper, og til sist en sammenligning av ulike faktorer som har gjort seg gjeldende for SIFs sportslige suksess. Påfølgende kapittel omhandler klubbens utvikling fra 1925-1940. Også her vil klubbene først bli studert enkeltvis, før oppgaven vendes mot et nytt kampsystem. Deretter vil det være en sammenligning av de faktorene som har bidratt til Vikings sportslige fremgang og suksess. Hvert kapittel vil avslutningsvis oppsummeres. Til sist i oppgaven er det et avslutningskapittel som oppsummerer hvorfor Stavanger har hatt to fotballklubber som, på hver sin tid, har vært sportslig dominerende i denne undersøkelsesperioden.

2. Stavangerfotballens utvikling 1899-1925: SIF i førersetet

I forrige kapittel så vi at den organiserte fotballen i Stavanger begynte rundt 1900. I løpet av få år ble det opprettet flere idrettsforeninger som hadde fotball på sin programpost. Blant disse var Idrettslaget Viking (Viking), Stavanger Idrettsforening (SIF) og FK Vidar (Vidar). I en konkurranseidrett som fotball, og med flere klubber i én og samme by, er det nærliggende å tro at det ble kamp om posisjonen som den ledende fotballklubben.

Av tidligere litteratur kan vi anta at SIF, sportslig sett, var det dominerende fotballaget i Stavanger frem til 1925, fordi flere av Vikings medlemmer brøt ut og stiftet SIF. De som brøt ut av Viking, mente nemlig at det ble satset for lite på fotball.³⁹ Denne påstanden underbygges også av at Viking heller ikke spilte noen fotballkamper i perioden 1902-1905.⁴⁰

Videre kan vi anta at SIF ble det dominerende fotballaget i denne perioden fordi det var de fremste spillerne til Viking, eller i det minste de som hadde størst ønske om å dyrke fotballinteressen, som grep muligheten til å spille mer fotball ved å danne en ny idrettsforening. Var det interesse og disiplin som skilte SIF fra de andre lagene i denne perioden? Eller var det andre faktorer, slik som økonomi, foreningenes organisasjonsmessige oppbygning, fotballtrenere og baneforhold, som lå til grunn?

Det er også viktig å ha i mente at norsk fotball ikke var en ferdig utviklet idrett på denne tiden. Følgelig var den heller ikke det i Stavanger. Norsk fotball var nærmere bestemt i sin startgrop, hvor Viking, SIF og Vidar spilte en stor rolle som pionerer i Stavangerfotballens historie. Med det i bakhånd kommer en inn på hvordan Stavangerfotballen utviklet seg det første kvartalet av 1900-tallet. Hvem spilte de da kamper mot, og under hvilke organisatoriske rammer?

Utgangspunktet er at SIF banet veg for de som virkelig ønsket å spille fotball, og hovedmålet i dette kapittelet er å undersøke hvorfor SIF ble det sportslig dominerende fotballaget i Stavanger i denne perioden. En viktig del for å få svar på dette er å undersøke hvordan de tre klubbene ble etablert, og i forlengning av dette, hvordan Stavangerfotballen utviklet seg.

³⁹ Lund (1963) s. 55.

⁴⁰ Lund (1963) s. 290 (I statistikkoversikten står Viking uten spilte kamper i 1901, men dette år spilte de to kamper mot Norrøna, begge endte uavgjort. Stavanger Aftenblad 22.04.1901 s.1; Stavanger Aftenblad 13.05.1901 s. 2).

2.1 Etableringsfasen: Idrettslaget Viking

Tirsdag 15. august 1899 meldte *Stavanger Aftenblad* (SA) at ”Idrætslaget Viking” ble stiftet i Stavanger. Blant de ulike idrettsgrenene var det roing, fotball, og friidrett med stavsprang, høydehopp, lengdehopp, diskoskast, kulestøt og spydkast som stod på programmet til det nystiftede idrettslaget.⁴¹ Den lille notisen som fikk spalteplass først fem dager etter stiftelsen, vitner gjerne om en liten interesse for idrett på denne tiden blant byens journalister. I tillegg viser den også at Idrettslaget Viking, allerede fra sin begynnelse, ønsket å organisere flere idretter.

De første årene bestod i å etablere seg som et idrettslag. En viktig del av dette arbeidet bestod i å skaffe seg en egnet plass til trening og avholdelse av konkurranser i både friidrett og fotball. Til å begynne med leide Idrettslaget Viking en mark på Storhaug, før de opparbeidet en idrettsplass på Eiganes i 1901⁴² – hvor Stavanger Stadion ligger i dag. Dette kommer vi imidlertid tilbake til senere i oppgaven.

En annen del av å etablere seg som et idrettslag innebærer selvsagt idrettslige aktiviteter. Viking spilte sin første offisielle fotballkamp på Storhaug høsten 1900 mot Idrettslaget Norrøna. Dette var et idrettslag som ble stiftet samme år, og holdt til på en mark ved Johanneskirken. Året etter måtte de skifte navn til Mjølner, siden Bergen allerede hadde et idrettslag ved samme navn. Mjølner ble derimot oppløst i 1902, og da gikk flere av medlemmene inn i Viking⁴³ uten at det har lyktes meg å finne ut hvem dette var.

Selv om dette var den første offisielle fotballkampen til Viking var de likevel ikke helt ukjente med å spille fotballkamp. Under en klubbkonkurranse på Storhaug, noen måneder før kampen mot Norrøna, ble det nemlig holdt oppvisning i både idrett og fotball. Denne oppvisningen bestod av frittstående linjegymnastikk, høydehopp, diskoskast, stavsprang, kulestøt, hurtigløp, lengdehopp, hekkeløp og til slutt en fotballkamp.⁴⁴ Dette var den første oppvisningen idrettslaget Viking organiserte, og viser et ønske om å drive med flere idrettsaktiviteter enn bare fotball.

Fra 1901 økte antallet idrettsarrangement som følge av at idrettsplassen på Eiganes, eller Vikingmarken, ble gjort klar til bruk. Det er allerede nevnt at Idrettslaget Viking drev med idretter som fotball, friidrett og roing, men med Vikingmarken på plass ble programposten

⁴¹ Stavanger Aftenblad 15.08.1899 s. 2.

⁴² Stavanger Aftenblad 11.06.1900 s. 2; Stavanger Aftenblad 11.06.1900 s. 2.

⁴³ Lund (1963) s. 16 og 40.

⁴⁴ Stavanger Aftenblad 09.06.1900 s. 2-3.

utvidet til å også gjelde sykkel- og travløp. I tillegg måtte fotballspillingen i Viking dele rampelyset med andre idretter som svømming, skøyte- og skiløp. Selv om skøyte- og skikonkurransene naturligvis ble lagt utenom fotballsesonen, er det et eksempel på at Idrettslaget Viking hadde et ønske om å drive med flere idretter – både sommer- og vinteridretter.⁴⁵

Dette var ikke uvanlig, all den tid Centralforeningen stod for tanken om allsidig idrett. Stiftet som ”Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug” i 1861, var de norsk idretts første sentralorganisasjon. I 1893 delte organisasjonen seg i ”Det frivillige skyttervesen” og ”Centralforeningen for udbredelse av idræt”, hvor sistnevnte fortsatte som en sentralorganisasjon for å støtte opp om annen idrett enn skyting.⁴⁶

Centralforeningen ønsket at de som drev med idrett skulle være medlemmer av en idrettsforening/idrettslag, for på den måten å kunne være aktiv i flere idretter. Allsidig idrett var, for Centralforeningen, av større nytteverdi enn spesialisering av idrett som ville føre til ensidighet og i verste fall utvikle idrettsskader. Centralforeningen så også på friidretten, som en særegen idrett til å trene og utvikle kroppen allsidig – så lenge en faktisk deltok i flere av øvelsene.⁴⁷ Ved å være et fleridrettslag etterlevde Viking således Centralforeningens ønske om å drive flere idretter, som muligens gikk ut over klubbens mulighet til å satse stort på fotball.

Som et fleridrettslag favnet Viking bredt over ulike idrettsgrener, men det kan ikke sies at fotballspilling kjennetegner klubbens første leveår. Det kommer heller klart frem at det var friidrett som hadde høyest status i klubben på denne tiden. I løpet av de seks første årene etter stiftelsen var de nemlig arrangør for to Norgesmesterskap i friidrett. Disse fant sted i Stavanger i 1901 og 1905, før ansvaret igjen var deres for tredje gang i 1913.⁴⁸ En utflukt til Haugesund i 1900 for å konkurrere i friidrett, og et rent friidrettsstevne på Eiganes i 1902 mot Haugesund Idrettsforening og Mjølner, er også med på å underbygge denne påstanden.⁴⁹

Alle disse arrangementene og de ulike idrettene som er nevnt ovenfor, viser at en hadde nok å ta seg til utenom å spille fotball i idrettslaget Viking. Da vi vet at det var noen medlemmer

⁴⁵ Stavanger Aftenblad 16.02.1900 s. 1; Stavanger Aftenblad 08.02.1901 s. 1; Stavanger Aftenblad 30.05.1901 s. 3; Stavanger Aftenblad 08.07.1901 s. 1.

⁴⁶ Olstad (1987) s. 11 og 106-107.

⁴⁷ Olstad (1987) s. 147-148.

⁴⁸ Stavanger Aftenblad 23.08.1901 s. 1; Stavanger Aftenblad 19.08.1905 s. 3; Stavanger Aftenblad 22.08.1913 s. 5.

⁴⁹ Stavanger Aftenblad 31.08.1900 s. 2; Stavanger Aftenblad 12.04.1902 s. 3.

som var veldig fotballinteresserte, kan det kanskje tenkes at styret i Viking hadde nok med de idrettsarrangementene som ble arrangert og at andre arrangementer kom i veien for fotballspilling.

Denne påstanden underbygges ved å telle opp antall spilte fotballkamper. Som vi har sett har de hatt bane og organisatorisk erfaring til å arrangere fotballkamper, men viljen til å gjøre det virker å ha vært lav. Mellom 1902-1905 spilte ikke Viking én eneste fotballkamp mot et annet lag.⁵⁰ Heller ikke i avisene er det skrevet noe om at Viking deltok i en fotballkamp i løpet av disse årene. Det ble riktig nok organisert en fotballoppvisning i 1903, i sammenheng med en klubbkonkurranse i ulike friidrettsøvelser, uten at det førte til mer fotballspilling.⁵¹ Dette kan således stå som et uttrykk for at fotballspillet ikke stod i høysetet hos Idrettslaget Viking de første årene.

Et viktig element for å forstå Vikings manglende fotballsatsing på denne tiden er at de, etter Mjølners oppløsning høsten 1902, var det eneste idrettslaget i Stavanger. Den tilsynelatende manglende viljen til å satse på fotball, som blir påpekt ovenfor, kan også sees i lys av at det ikke var noen andre organiserte klubber å spille mot i Stavanger. Det kan derfor tenkes at Viking ikke spilte fotballkamper fordi det ikke fantes andre lokale lag. Et motargument til dette er derimot at Viking ikke grep sjansen da de hadde muligheten til å spille fotballkamp.

I forkant av Mjølners oppløsning, forsøkte de til eksempel å organisere en fotballkamp mot Viking. Mjølner forespurte Viking om hvordan de ville forholde seg til fotballspillet dette året, og om Viking ville avholde en pokalkamp slik som tidligere.⁵² Av ukjente årsaker ble det derimot ikke noe av denne kampen, noe som vakte oppsikt hos enkelte fotballinteresserte i Stavanger.

I SA fikk Viking krass kritikk for å ikke stille lag mot Mjølner. Under aliaset ”En fodboldinteressert” stilte innsenderen seg uforstående til at Viking ikke hadde takket ja til fotballkampen. ”At Viking, som tæller sine ca. 200 medl., ikke skulde kunne fremstille 11 aktive, interesserte fodbolddspillere, saant svar maa vel nærmest tages op i spøg, aldenstund fodbolddsporten hører til en af idrætslaget „Vikings“ programposter.”⁵³ Videre ble det skrevet: ”For ærligt talt maa det vel medgives, at fodbolddspil – for et idrætslag, er ganske anderledes

⁵⁰ Lund (1963) s. 290 (I statistikkoversikten står Viking uten spilte kamper i 1901, men dette år spilte de to kamper mot Norrøna, begge endte uavgjort. Stavanger Aftenblad 22.04.1901 s.1; Stavanger Aftenblad 13.05.1901 s. 2).

⁵¹ Stavanger Aftenblad 22.04.1903 s. 2.

⁵² Stavanger Aftenblad 15.09.1902 s. 1.

⁵³ Stavanger Aftenblad 12.09.1902 s. 2.

legemsudviklende og formaalstjenligt end f. eksempel travkjøring, der jo helst foregaar med heste og mere maa betegnes som sport end som idræt.”⁵⁴ Denne kritikken fremmer et klart eksempel på at fotballen i Idrettslaget Viking ikke stod øverst på prioriteringslisten.

Et annet eksempel som antyder at fotballen i Viking ble nedprioritert på dette tidspunktet, er at det ikke forekom noen form for kamper slik som deres kollegaer i SIF organiserte noen år senere – da de arrangerte en fotballkamp mot militæret sommeren 1906.⁵⁵ Etter å ha gjennomgått alle utgavene av SA, hvor det har blitt skrevet om Viking i 1902-1905, vil jeg fremheve at de hverken tok del i- eller arrangerte fotballkamper i denne perioden.

Det første tegnet til at Viking syslet med fotball igjen, etter det vi kan kalle for en pause i fotballspillingen, kom i 1904. Da ble det lagt ut tegningslister for de som ønsket å spille fotball i Viking, og senere ble det holdt et medlemsmøte hvor fotballen stod på agendaen.⁵⁶ Antakeligvis skulle en planlegge årets fotballsesong, men det ser ikke ut til at det førte til noe konkret før våren 1905. I mars måned meldte nemlig bestyrelsen i Viking at det ville være ukentlige fotballtreninger hver søndag ettermiddag.⁵⁷ Det er derimot usikkert om disse treningene ble organisert hele sesongen, siden det ikke har lyktes meg å finne kilder som har beskrevet når de opphørte.

Til nå har vi sett at etableringen av Idrettslaget Viking kretset rundt to deler – anskaffelse av bane og organiseringen av ulike idretter. Det kommer klart frem at fotballen ble satt til side i disse årene, og i stedet ble andre idretter prioritert. Som vi har sett ovenfor, ble det arrangert konkurranser i både friidrett, travløp, svømming, sykling, skihopp og bryting for å nevne noen.

Det er usikkert hvorfor Viking ikke engasjerte seg mer for å satse på fotball i denne perioden. En forklaring har pekt på at de, i et mindre tidsrom, var det eneste organiserte idrettslaget i Stavanger. Det kan således bety at fotballens utviklingspotensial var lav i Viking, all den tid det ikke fantes noen lokale lag å spille mot. En annen forklaring kan knyttes til Vikings mangfoldige idrettsprogram. Ettersom de organiserte flere ulike idretter, kan det ha ført til mindre tid til å både spille og arrangere fotballkamper.

Samtidig var dette en tid hvor fotballspillet ikke var særlig utbredt i Norge. Innledningsvis i kapittelet er det nevnt at norsk fotball var i sin startgrop, og det var derfor ingen selvfølge at

⁵⁴ Stavanger Aftenblad 12.09.1902 s. 2.

⁵⁵ Stavanger Aftenblad 11.07.1906 s. 2.

⁵⁶ Stavanger Aftenblad 04.05.1904 s. 3; Stavanger Aftenblad 28.05.1904 s. 2.

⁵⁷ Stavanger Aftenblad 24.03.1905 s. 3.

en skulle spille fotball. I norsk sammenheng var fotball en ny og delvis ukjent idrett, noe som kommer tydelig frem i SA. ”Det er nemlig hverken „Somaal“, „Rotte“ eller „Ronebald“, men fodbold, gutterne morer sig med, hvilket spil endnu er saa nyt hos [oss], at det er ukjent af de fleste.”⁵⁸ Høsten 1900, samme år Viking spilte sin første offisielle fotballkamp, kan nok betegnes som en tid hvor kun et fåtall av Stavangers befolkning hadde et visst kjennskap til det senere så populære spillet.

Fotballspillet var ikke bare en ny idrett, men det brakte også med seg en ny måte å utøve idrett. I følge Goksøyr og Olstad gjaldt dette særlig to områder.

Lagidrett var en sjeldenhet i det norske idrettslivet før århundreskiftet. Med et lite unntak for roing kjempet ikke to lag om seieren i andre idretter enn fotball. Men enda mer uvant var nok den *fysiske* delen av spillet. Fotball tillot en relativt høy grad av *kroppskontakt*, og innebar dermed noe nytt i forhold til den hittil aksepterte idretten, som var preget av idealer om stil og riktig holdning. [...] I tillegg var de mentale barrierene betydelige. Den norske idrettslige virkelighet mot slutten av 1800-tallet sto fjernt fra fotballens praksis både når det gjaldt bevegelsesformer og normer.⁵⁹

Det er likevel ikke helt klart om dette var grunnen til at Viking ikke satset særlig på fotballspillet de første årene. De spilte tross alt kamper, som vi har sett tidligere, i 1900 og 1901 – i tillegg til at de arrangerte en fotballoppvisning to år senere. Viking hadde også medlemmer som var interessert i fotballspillet, noe vi vil se nedenfor. Det er derfor sannsynlig at fotballspillet hadde fått mer oppmerksomhet i Viking dersom det var et annet idrettslag å spille mot i Stavanger – på tross av at Viking valgte bort en sjanse til å spille mot Mjølner høsten 1902.

Friidretten fikk derimot langt større oppmerksomhet i Viking. Dette er særlig tydelig i og med at de, som vi har sett ovenfor, påtok seg vertskapet for to Norgesmesterskap i friidrett i løpet av fire år. I tillegg til disse arrangementene, stod de også som arrangør av det første Vestlandske idrettsstevne i 1902 og det tredje i 1904.⁶⁰ Dette viser at Viking, med unntak av 1903, stod for fire større friidrettsarrangement på like mange år – et klart bilde på at friidretten var den førende idretten i foreningen.

I lys av dette er det åpenbart at fotballen i Viking, på grunn av deres beskjeftigelser med ulike andre arrangementer og idretter, ikke har hatt den prioritet som noen medlemmer ønsket. Dette førte til en reaksjon hvor enkelte medlemmer ble misfornøyde med at fotballen ble tilsidesatt. Olaf Lørhammer, én av de kommende SIF-stifterne, var blant dem som var utilfreds med fotballens svake posisjon i Viking. Han ble støttet av sin bror, Marthinus

⁵⁸ Stavanger Aftenblad 02.10.1900 s. 2.

⁵⁹ Goksøyr og Olstad (2002) s. 32.

⁶⁰ Stavanger Aftenblad 04.07.1902 s. 3; Stavanger Aftenblad 06.08.1904 s. 1.

Lørhammer, som selv hadde syslet med tanken om å stifte et nytt idrettslag i Stavanger. De var enige i at noe måtte gjøres for å få liv i fotballsporten igjen.⁶¹

På et senere tidspunkt har Marthinius Lørhammer uttalt at opprettelsen av SIF også var en beslutning tatt ut i fra økonomiske hensyn. I følge ham hadde Viking, gjennom de seks første årenes virksomhet, pådratt seg gjeld og dette gjorde dem mindre handlekraftige enn tidligere.⁶² Antakeligvis stemmer dette, men i hvor stor grad er mer usikkert i og med at Viking arrangerte flere større stevner – slik som det nevnte Norgesmesterskapet i friidrett i 1905. Vi vet likevel at Viking, fire år tidligere, pådrog seg en gjeld på ca. 1800 kroner. Dette var ikke et resultat av arrangementet med Norgesmesterskapet i friidrett,⁶³ men på grunn av opparbeidelsen av Vikingmarken.⁶⁴

Året etter, som følge av flere vellykkede arrangementer, ble det derimot nedbetalt i overkant av 1000 kroner på klubbens gjeld. Viking drog med seg denne gjelden de påfølgende årene – samtidig som baneleien var en økonomisk utfordring – men det virker likevel ikke som det har hindret dem i å avholde flere idrettsarrangementer rundt denne tiden.⁶⁵ Vikings økonomiske stilling kan muligens ha vært en årsak til at det ble satset lite på fotball, men den store aktivitet på andre områder tilsier ikke at det var avgjørende.

Det var først et par år etter opprettelsen av SIF at Viking virkelig opplevde økonomiske vanskeligheter. Leien av Vikingmarken hadde alltid vært klubbens tyngste økonomiske utgiftspost, og muligens bidro den til at gjelden økte fra 1903. Selv om baneleien gikk ned til rundt 500 kroner per år, i 1905 og 1906, klarte ikke Viking å innfri de økonomiske betingelsene i 1907. Dermed måtte Viking gi fra seg banen de hadde vært på de siste årene.⁶⁶

Samme år foreslo også et mindretall, antakeligvis på grunn av Vikings økonomiske stilling, å oppløse klubben. Dette ble imidlertid bestemt avslått. De neste årene snudde denne utviklingen, Viking leide Vikingmarken igjen i 1908 og fra da av ble de værende der – med god hjelp fra Stavanger kommune som gikk til innkjøp av denne plassen i 1910. Det ble således en kommunal idrettsplass til gratis bruk for byens idrettslag.⁶⁷

⁶¹ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, D, 17. Hovedstyret 1905-1984, Historiske notater om stiftelsen 1907-1908.

⁶² Stavanger Aftenblad 15.09.1915 s. 2.

⁶³ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

⁶⁴ Lund (1963) s. 42.

⁶⁵ Lund (1963) s. 42 og 55-56.

⁶⁶ Lund (1963) s. 261; PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

⁶⁷ Stavanger Aftenblad 01.08.1929 s. 7; PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

Det er likevel tydelig at det har vært en klar misnøye med Vikings manglende fotballsatsing. Det nørte opp om en interesse blant noen medlemmer, og dette kulminerte i at enkelte brøt ut og stiftet et nytt idrettslag. Det nye idrettslaget fikk navnet Stavanger Idrettsforening. Idrettsinteressen i Stavanger hadde dermed utviklet seg dit hen at byen var moden for å ha mer enn ett idrettslag – noe som ikke hadde vært varig tidligere.

Videre i oppgaven vil vi se at opprettelsen av SIF, og etter hvert også Vidar, førte til at fotballinteressen i Stavanger økte umiddelbart. Det ble straks arrangert flere kamper i byen, og ikke lenge etter reiste de også for å spille kamp i andre norske byer. SIF og Vidars tilstedeværelse var også en medvirkende årsak til at Viking deltok mer i fotballspillet. I det følgende vil vi derfor rette blikket mot SIFs etableringsfase.

2.2 Etableringsfasen: Stavanger Idrettsforening

I 1905 fikk Viking selskap av et nytt idrettslag, Stavanger Idrettsforening. Ovenfor har vi sett at de to brødrene Lørhammer, begge tidligere Vikingmedlemmer, ønsket å vie mer oppmerksomhet til fotballsporten. Det er pekt på at Viking pådrog seg en gjeld som kan ha gjort dem mindre handlekraftige enn tidligere, men samtidig er det åpenbart at fotballspillet led under manglende satsing i Viking. Det er først og fremst det siste som var avgjørende for det nye idrettslagets tilblivelse.

På bakgrunn av dette stod Marthinius Lørhammer i front for å opprette et nytt idrettslag. Derav ble SIF stiftet søndag 17. september på Bybergstykket, ute ved Bjergsted. Blant stifterne var flere tidligere Vikingmedlemmer, som også ble valgt til SIFs bestyrelse.⁶⁸

I og med at SIF ble stiftet om høsten, er det nærliggende å tro at det var viktig for dem å få på plass en treningsbane så tidlig som mulig. På den måten ville de unngå å sette idrettsaktivitetene på vent til vinteren var forbi. Dette var også noe av det første klubben foretok seg. Så snart bestyrelsen var valgt, søkte de til formannskapet i Stavanger om å få benytte seg fritt av Bybergstykket som treningsplass.⁶⁹ Søknaden ble godkjent kort tid senere, og dermed kunne SIF begynne å trene samme høst som de ble stiftet. I denne omgang nevnes det at SIF skiftet ut Bybergstykket med Vålansmarken i 1906, men dette vil bli behandlet senere i oppgaven.

⁶⁸ Stavanger Aftenblad 18.09.1905 s. 2.

⁶⁹ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

Det viste seg tidlig at SIF hadde stor treningsiver. Allerede i 1907 ble det trent fotball fire ganger i uken. Dette er i stor kontrast til, som vi har sett tidligere, den ene ukentlige fotballtreningen Viking begynte å organisere to år tidligere. Det er ikke noe som antyder at dette var for ofte for medlemmene i SIF. Det kan heller diskuteres om det var for lite, da det året etter ble besluttet å trene 4-5 ganger i uken.⁷⁰

Sett opp mot Viking, vitner SIFs treningsantall om et stort ønske etter å spille fotball. Det ble dermed satt et stort krav til fotballspillerne i SIF, da de som drev med idrett ofte var aktive i mer enn én om gangen. Til eksempel konkurrerte fotballspillerne Juel Hansen og Albert Svendsen også i friidrett.⁷¹ Selv om det ble innført flere treningsøkter i uken og en gjerne deltok i flere idretter samtidig, virker det ikke å ha vært noen innvendinger mot dette.

Som vi skal se senere i oppgaven, ble SIFs store interesse og vilje til å utøve fotballspillet etterfulgt av en rekke gode resultater i forskjellige pokalkamper. Etter hvert førte det også til at de ble det første fotballaget fra Stavanger til å spille på et nasjonalt plan. Først ble de i 1908 oppfordret av NFF til å søke om å arrangere Norgesmesterskapet i fotball. På dette tidspunktet var ikke SIF økonomisk kapable til å være arrangør av dette, og de holdt seg derfor utenfor.⁷² Det ble for øvrig ikke foretatt noen beslutning om å spille i Norgesmesterskapet.

Året etter var de derimot nær å delta for første gang. Dersom SIF slo Brann i en kamp arrangert i Stavanger, skulle de søke om å få delta i Norgesmesterskapet. Kampen endte i stedet med tap, og et internt oppvaskmøte om at treningen den siste tiden hadde vært for dårlig.⁷³ I 1910 anså klubben seg derimot som gode nok til å delta, og SIF ble Stavangers første representant i Norgesmesterskapet.⁷⁴

Foruten et sterkt A-lag, ble også selve fotballavdelingen større. Først ble det opprettet et juniorlag i 1908, og sommeren etter kunne klubben registrere et rekordhøyt antall deltakere på trening. Dette førte til opprettelse av et B-lag, ettersom det var for mange spillere på trening til at alle kunne delta. På denne måten skulle en unngå at nybegynnerene mistet interessen.⁷⁵ Fire år etter stiftelsen stod dermed SIF med tre fotballag.

⁷⁰ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁷¹ Christiansen, Schreiner og Helgesen (2005) s. 29; Stavanger Aftenblad 24.08.1908 s. 2; Stavanger Aftenblad 14.09.1908 s. 2.

⁷² PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁷³ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁷⁴ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 362.

⁷⁵ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

Det var likevel ikke bare fotball klubben konsentrerte seg om. I og med at SIF var et fleridrettslag, drev de også med andre idretter. Det var ikke uvanlig at fotball ble drevet i fleridrettslag. Tidligere i oppgaven er det nevnt at Centralforeningen stod for å fremme allsidig idrett. Fra rundt 1900 gikk den i mot å dele idrettsklubber inn i spesialklubber. For Centralforeningen var det viktig at klubbene tilbød medlemmene både sommer- og vinteridretter,⁷⁶ og til eksempel ble Brann stiftet som Ski og Fotballklubben Brann i 1908, i tillegg til at de også drev med idretter som friidrett og bordtennis.⁷⁷

Det var ikke annerledes i SIF, og siden dens stiftelse ble det også trent og konkurrert i friidrett – med deltakelse i blant annet det Vestlandske Idrettsstevne.⁷⁸ I 1908 og 1909 stod de selv som arrangør av dette stevnet.⁷⁹ I tillegg satt de også opp en medlemskonkurrans i friidrett i 1909 og 1910. Denne konkurransen skulle avholdes minst én søndag per måned, med premieutdeling etter høyest totale poengsum på høsten.⁸⁰

Etter ønske fra medlemmene ble det også opprettet en Atletavdeling i 1909, samt en fektaavdeling. Disse arrangementene, og nye avdelingene, førte imidlertid med seg store utgifter for SIF. Sannsynligvis var ikke arrangementet av det Vestlandske Idrettsstevnet i 1908 problematisk ettersom de påtok seg ansvaret igjen. Året etter resulterte derimot stevnet i ”sørgelige økonomiske resultater.”⁸¹

De foregående årene hadde SIF bygget opp en sikker kapital, som følgelig muliggjorde de ulike arrangementene og utvidelsen av idrettslaget. Inntektene kom fra en rekke vellykkede fester og karneval, og vinteren 1908 var klubbens økonomi bedre enn noensinne. Påfølgende vinter var klubbkassens formue økt 200 %, noe som utgjorde en kapital på 500 kroner.⁸²

Det dårlige økonomiske resultatet fra idrettsstevnet i 1909, samt opprettelsen av de nye avdelingene, førte derimot til at kapitalen ble spist opp. Dette gikk først og fremst ut over satsingen i Atletavdelingen, hvor en for eksempel ikke tok seg råd til å kjøpe nytt utstyr som brytepute og boksehansker.⁸³ Det tyder imidlertid ikke på at fotballen led nevneverdig av klubbens økonomi, med tanke på deres deltakelse i pokalkamper og Norgesmesterskapskamper samme år.

⁷⁶ Olstad (1987) s.147-148.

⁷⁷ Gjessing (1999) s. 21 og 55.

⁷⁸ Stavanger Aftenblad 28.08.1906 s. 2; Stavanger Aftenblad 02.09.1907 s. 1.

⁷⁹ Stavanger Aftenblad 22.08.1908 s. 7; 1ste Mai 27.08.1909 s. 3.

⁸⁰ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁸¹ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁸² PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁸³ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

Dette kan forstås som at fotballspilling var SIFs øverste prioritet. Et eksempel som underbygger dette er at idrettssjefen i 1910, Johan Fosse, mente at bestyrelsen arbeidet for lite for å drive idrett. Et annet medlem fremholdt at formannen, Juel Hansen, ”ikke alene hadde skylden for slapheden paa idrættens omraade.”⁸⁴ Herav var det litt uenigheter om hvor mye det ble jobbet for å fremme idrett, mens noen mente at det var gjort nok. Fotballsatsingen ble ikke nevnt i denne sammenheng, og det kan forstås som at fotball nettopp var den øverste prioritet i klubben.

En unektelig følge av å være et fleridrettslag, innebærer hvordan man prioriterer å drive de ulike idrettsaktivitetene. Dette fører da med seg at en vanskelig kunne strekke seg like langt for alle idretter til samme tid. Som et resultat av dette skiller det seg ut en viktig forskjell mellom Viking og SIF: mens Viking åpenbart var mest opptatt av å drive friidrett, var det fotball som ble høyest prioritert av SIF.

Det er allerede pekt på at SIF var tidlige med å organisere en fotballkamp mot militæret sommeren 1906. Samme år spilte de også sine første kamper mot Viking og Vidar, ettersom Viking organiserte en pokalkamp mellom disse tre klubbene.⁸⁵ Forbindelsen til Bergen kom også raskt på plass, da Bergens Fotballklubb samme år inviterte Viking og SIF til kamp om Trygve Grans vandrepokal.⁸⁶ Senere i oppgaven skal vi komme mer tilbake til hvordan de organiserte fotballkampene, men først vil vi se hvordan Fotballklubben Vidar ble etablert.

2.3 Etableringsfasen: Fotballklubben Vidar

Våren 1906 ble Fotballklubben Vidar stiftet. Som navnet tilsier, var Vidar fundamentalt forskjellig fra Viking og SIF ved at de var en sær-idrettsklubb. I denne perioden ble det bare diskutert to ganger om Vidar skulle opprette avdelinger for andre idretter, i 1911 og 1918. Første gang vant ikke forslaget om å begynne med friidrett noen tilslutning.⁸⁷ Andre gang ble det satt ned en komite som skulle forsøke å få i gang en prøvedrift av skisport, men ut i fra kildemateriale er det ikke noe som tyder på at denne avdelingen vant frem på dette tidspunktet.⁸⁸

Av dette skulle en tro at Vidar, som satset utelukkende på å spille fotball, ville være en sterk kandidat til å være den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger. Likevel, av ulike

⁸⁴ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

⁸⁵ Stavanger Aftenblad 14.08.1906 s. 2; Stavanger Aftenblad 06.09.1906 s. 2.

⁸⁶ Stavanger Aftenblad 29.08.1906 s. 1.

⁸⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

⁸⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

årsaker som vi kommer tilbake til senere, skulle det imidlertid ikke gå slik. Som særegen fotballklubb var altså Vidar vesensforskjellig fra Viking og SIF, men det var også en annen ulikhet som skilte dem fra de to andre klubbene – i hvert fall en kort stund.

Da Vidar ble opprettet var tanken at de skulle være en privat, eller intern, fotballklubb, tuftet på å gi klubbens medlemmer trening og mosjon.⁸⁹ Bakgrunnen for Vidars stiftelse var dermed litt annerledes enn Viking og SIFs, da Vidar ikke hadde et uttenkt mål om å være en offentlig klubb. I følge klubbens første formann, Ommund Thingbø, var det for det meste butikk- og kontoransatte – med et ønske om å være mer fysisk aktiv enn arbeidslivet tilbød – som var blant klubbens første medlemmer.⁹⁰ De forble derimot ikke en mosjonsklubb særlig lenge, ettersom de deltok i Vikings oppsatte vandrepokal bare noen måneder etter stiftelsen.⁹¹

Initiativtakerne til stiftelsen var Christian Eik, Tønnes Fjermestad og Ommund Thingbø.⁹² På denne tiden var de medlemmer av Stavanger turnforening og drev i tillegg, sammen med andre ungdommer, en gutteklubb kalt ”Noreg”. Denne gutteklubben var som en forskole for dem som ønsket å bli medlemmer av turnforeningen. Her drev de med både friidrett og turn, og gutteklubben var kanskje også en forsmak på hvordan det var å stifte og drive sin egen ordentlige klubb. Etter hvert kom også ønsket om en egen fotballklubb. Det utviklet seg dit hen at 23 ungdommer møtte i turnhallen i Stavanger for å diskutere opprettelsen av en fotballklubb, og på bakgrunn av dette ble Fotballklubben Vidar stiftet.⁹³

Vidar var en fotballklubb i vekst de første årene. Det kan dog nevnes at klubben opplevde en noe vanskeligere banetilværelse enn Viking og SIF den første tiden, men dette kommer vi tilbake til senere. I løpet av fire år ble likevel medlemstallet mer enn doblet, og klubben talte da 57 medlemmer. I likhet med SIF ble det opprettet juniorlag i 1908, og et B-lag året etter.⁹⁴ Dette gjenspeglers en interesse for fotballsporten i Stavanger som de ulike klubbene fikk betalt for i form av økende medlemstall. I Vidar kan en derimot ikke spore en sammenheng mellom økt medlemstall og interesse for å spille fotball, all den tid de hadde problemer med å få medlemmene med seg. Dette var noe som ble hengende ved klubben i flere år.

I Vidars forhandlingsprotokoll kommer det klart frem at spillernes treningsdisiplin ikke var nevneverdig god i 1909. Som en følge av dette ble det avholdt et bestyrelsesmøte ”i anledning

⁸⁹ Stavanger Aftenblad 18.04.1916 s. 2.

⁹⁰ Stavanger Aftenblad 17.04.1956 s. 6.

⁹¹ Stavanger Aftenblad 17.08.1906 s. 2.

⁹² Rogaland (Stavanger 1925-1988) 14.04.1931 s. 3.

⁹³ Stavanger Aftenblad 17.04.1956 s. 6.

⁹⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

av det daarlige fremmøde paa spilledagene og man blev enig om at utsende cirkulære til alle spillere med anmodning at møte flittig frem.”⁹⁵ Det er usikkert om denne oppfordringen ga utslag i å få spillerne til å stille opp på trening. Året etter ble imidlertid treningsantallet per uke økt fra tre til fire, noe som tilsier at det ga den ønskede effekt som bestyrelsen var ute etter.

Det kan tenkes at det ga utslag på spillernes interesse, ut i fra at det ble satt opp flere treninger, men samtidig opplevde klubben akkurat det samme i 1910. Derfor er det også sannsynlig at oppfordringen til spillerne ikke fikk den ønskede effekt likevel. Dette kommer tydelig frem ved at fotballspillingen i 1910 ble satt på vent i flere måneder. Først var det uttrykt misnøye fra Vidars bestyrelse om at det var et svært dårlig fremmøde på treningene, og også denne gang ble det sendt ut en oppfordring til spillerne om å møte opp på trening.⁹⁶

I løpet av sesongen utviklet den dårlige trenden seg så langt at Vidar var i fare for å bli oppløst. Som følge av et 9-1 tap for SIF i slutten av mai, ble alt fotballspill avvirket helt frem til midten av september. Det virker som om motivasjonen for å fortsette med fotballspillingen i Vidar var fraværende, i og med at de ikke organiserte seg for å spille igjen på tre og en halv måned.⁹⁷

Fraværet av fotballspillingen nådde sitt klimaks i begynnelsen av august. Bestyrelsen kalte medlemmene inn til en ekstra generalforsamling for å diskutere om klubben skulle oppløses.⁹⁸ Det ble imidlertid ikke noe av oppløsningen av klubben, men hvorfor slet Vidar slik? Var det rett og slett for mange fotballklubber i Stavanger, slik at det ikke var rom for at tre klubber ville klare å stille lag? Eller, var det en ulempe for Vidar at de var en særiddrettsklubb som satset kun på fotball?

Med tanke på at de tre klubbene hadde et samlet medlemstall på rundt 300, er det lite trolig at det var for mange fotballklubber i Stavanger. På generalforsamlingene til de tre klubbene vinteren 1910 hadde for eksempel Viking 52 av 140 medlemmer tilstede,⁹⁹ SIF hadde 60 uten at det fremkommer hvor mange medlemmer de var totalt,¹⁰⁰ og hos Vidar var det 28 av 57 medlemmer som møtte opp.¹⁰¹ Viking og SIF var riktig nok idrettslag som drev med andre

⁹⁵ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

⁹⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

⁹⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

⁹⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

⁹⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

¹⁰⁰ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910.

¹⁰¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

idretter i tillegg til fotball, og det er av den naturlige grunn at de også hadde flere medlemmer enn Vidar. Ut i fra medlemstallene er det likevel rimelig å anta at fotballinteressen i Stavanger ikke var for liten til å huse tre fotballklubber.

Samtidig hadde både SIF og Vidar, som vi har sett tidligere, et junior- og B-lag på denne tiden. Dette var ikke helt ulikt for Vikings del, som opprettet et B-lag i 1909 og senere opprettet et guttelag for alderen 12-15 år høsten 1910.¹⁰² Dette bevitner heller om en fotballinteresse blant byens innbyggere som ga et behov for flere fotballag enn det de tre klubbene A-lag utgjorde. Den administrative utviklingen til fotballklubbene i Stavanger utviklet seg altså nok så likt, i tillegg til at de også så viktigheten av å ha rekruttlag slik at de fikk en naturlig tilførsel av spillere til A-laget som allerede hadde spilt i klubben noen år.

Likevel viser det seg at det var vanskelig for Vidar, som i utgangspunktet hadde tre lag, å få medlemmene til å stille på trening. Det tyder på at Vidar ikke engasjerte seg på lik linje med SIF. Om det var fordi klubben var en sær-idrettsklubb, og at en således trakk til seg mindre medlemmer enn Viking og SIF fordi det ikke ble drevet andre idretter, er vanskelig å si. Det vi imidlertid vet er at noen av medlemmene også var opptatt i andre foreninger hvor en for eksempel drev med turn og roing. Da Vidar ikke hadde like mange medlemmer som de andre klubbene, kan det tenkes at dette gikk ut over tilgjengeligheten for å spille fotball i Vidar.

Til dette kan Tønnes Fjermestad stå som eksempel, da han ikke ønsket å stille til bestyrelsesvalg ettersom han også var aktiv turner og valgt til sekretær og kasserer i roklubben. Et annet eksempel er formannen, Christoffer Simonsen, som samme år meddelte at han måtte fratre sin stilling da han skulle reise utenlands.¹⁰³ Dette er derimot en problematikk som likevel ikke virker å ha vært unik for Vidar, men muligens var det vanskeligere å opprettholde interessen blant Vidars medlemmer da de i utgangspunktet var færre medlemmer enn i Viking og SIF.

Det kan imidlertid ikke alene forklares med at klubber som favnet bredere hadde en større base av engasjerte medlemmer enn spesialklubber. Hva annet kan det da ha vært? Vidars rekruttering av nye medlemmer kan være en forklaring. Klubbens rekruttering blant byens gymnasiaster virker til å ha vært en utfordring for Vidars utvikling, samtidig som det også var en nødvendighet for klubbens virke.

¹⁰² PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

¹⁰³ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

I følge klubbens første formann, Ommund Thingbø, ble en del gymnasiaster medlem av Vidar etter at flere av stifterne la opp i 1910. På en side kan dette sies å ha vært et ubetinget gode for klubben, som dermed fikk tilsig av nye spillere. På en annen side var ulempen ved denne rekrutteringen at gymnasiastene ofte reiste fra byen etter noen år: denne utskiftningen i spillermateriellet har også Gustav N. Pedersen poengtert i klubbens medlemsavis.¹⁰⁴ Vidar stod således igjen med et hull i laget som måtte fylles. Dette var en prosess Vidar gikk i gjennom en rekke ganger til langt ut på 1920-tallet, og senere i oppgaven vil vi se at det var en stor del av årsaken til at Vidar rykket ned til B-kretsserien i 1927.¹⁰⁵

I dette underkapittelet har vi sett at Vidar var en klubb som utviklet seg raskt de første årene, fra en privat mosjonsklubb til en offentlig konkurrent til Viking og SIF med to rekruttlag. Samtidig ble klubben holdt tilbake av sine egne medlemmers interesse til å stille opp på trening, i tillegg til at de dannet en rekrutteringskilde via gymnasiastene som virket både positivt og negativt på klubbens virke. I det følgende vil vi se hvordan kamporganiseringen foregikk og hvilke typer kamper de tre Stavangerklubbene spilte.

2.4 Kamporganisering: Pokalkamper, Krets- og Norgesmesterskap

I denne delen av oppgaven er fokuset rettet mot tre ulike arenaer hvor Viking, SIF og Vidar spilte fotballkamper. Det er vanskelig å kunne diskutere hvilken klubb som var den sportslig dominerende uten å vite hvordan de konkret spilte mot hverandre, og derfor vil vi nå se hvilke type kamper deres suksess ble målt etter. To av disse var deltakelse i Norges- (NM) og kretsmesterskapet (KM). I NM ble SIF første deltakende lag fra Stavanger i 1910, mens KM fant sted første gang i 1911. Den første store arenaen var de såkalte pokalkampene, hvor Vikingpokalen var den første det ble spilt om – i 1906. I det følgende vil vi se hvordan kamporganiseringen påvirket de tre klubbene Viking, SIF og Vidar.

2.4.1 Pokalkamper – lokale og regionale, SIF sportslig dominerende

I Stavanger økte antallet fotballkamper betraktelig etter stiftelsen av SIF og Vidar. De første årene ble det spilt flere pokalkamper, vanligvis om en vandrepokal, oppsatt av en klubb fra både Stavanger og Bergen. Disse kampene ble arrangert på litt ulike måter hvor det som oftest var den regjerende pokalvinner som var arrangør påfølgende år, inntil en klubb vanligvis vant pokalen til eget eie etter tre seirer. Noen ganger ble det avholdt uttagningskamper i form av et

¹⁰⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, Boks 4, Vidargutten Jul-1949 s. 3.

¹⁰⁵ Stavanger Aftenblad 17.04.1956 s. 6.

seriespill, mens det andre ganger var et cupspill hvor den regjerende vinner var klar til sluttkampen påfølgende år. Slik kom vinneren i en gunstig posisjon til påfølgende års pokalkamp, ettersom det seirende laget ikke behøvde å spille uttagningskamp.

Den første pokalen det ble spilt om, var Viking-pokalen i 1906. Dette var en lokal pokalkamp oppsatt av Viking, spilt mellom nevnte klubb, SIF og Vidar. Denne pokalkampen er et eksempel på at uttagningskampen var et cupspill, hvor fordelen lå hos den regjerende pokalmester. Det første året var det fordel innbyderen, og derfor ble det først spilt en uttagningskamp mellom Vidar og SIF, hvor vinneren møtte Viking.¹⁰⁶ I 1906 vant SIF først over Vidar, og deretter Viking. Dermed var SIF arrangør av Viking-pokalen året etter, og de var således kvalifisert til sluttkampen. Som innbyder kan en si at SIF tok vare på fordelen av å kun spille sluttkampen, og etter å ha seiret i 1907 og 1908 hadde de vunnet Viking-pokalen.¹⁰⁷

Ovenstående pokalkamp viser at SIF var sportslig dominerende lokalt, noe som også fortsatte i årene fremover, samtidig som de begynte å hevde seg på et regionalt plan. Trygve Grans vandrepokal, oppsatt av Bergens Fotballklubb i 1906, ble arrangert på en litt annen måte enn forrige eksempel viste. Den gjenspeglers også at SIF var sportslig dominerende lokalt, men i en utviklingsfase regionalt.

Det var bare Viking og SIF som deltok første gang det ble spilt om Trygve Grans vandrepokal, hvor begge tapte for Bergens Fotballklubb.¹⁰⁸ Året etter var det SIF og Vidar som reiste til Bergen, siden Viking ikke klarte å stille lag. Også denne gang vant Bergenserne begge kampene.¹⁰⁹ Denne trenden snudde de neste årene, og gjennomføringen av pokalkampen ble også annerledes. Den viktigste forandringen var at lagene i Stavanger spilte mot hverandre før den seirende klubb spilte mot Bergens Fotballklubb.

Først ble det organisert slik at lagene i Stavanger skulle spille en serie av to kamper mot hverandre, hvor den som hadde flest mål totalt ble kåret til vinner og skulle reise til Bergen. Ideen med dette var at det laget som vant i Stavanger skulle stå best mulig rustet til finalen i Bergen, etter all kamptreningen i forvegen. Ut i fra resultatene ga det også utslag. SIF ble det seirende laget i Stavanger med flest skårede mål, og etter å ha vunnet i Bergen var de arrangør av pokalen i 1909. Da ble organiseringen av uttagningskampene endret igjen, lik den vi så ovenfor med Viking-pokalen. Siden SIF var innehaver av pokalen skulle Vidar, som slo

¹⁰⁶ Stavanger Aftenblad 17.08.1906 s. 2.

¹⁰⁷ Stavanger Aftenblad 06.07.1908 s. 2.

¹⁰⁸ Stavanger Aftenblad 29.08.1906 s. 1.

¹⁰⁹ Stavanger Aftenblad 10.06.1907 s. 1.

Viking i første uttagningskamp, spille sluttkamp mot dem. SIF tok vare på fordelene ved å være arrangør og slo Vidar 5-0,¹¹⁰ og deretter vant de finalekampen mot Bergens Fotballklubb med samme resultat. I følge Bergenserne var en årsak til tapet at de ikke var vant til å spille på gress, noe SIF var godt kjent med fra sin bane på Våland.¹¹¹

I og med at pokalkampene ble organisert på denne måten, er det tydelig at det var en fordel å være innehaver av pokalen. Det var riktig nok ikke gitt at SIF skulle vinne første pokalkamp, ei heller forbli regjerende pokalvinner, men da de først seiret beholdt de fortrinnet som fulgte med som innehaver av pokalen.

Fra pokalkampene startet i 1906 og frem til SIFs 10-års jubileum i 1915, hadde klubben etter hvert vunnet alle pokalene til eget eie. Foruten de to som er vist til ovenfor, ble også Brann- og guttepokalen, samt Arentz-, B-lags- og Harald Andersens pokal vunnet.¹¹² De tre siste ble satt opp av SIF. Det er rimelig å anta at de ble inspirert av resultatene i de allerede påbegynte pokalkampene, samtidig som det står til uttrykk for klubbens utvikling, arbeid for – og ønske om – å spille fotball. Guttepokalen ble satt opp av Viking, og sammen med B-lags pokalen var disse lokale pokalkamper. Førstnevnte pokal var, som navnet tilsier, satt opp av Brann, og i likhet med Arentz- og Harald Andersens pokal var de regionale pokalkamper mellom klubber fra Stavanger og Bergen.¹¹³ Selv om SIF ikke vant alle kampene etter hverandre, utviklet de seg etter hvert til å vinne pokalene sammenlagt. Dermed var de lokalt dominerende og til tider også bedre enn klubbene fra Bergen.

2.4.2 Kretsmesterskap – SIF lokalt dominerende

I 1911 kom fotballen i Stavanger inn i enda mer organiserte former som følge av stiftelsen av Vesterlen Krets – senere Rogaland Fotballkrets. På bakgrunn av kretsens stiftelse ble det fra dette år avholdt kretsmesterskap i fotball, som ble et fast innslag i klubbenes kampsesong. Dette utgjorde en ny arena hvor de tre stifterne av kretsen, Viking, SIF og Vidar, kjempet mot hverandre.¹¹⁴

Kretsmesterskapet var oppsatt som et seriesystem hvor alle lag spilte to kamper mot hverandre, med to poeng for seier, ett poeng for uavgjort og null poeng for tap. Dette formatet ble gjennomført frem til 1921, inntil kretsen bestod av flere lag som gjorde det mulig å dele

¹¹⁰ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

¹¹¹ Stavanger Aftenblad 14.06.1909 s. 1.

¹¹² Stavanger Aftenblad 15.09.1915 s. 2.

¹¹³ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 1. Hovedstyret 1905-1910; PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 2. Hovedstyret 1910-1916.

¹¹⁴ Lindboe (1986) s. 8.

kretsmesterskapet inn i to avdelinger hvor vinneren av hver avdeling spilte mot hverandre i en finale. Avviklingen av kretsmesterskapet ble likevel i all hovedsak spilt som en serie, og inndelingen i avdelinger med en cupfinale til slutt ble bare gjennomført fire ganger mellom 1911-1937.¹¹⁵

Det er ikke noe som tilsier at den seirende klubb fikk noen form for fordel av å bli kretsmester, slik vi har sett tilfellet var med pokalkampene. Selv om det ikke hadde noen innvirkning på påfølgende års kretskamper var det likevel, som vi vil se nedenfor, i egenskap av å være kretsmester at en fikk delta i Norgesmesterskapet frem til 1917. I kretsmesterskapet spilte alle klubbene på like vilkår fra start til slutt, og kretskampene bidrog også til at det ble spilt flere kamper over tid. Det var imidlertid én klubb som satte et stort preg på kretsmesterskapet, nemlig SIF. Foruten to år, ble de kretsmestre hvert år frem til 1926.¹¹⁶

I 1914 ble kretsen utvidet for første gang, med Ballklubben Brodd, også det et lag fra Stavanger.¹¹⁷ Brodd ble stiftet våren 1913, og var således byens nyeste fotballklubb.¹¹⁸ De debuterte i kretssammenheng i 1915 og det viste seg straks at de ble SIFs første konkurrent om kretsmesterskapet, i og med seieren gikk til Brodd både i debutsesongen og i 1921.¹¹⁹ Det var riktig nok noe uvanlige forhold rundt kretsmesterskapet 1915.

Vidar hadde til eksempel vanskelig for å stille lag dette året, siden flere av klubbens spillere var gymnasiaster og kretskampene ble avholdt rundt samme tid det skulle avlegges eksamen. På bakgrunn av dette måtte de sette opp et lag hvor flere av spillerne var reserver, noe som ga utslag for Vidars sportslige resultater. De tapte for både Brodd og SIF, men spilte uavgjort mot Viking. Returkampene ble det ikke noe av fordi Vidar, i overenskomst med Viking, trakk seg fra de siste kampene. Årsaken til at Viking trakk seg var fordi de måtte gjøre store forandringer i A-lagets sammensetning for å kunne spille andre del av kretsserien. Det er dog usikkert hvorfor de ble nødt til å endre på større deler av laget. Muligens var det spillere som hadde lagt opp, men det er vanskelig å si ettersom det ikke har stått noe om det i forhandlingsprotokollen.¹²⁰ Det er også usikkert hvorfor Vidar trakk seg tilbake dette året,

¹¹⁵ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160-161.

¹¹⁶ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160-161.

¹¹⁷ Lindboe (1986) s. 10-11.

¹¹⁸ Stavanger Aftenblad 22.04.1938 s. 6.

¹¹⁹ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160.

¹²⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1913-1918.

men det kan ha vært i sammenheng med den dårlige posisjonen de havnet i på grunn av gymnasiastenes fravær de første kampene.¹²¹

Dermed ble kretsmesterskapet avgjort med en sluttkamp mellom Brodd og SIF, hvor førstnevnte vant etter å ha stått i mot et stort press gjennom hele kampen.¹²² Selv om hverken Viking eller Vidar hadde vunnet mesterskapet tidligere, viser dette at systemet på dette tidspunktet var så pass åpent at en nyetablert klubb kunne hevde seg.

2.4.3 Norgesmesterskap

Norgesmesterskapet i fotball er den tredje arena som blir brukt til å måle Stavangerklubbens sportslige resultater i denne oppgaven. Det første mesterskapet ble avholdt i 1902, men i de første årene var det ikke mer enn fire til fem lag som deltok.¹²³ Dette var en periode hvor det kun var de lagene som hadde både tid og penger til å reise som deltok.¹²⁴ Cupen, som den også er kalt, ble fra 1905-1916 spilt mellom kretsmestrene fra hver enkelt fotballkrets. Mellom 1908 og 1911 kunne også den regjerende Norgesmesteren delta, uavhengig av om en var kretsmester. I fra derimot 1912 gjaldt deltakelse i NM kun for kretsmestre.¹²⁵

Som vi alt har sett var altså SIF den første klubben fra Stavanger som deltok i NM. Gjennom sine seirer i kretsmesterskapet var cupdeltakelse for Stavangerlag – foruten det ene året hvor Brodd vant – forbeholdt SIF frem til 1917. Det var NFF som organiserte Norgesmesterskapet, og fra dette år ble det bestemt å ”åpne” mesterskapet. Det vil si at alle klubber som var tilknyttet NFF kunne delta etter påmelding. ”«Åpningen» av cupen i 1917 gjorde den på en helt ny måte til hele Fotball-Norges turnering, og legitimerte tittelen norgesmester enda tydeligere.”¹²⁶ Dette førte ikke bare til at Viking og Vidar ble med etter hvert, men også langt flere forbundsklubber. Allerede første året ble antall deltakende lag mer enn doblet, fra 13 til 32 lag, og utviklingen fortsatte de neste årene. NFF var selv blitt så stort at det fantes fotballkretser i hele Norge i 1922, og ti år senere var det 151 deltakende lag i NM.¹²⁷

Før denne utvidelsen fant sted var det likevel, i all hovedsak, SIF som representerte Stavanger i NM. Det er derfor nærliggende å tro at SIF, som i syv år hadde et tilnærmet monopol i Stavanger på å delta i NM, gjorde seg gode erfaringer etter spill mot motstandere som de

¹²¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

¹²² Stavanger Aftenblad 10.09.1915 s. 2.

¹²³ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 209.

¹²⁴ Goksøy og Olstad (2002) s. 60.

¹²⁵ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 209.

¹²⁶ Goksøy og Olstad (2002) s. 60.

¹²⁷ Goksøy og Olstad (2002) s. 58 og 60.

andre klubbene i Stavanger ikke tok del i. Ved å delta i en cup på et nasjonalt plan, en kamparena som gikk ut over de lokale- og regionale grensene som pokal- og kretskampene utgjorde, var de i noen få år i en særegen posisjon i Stavangerfotballen. På den måten fikk SIF mulighet til å spille fotballkamper mot noen av de beste lagene i Norge omtrent hvert år.

I årene mellom 1910 og 1916 møtte de blant annet lag som Odd, Skien to ganger, Frigg, Oslo to ganger, og Drafn, Drammen og Fram/Larvik én gang hver.¹²⁸ Til sammenligning spilte ikke Viking mot Østlandslag før de, sammen med Vidar og Brodd, inviterte Drammens Ballklubb og Lyn, Gjøvik til privatkamper i pinsen 1919.¹²⁹ Vidar spilte derimot sin første kamp mot slik motstand sommeren 1917, da de arrangerte en Østlandsturne med kamp i Kristiansand, Oslo og til slutt Bergen.

Foruten kamper mot Bergensklubbene spilte Viking og Vidar et fåtall kamper mot utenbys lag, som blant annet Start fra Kristiansand, Egersund og sammensatte lag fra besøkende marineskip.¹³⁰ Som følge av sportslige resultater lokalt stod disse to klubbene således på utsiden av en nasjonal kamparena – med mindre de arrangerte privatkamper – mens SIF på samme tid høstet sportslig erfaring fra slike kamper årlig.

Ønske om å spille kamper mot lag fra Østlandet var imidlertid tilstede før SIF deltok i NM. I 1909 forsøkte for eksempel SIF og Vidar å få Norgesmesterne Lyn, Kristiania til Stavanger til å spille mot et sammensatt lag av de to Stavangerklubbene. Av økonomiske årsaker ble det derimot ikke noe av denne kampen.¹³¹ Samme år prøvde også Viking å få et Østlandslag til å spille kamp mot dem i Stavanger, uten at det ble en realitet. De påfølgende årene ble dette forsøkt organisert på ny, men også her var det klubbens økonomi som satte en stopper for disse planene.¹³² Formålet med å spille mot lag fra Østlandet var å ”lære og faa anledning til at spille med 1ste kl. motstandere.”¹³³ Frem til 1917 var det, som vi har sett, kun SIF som hadde spilt kamper mot slike lag.

Fra et sportslig perspektiv var derfor fotballkampene i NM mest sannsynlig av stor betydning for SIF, og til hjelp for å holde Viking og Vidar bak seg. NM-kampene var antakeligvis også en kilde til økonomisk fremgang. Disse kampene kunne tiltrekke interessen til flere tusen mennesker, slik som 1.runde-kampen mot Drafn i 1912 hvor SIF vant 4-1. I SA ble kampen

¹²⁸ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 362.

¹²⁹ Stavanger Aftenblad 10.06.1919 s. 8.

¹³⁰ Lund (1963) s. 285.

¹³¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

¹³² PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

¹³³ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

omtalt som en ”mindedag paa fotballsportens omraade for Stavanger, idet Stavanger Idrætsforening skulle prøve kræfter med en østlandsklubb om Norgesmesterskabet.”¹³⁴ Kamper mellom Stavangerklubbene og Østlandslag hørte til sjeldenhetene på denne tiden, og det er derfor nærliggende å tro at SIF skaffet seg erfaringer fra disse kampene som bidrog til fortsatt sportslig utvikling samt opprettholdelsen av deres gjentatte seirer i kretsmesterskapet.

Ut i fra dette kan det også tenkes at SIFs sportslige suksess var en selvforsterkende effekt. Seirene i pokal- og kretskampene viste at de var det førende laget lokalt og til tider også regionalt. Samtidig førte seirene i kretsmesterskapet, ikke minst, til deltakelse i NM. Antakeligvis ønsket spillerne, og klubben, å oppleve NM-spill igjen. Dette kan ha gjort det mer attraktivt for SIFs spillere til å arbeide for fortsatt sportslig fremgang, som igjen vil ha forsterket spillernes disiplin og antakeligvis også klubbens økonomi.

2.5 Hvorfor SIF frem til 1925?

Til nå har vi sett hvordan de tre klubbene ble etablert, og at SIF var sportslig dominerende i Stavangerfotballen de første årene etter stiftelsen, i både pokal- og kretsmesterskapskamper og deltakelse i NM. Hvordan opprettholdt de denne posisjonen frem til 1925, og hvilke årsaker lå så til grunn for SIFs tyveårige dominans i Stavanger?

I det følgende vil denne utviklingen bli sammenlignet med hvordan ulike faktorer har gjort seg gjeldende i Viking, SIF og Vidar. Det er allerede vist til at spillernes interesse og disiplin, fotballens posisjon i de tre klubbene og deres organisering har vært ulik. Som vi vil se, er dette moment som også var av betydning i tiden frem mot 1925. Samtidig vil klubbens økonomiske ressurser bli sammenlignet, samt betydningen av å ansette en fotballtrener. Men først, som nevnt tidligere i oppgaven, vil klubbens tilgang på fotballbaner bli behandlet.

2.5.1 Fra åpne marker og grus til landets første gressmatte

Tidligere i oppgaven er det nevnt at de tre klubbene spilte på ulike baner i løpet av de første årene. I begynnelsen leide Idrettslaget Viking en mark på Storhaug,¹³⁵ men to år etter stiftelsen fikk de leie den gamle ekserserplass på Eiganes – samme plass hvor Viking stadion senere skulle bygges – og opparbeidet marken til idrettsplass. Dette var en tomt på 70 –

¹³⁴ Stavanger Aftenblad 30.09.1912 s. 2.

¹³⁵ Stavanger Aftenblad 11.06.1900 s. 2.

80.000 kvadratalen, tilsvarende 27-30 mål.¹³⁶ Med unntak av ett år i 1907, grunnet for høy leie av banen,¹³⁷ var det stedet hvor Viking holdt til.

Den nye idrettsplassen til Viking, som ble opparbeidet i 1901, fikk straks navnet Vikingmarken, eller Vikingplassen. Mye av arbeidet med idrettsplassen ble gjort på dugnad, men det brakte også store utgifter med seg. Bare leien av den gamle ekserserplassen ble en fast utgiftspost på 1050 kroner årlig. Til sammenligning var årslønnen til en blikkenslager, bakersvenn og bøkkersvenn (tønnemaker) omlag 1000 kroner i 1900.¹³⁸ Det ble også, med hjelp fra en tømmermann, satt opp et gjerde i tre som gikk rundt idrettsplassen. Utgiftene til denne utbyggingen, og opparbeidelse av idrettsplassen generelt, skal ha vært på 600 kroner. I tillegg ble det en utgiftspost til, på noen hundre kroner, da det sammen med tømmermannen ble bygget en tribune til tilskuerne.¹³⁹

Den første banen til SIF var som kjent på Bybergstykket, men det var derimot ikke en særlig egnet plass til å drive idrettslige aktiviteter. Derfor flyttet SIF våren 1906 til en treningsbane på Våland, kalt Vålandsmarken – til en leie for 100 kroner i året. Det er ikke noe som tyder på at Vålandsmarken ble opparbeidet for å bli brukt som idrettsplass, slik som Viking gjorde med den gamle ekserserplass, og det tilsier at plassen var i grei stand til benyttelse av idrettslige aktiviteter. Vålandsmarken ble dermed SIFs trenings- og kampbane frem til 1910. Fra det året ble kampene spilt på Vikingplassen, ettersom Stavanger kommune kjøpte idrettsplassen. SIF fortsatte likevel å trene på Vålandsmarken inntil 1918. Da ble alt fotballspill forbudt på Vålandsmarken av hensyn til byens drikkevann, Mosvannet, som lå like i nærheten.¹⁴⁰

Vidar hadde derimot noe større vanskeligheter med å holde seg til samme fotballbanen. De to første årene holdt Vidar til på Storhaug, på marken kalt ”Morgenbeite”, før de flyttet til St. Svithuns lekeplass. Denne plassen skapte litt problemer for Vidar siden den ikke var helt egnet til å spille fotball på. I og med det var en grusbane ble spillernes skotøy og klubbens fotballer stadig utslitt. Samtidig var den også litt liten som fotballbane, i tillegg til at de møtte motstand fra de som bodde omkring. I 1911 ble det forbudt med fotballspill på St. Svithun

¹³⁶ Stavanger Aftenblad 16.02.1901 s. 2.

¹³⁷ Lund (1963) s. 261.

¹³⁸ Norges offisielle statistikk (1903) s. 23.

¹³⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912; Stavanger Aftenblad 19.04.1901 s. 2; Stavanger Aftenblad 22.04.1901 s. 1.

¹⁴⁰ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, D, 17. Hovedstyret 1905-1984, Historiske notater om stiftelsen 1907-1908.

lekeplass og da flyttet også Vidar til Vikingplassen, som på det tidspunktet hadde blitt kommunens eiendom.¹⁴¹

Stavangerklubbene arbeid ble økonomisk lettet da Stavanger kommune besluttet å gå til innkjøp av Vikingplassen 1. juli 1910.¹⁴² Som vi har sett ovenfor var det ingen av klubbene som eide sin egen bane, og formannskapetets beslutning om kommunal idrettsplass førte dermed til at denne utgiftsposten falt bort – foruten SIF, som fortsatte å leie Vålandsmarken til treningsbane noen år.

Riktig nok bidrog Viking, SIF og Vidar økonomisk for å få opparbeidet idrettsplassen fra høsten 1915, noe som hadde vært nødvendig siden kommunens overdragelse fem år tidligere. I 1913 hadde de tre klubbene kjøpt et hus for 6000 kroner, med en mindre tilhørende eiendom ved idrettsplassen, som skulle brukes til garderobe.¹⁴³ Dette solgte de til kommunen, som ikke ville bevilge mer enn 11.000 kroner i tillegg til allerede bevilgede 3000 kroner, slik at opparbeidelsen ble muligjort. Klubbene garderobehus ble gitt til kommunen for halvparten av den innkjøpte pris, og dermed ble opparbeidelsen en realitet ettersom de nødvendige 17.000 kroner var på plass. Arbeidet ble ferdig i 1917 og Stavanger hadde dermed fått landets første gressbane. Stavangerklubbene hadde nå en moderne bane å spille på, og etter noen år ble det også bygd tribune.¹⁴⁴

Den kommunale idrettsplass, og dens nye gressbane, var derimot ikke bare et ubetinget gode. Å spille på en kommunal bane innbefattet også at en måtte dele trenings- og arrangementstid mellom de ulike klubbene, selv om det lå en treningsbane like ved kampbanen. Dette må ha ført til mindre tid til å trene, i motsetning til da de leide egne baner og hadde muligheten til å disponere fritt over sin egen treningstid. Det er usikkert hvor ofte hver klubb fikk bruke banene til trening og kamp, men til eksempel fikk ikke Vidar disponere banen til mer enn én treningskveld i uken i 1918.¹⁴⁵ Antakeligvis gjaldt denne tidsbegrensningen også for de andre klubbene, noe som må ha ført til en etterspørsel etter banetid, og dermed kan ikke treningsforholdene ha vært særlig gode.

Vi vet likevel at Viking, SIF og Vidar gikk sammen for å leie en bane ved Stokkavegen i 1919. To år senere leide de samme klubbene, i tillegg til Brodd, et par baner syd for stadion.

¹⁴¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

¹⁴² Stavanger Aftenblad 02.07.1910 s. 4.

¹⁴³ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1913-1918.

¹⁴⁴ Stavanger Aftenblad 30.01.1915 s. 6; Lund (1963) s. 263-264.

¹⁴⁵ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

Dette førte til at klubbene, igjen, fikk flere fotballtreninger i uken.¹⁴⁶ Selv om den kommunale idrettsplass var et moderne anlegg fra 1917, viser det likevel at klubbene hadde behov for flere baner slik at spillerne kunne trene mer enn én gang i uken.

2.5.2 Organisasjonsendring – Fra bredde til spesialisering

Som vi har sett tidligere i oppgaven, og som navnene Idrettslaget Viking, Stavanger Idrettsforening og Fotballklubben Vidar også tilsier, har vi med ulike typer organisasjoner å gjøre. Vidar ble opprettet som et særvidrettslag, mens Viking og SIF ble opprettet som et fleridrettslag. Her er det et klart skille mellom det å drive med én idrett og flere idretter.

På den ene siden har vi Vidar, som spesialiserte seg i-, og hvor hele deres virksomhet dreiet seg rundt fotballspillet – fra styre, gjennom det økonomiske og til klubbens medlemmer. På den andre siden har vi Viking og SIF, som var breddeklubber, hvor deres virksomhet kretset rundt flere idretter – noen ganger ulike idretter til ulike tider. Det var altså en tydelig forskjell fra Vidar, hvor styret arbeidet spesifikt for klubbens sportslige fremgang på fotballbanen, til Viking og SIF, hvor styret arbeidet for sportslig fremgang i flere idretter. Hvilken betydning har dette hatt for klubbenes fremgang som fotballag?

I Vidar kan en si at grunnlaget for å spille fotball stod sterkt all den tid fotballspillet var klubbens livsnerve. Samtidig kan ikke sportslige prestasjoner, som vi vil se senere i kapittelet, falle ene og alene på klubbenes organisasjonsmessige oppbygning. Vidar var likevel ensformig i sin sportslige satsing, i den forstand at de satset på én idrett. Kun ved to anledninger ble det diskutert om klubben skulle ta opp andre idretter på programmet, men disse forslagene fikk liten oppslutning. Dermed holdt Vidar frem som særvidrettsklubb, hvor de spesialiserte seg på fotball.

I SIF og Viking var det derimot noe annerledes, hvor klubbenes sportslige satsing omfattet flere idretter. Selv om de var tilsynelatende like som organisasjon, i form av å være et fleridrettslag, har det likevel vært tydelige forskjeller mellom dem. En viktig forskjell i så henseende er at friidretten stod sterkt i Viking, noe som ga utslag i klubbens satsing på fotball, mens hovedfokuset til SIF lå på fotballspillet. Selv om også SIF hadde friidrett og andre idretter på sin programpost, er det tydelig at fotballen ble prioritert høyere enn i Viking. En av årsakene til opprettelsen av SIF var nettopp Vikings manglende fotballsatsing.

¹⁴⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

Med tanke på SIFs sportslige dominans lokalt, var dermed ikke klubbenes organisasjonsoppbygning avgjørende for å oppnå sportslig suksess de første årene. Dette forandret seg likevel etter hvert, i og med at SIF utviklet seg i en enda mer spesialiserende retning.

Høsten 1915 fremsatte et SIF-medlem et forslag om å skille fotballaget fra idrettslaget. Et klart tegn på at en ønsket å tilspisse den sportslige satsingen på hver enkel idrett. Ideen var at sporten kunne drives langt bedre med et styre som arbeidet for hver enkel idrett, i motsetning til et hovedstyre som hadde ansvar for alle idrettene samtidig. Dette fikk gehør hos bestyrelsen som også mente at det ville bli arbeidet enda mer for de forskjellige idrettsgrenene.¹⁴⁷

Selv om forslaget vant oppslutning hos bestyrelsen, måtte det også opp til høring blant klubbens medlemmer. Da forslaget kom opp til debatt igjen i januar 1916, mente bestyrelsen at en ville være for langt ute i sesongen før all omorganisering var ordnet. Derfor var det ikke hensiktsmessig å foreta noen endringer på dette tidspunktet.¹⁴⁸ I og med at hovedstyrets forhandlingsprotokoll ikke strekker seg lengre enn til høsten 1916, og det dessverre ikke er bevart slikt materiale før 1934, er det vanskelig å følge saken videre.

Vi vet likevel at generalforsamlingen, i januar 1916, vedtok å utsette valg av to bestyrelser – én fotball- og én idrettsbestyrelse – til høsten samme år. Delingen av idrettslaget foregikk slik at fotball- og idrettsavdelingen fikk hver sin bestyrelse og kasserer. De ble således underavdelinger i Stavanger Idrettsforening, hvor hovedstyret bestod som idrettslagets øverste organ. Omorganiseringen ble gjeldende fra sesongen 1917, og fotballavdelingen fikk navnet Stavanger Idrettsforening Ballklubb.¹⁴⁹ Denne klubbstrukturen muliggjorde dermed en etterlengtet tilspissing i satsingen på den enkelte idrett.

Antakeligvis så også Viking betydningen av å dele idrettslaget i underavdelinger, all den tid de fulgte i SIFs fotspor to år senere. I Vikings bestyrelse var det likevel mer tvil om en slik ordning var det beste for idrettslagets fremgang. Til generalforsamlingen 1918 var det, likt som i SIF, klubbens egne medlemmer som fremsatte et forslag om å dele laget i en fotball- og idrettsavdeling under et felles hovedstyre. I motsetning til bestyrelsen i SIF, ønsket ikke Vikings bestyrelse å ta et standpunkt i denne saken ettersom det var delte meninger blant

¹⁴⁷ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 2. Hovedstyret 1910-1916.

¹⁴⁸ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 2. Hovedstyret 1910-1916.

¹⁴⁹ PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 2. Hovedstyret 1910-1916; Christiansen, Schreiner og Helgesen (2005) s. 237.

dem.¹⁵⁰ Dette kan forstås som at Viking ikke var særlig interessert i å gå mot en retning av idrettslig spesialisering.

Generalforsamlingens avstemning viser derimot at det, blant medlemmene, var en klar konsensus om å dele Idrettslaget Viking i underavdelinger og forslaget ble vedtatt med 34 mot 3 stemmer.¹⁵¹ Derav ble Vikings organisasjonsstruktur lik den til sine kolleger i SIF – et eget styre for fotball- og idrettsavdelingen, adskilt økonomi og underlagt et felles hovedstyre. Dermed la også Viking seg på samme linje som SIF, hvor ett styre arbeidet direkte opp mot den enkelte idretts sportslige fremgang.

Dette vedtaket førte til at Viking krysset et vegskille som fikk betydelige konsekvenser for klubbens sportslige utvikling noen år senere. Det samme gjelder også for SIF, selv om fotballspillet allerede hadde en sterk posisjon i foreningen. I Viking var det derimot friidretten som stod sterkest, og det er derfor ikke overraskende at det var klubbens fotballinteresserte medlemmer som fremmet forslaget om å skille idrettene i ulike avdelinger.¹⁵² Det er derfor grunn til å tro at en del medlemmer i Viking, etter at klubben hadde endt på sisteplass i kretsserien to år på rad,¹⁵³ ønsket å skjerpe konkurranseforholdene og ta opp kampen med SIF og de andre lagene i Stavanger.

Som en følge av denne organisasjonsendringen rådde fotballavdelingen, i både SIF og Viking, i mye større grad over sin egen fremtid og det forsterket også klubbenes satsing på fotballens område. Fotballavdelingene til SIF og Viking ble dermed mer lik Vidar, og de vendte seg således mot en retning av mer spesialisering. På den måten bidrog, mest sannsynlig, den organisatoriske omstruktureringen til at SIF festet et enda sterkere grep om sportslig dominans lokalt. Samtidig, som vi vil se nedenfor, var det nok også en bidragsfaktor til at klubbene ble mer aktive i den forstand at det ble arrangert langt flere privatarrangement.

2.5.3 Økonomi

På bakgrunn av manglende kildemateriale, som vi så i første kapittel, har det vært utfordrende å undersøke SIFs utvikling fra 1917. Det samme gjelder også, til dels, i undersøkelsen av Vikings utvikling fra klubbens organisasjonsmessige deling i underavdelinger og fremover. Likevel kan vi, gjennom klubbenes aktivitet i disse årene, si noe om deres økonomiske stilling.

¹⁵⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1913-1918.

¹⁵¹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1913-1918.

¹⁵² Lund (1963) s. 71.

¹⁵³ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160.

Tidligere i oppgaven har vi sett at Viking pådrog seg en gjeld fra 1901 med leien og opparbeidelsen av Vikingmarken – en gjeld de hadde vanskelig for å imøtekomme. SIF opplevde derimot gode økonomiske år frem til 1909, men fra opprettelsen av Atletavdelingen ble det straks vanskeligere på dette området. Denne negative utviklingen fulgte dem de neste årene, selv om det ikke virker å ha påvirket den sportslige satsingen i fotball. Vidar var også en klubb i vekst de første årene, og det er ikke noe som tilsier at de hadde økonomiske vanskeligheter på denne tiden.

De økonomiske forholdene var likevel ikke større enn at det var først i tiden opp mot 1920, at vi kan se en endring i klubbens sportslige aktiviteter. På tross av at det var blitt gjort flere forsøk opp gjennom årene, på å få Østlandslag til å spille privatkamper i Stavanger, var det ikke så enkelt å få i stand et slikt arrangement. Allerede i 1909 samarbeidet SIF og Vidar om å få norgesmesterne Lyn, Oslo til Stavanger. Dette gikk derimot ikke i gjennom, ettersom Lyn forlangte 15-1600 kroner i reisegodtgjørelse. Som oftest strandet forhandlingene på bakgrunn av økonomiske hensyn, men det var også tilfeller hvor Østlandslagene ikke svarte på Stavangerklubbens forespørsler eller at de allerede var opptatt med andre kamper.¹⁵⁴

Sannsynligvis var SIF den første klubben til å få et Østlandslag til privatkamp i Stavanger, da norgesmesteren fra 1916, Frigg, Oslo og Brann godtok invitasjon til pinseturnering i 1918. SIF hadde også avtalt å spille i Stavanger mot Lyn, Oslo i midten av juni.¹⁵⁵ Selv om den kampen ble avlyst, som følge av Lyns mange skadede spillere, viser det likevel at SIF hadde økonomiske muligheter til å arrangere slike kamper.

Allerede året i forvegen reiste Vidar på sin første Østlandsturne, hvor ”formaålet var at lære og faa anledning til at spille med 1ste kl. motstandere.”¹⁵⁶ Det kan tenkes at planene om en slik turne var et utslag for at det var vanskelig å få Østlandslag til å spille privatkamper i Stavanger, men at det muligens ble mer sannsynlig å realisere slike kamper dersom en reiste selv. Denne turneen kom ikke i stand på bakgrunn av at klubbens økonomiske stilling var bedre enn de andre klubbens. Vidar satset på at en del av reisen ble finansiert gjennom eventuelle spilleinntekter fra turneens kamper, samt private bidrag fra medlemmer og at klubben stod som garantist for det resterende beløp. I all hovedsak ble turen muliggjort som

¹⁵⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917; PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A, 2. Hovedstyret 1910-1916.

¹⁵⁵ 1ste Mai 18.05.1918 s. 3; 1ste Mai 21.05.1918 s. 1; Stavanger Aftenblad 29.05.1918 s. 8.

¹⁵⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1917).

følge av fire eldre medlemmers interesse, hvor de støttet klubbens planer med til sammen 900 kroner.¹⁵⁷

Vidar fikk således anledning til å reise på Østlandsturne, i juli 1917, hvor det ble én kamp mot henholdsvis Start i Kristiansand, Frigg i Oslo og Brann i Bergen. Som vi ser ble det ikke spilt kamp mot mer enn ett Østlandslag, men turneen var likevel vellykket – både fra et sportslig og økonomisk perspektiv. Denne form for turne ble nærmest et årlig arrangement for Vidar frem til 1922, i et forsøk på å fremme klubbens sportslige utvikling. Riktig nok ble det ikke noe av turneen i 1920 siden flere spillere meldte forfall. I 1921 ble det heller ingen turne, men det var antakeligvis på grunn av Vidars arrangement med utenlandsk motstand.¹⁵⁸ Dette kommer vi imidlertid tilbake til nedenfor.

Turneer som dette ble også arrangert av SIF og Viking. Det er dog litt mer usikkert hvor ofte de hadde mulighet til å reise på slike turer. Antakeligvis var det ikke like ofte som Vidar, men Viking reiste til eksempel på Østlandsturne i 1920 og SIF i 1923 og 1924.¹⁵⁹ For Vikings del var det nok vanskeligere med slike arrangementer, i det de slet mer økonomisk disse årene enn SIF og Vidar. SIF virker derimot, som vi vil se nedenfor, å ha vært mer opptatt med ulike privatkamper i Stavanger – hvor de arrangerte kamper mot både utenbys- og utenlandske lag.

Samtidig kan det også ha vært en sammenheng med, som vi har sett tidligere, at friidretten fikk større oppmerksomhet i Idrettslaget Viking og at det dermed gikk utover klubbens fotballsatsing. En tydelig endring i så henseende ser vi fra 1919, det første året hvor Viking hadde egne avdelingsstyrer for fotball og friidrett. Et eksempel er at Viking spilte kamp mot mannskapet på det engelske skipet ”Tyne”, et lag også SIF spilte mot.¹⁶⁰ Et annet er at Viking, samme år, arrangerte en pinseturnering mot Drammens Ballklubb og Lyn, Gjøvik. Mens et tredje eksempel er at Viking arrangerte en kamp mot det skotske laget Aberdeen.¹⁶¹ Som følge av idrettslagets inndeling i avdelinger ble det dermed arrangert flere privatkamper for fotballaget til Viking.

Disse arrangementene var derimot ikke udelt gode, ettersom det tæret på avdelingens økonomi. Av ulike årsaker var også friidrettsavdelingens økonomi svak, og det ble derfor

¹⁵⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1917).

¹⁵⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949; PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949.

¹⁵⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927; Stavanger Aftenblad 02.07.1923; Stavanger Aftenblad 12.07.1924 s. 7.

¹⁶⁰ Stavanger Aftenblad 19.05.1919 s. 2; Stavanger Aftenblad 20.05.1919 s. 2.

¹⁶¹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927.

avholdt en markedsuke i et forsøk på å bedre situasjonen. Markedsuken ga et overskudd på rundt 3300 kroner som ble delt mellom hovedstyret og de to avdelingene, noe som gjorde det mulig å dekke avdelingenes gjeld.¹⁶²

Vikings økonomiske stilling fortonet seg likevel som svak frem til sesongen 1925. De hadde derfor vanskelig for å få Østlandslag til å spille mot dem i Stavanger. Vi har sett at de arrangerte et par kamper i 1919 og dro på turne året etter. Deretter opplevde Viking et par år hvor de arrangerte særs få privatkamper. Dette bedret seg noe fra 1923, antakeligvis som et resultat av at de hovedsakelig arrangerte privatkamper mot lokale lag. Det er ikke mulig å si om noen av disse kampene gikk med overskudd, men de har muligens bidratt til at Viking – sammen med SIF – kunne arrangere en pinseturnering mot Vålerenga Idrettsforening i 1924. Dette var for øvrig et arrangement som gikk med underskudd,¹⁶³ og ut over dette hadde ikke Viking økonomisk kapasitet til å arrangere flere privatkamper i denne perioden.

SIFs sportslige aktivitet på denne tiden står derimot i sterk kontrast til Vikings, og til dels også Vidars. I tillegg til de arrangementene som allerede er vist ovenfor, ble det arrangert flere kamper mot lag fra Østlandet. Sammen med Brodd fikk de, i 1919, besøk av den regjerende norgesmesteren Kvik, Halden, som spilte en kamp mot hver og året etter arrangerte SIF en pinseturnering mot Østlandsklubbene Trygg, Oslo og Ørn, Horten.¹⁶⁴ Selv om disse kampene ikke alltid gikk med overskudd, klarte likevel SIF å opprettholde en høy sportslig aktivitet i denne perioden – noe som må ha vært betydningsfullt for klubbens sportslige suksess lokalt.

Samtidig skilte SIF seg ut på to andre punkter hva gjelder økonomiske ressurser. For det første, spilte de en god andel kamper mot utenlandsk motstand. For det andre, som vi vil se senere i kapittelet, ansatte de også en skotsk fotballtrener for sesongen 1920.

I årene mellom 1919-1922 arrangerte de hele 14 kamper mot utenlandske fotballag. Til sammenligning hadde Viking og Vidar én kamp hver av dette formatet i denne perioden. Ovenfor har vi sett at Viking spilte en kamp mot Aberdeen i 1919. På samme besøk spilte også SIF to kamper mot dette laget.¹⁶⁵ Det er tydelig at SIF var bevisst på å forsøke å utfordre, og utvikle, laget sitt ved å spille flere kamper mot utenlandske lag.

¹⁶² PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927.

¹⁶³ Stavanger Aftenblad 10.06.1924 s. 5.

¹⁶⁴ Stavanger Aftenblad 31.05.1919 s. 5; Stavanger Aftenblad 25.05.1920 s. 2.

¹⁶⁵ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 238; Stavanger Aftenblad 23.06.1919 s. 4.

Det foregående arrangementet mot Aberdeen gikk med stort underskudd, men ikke lenge etter spilte SIF likevel to kamper mot den danske Boldklubben av 1893, København. På bakgrunn av resultatene i hjemlandet, og siden de hadde seks spillere fra det danske landslaget, ble de omtalt som ”Skandinaviens bedste klublag.”¹⁶⁶ Arrangementet var tilsynelatende meget vellykket, både sportslig og økonomisk – det var flere tusen tilskuere på stadion og kampene endte henholdsvis 2-2 og 1-2 i siste kamp til danskene.¹⁶⁷ En kan derfor tro at dette la grunnlaget for at klubben fortsatte med slike arrangement de neste årene.

Det var derimot stor risiko bundet til slike arrangement, og for Vidars del falt det ikke særlig heldig økonomisk. I deres jubileumssesong i 1921 arrangerte de, sammen med Brann, noen kamper mot det skotske laget Scottish Junior. Skottene skulle spille tre kamper i Stavanger, men Vidar ga én kamp til kretslaget og én til SIF, mens de spilte den ene selv. Dette ble muligens gjort på denne måten for å fordele den økonomiske risikoen. Likevel endte det med et stort underskudd for Vidar.¹⁶⁸ Dette førte til at Vidar slet økonomisk de påfølgende årene og klubben, som vi vil se i neste kapittel, arbeidet stort sett under vanskelige økonomiske forhold resten av undersøkelsesperioden.

Ovenfor har vi riktig nok sett at Vidar reiste på turne i 1922, men ut over det ble det – i likhet med Viking – etter hvert særs få muligheter til å arrangere privatkamper. Både i 1923 og 1924 ble Vidar ledet under sterkt hensyn til klubbens økonomi. For å i størst mulig grad unngå arrangement som kunne bringe klubben økonomisk tap, ble de fleste kampene lagt utenbys – en politikk Vidar ble tvunget til å føre langt ut på 1930-tallet. På den måten forsikret Vidar seg mot å betale reisegodtgjørelse til gjestende klubber, og å stå igjen med et eventuelt underskudd dersom publikumsinntektene ikke ble store nok til å dekke denne utgiften. I stedet kunne de, ved hjelp av arrangerende klubbs reisegodtgjørelse, reise til kamper utenbys.¹⁶⁹

Tidligere har vi sett at det, ut i fra sportslig aktivitet, har vært betydelige forskjeller mellom Viking, SIF og Vidars økonomi. Først og fremst har dette gitt utslag i hvor mange kamper de har spilt mot utenlandsk motstand. For det andre har det også blitt nevnt at SIF var den eneste klubben som engasjerte en trener til egen klubb for en hel sesong. Dette viser at SIF må ha operert med helt andre budsjett enn hva Viking og Vidar har hatt mulighet til. Som følge av dette har SIF, i langt større grad enn de to andre klubbene, fått god trening med kamper mot

¹⁶⁶ Stavanger Aftenblad 25.06.1919.

¹⁶⁷ 1ste Mai 28.06.1919 s. 1; Stavanger Aftenblad 30.06.1919 s. 2.

¹⁶⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

¹⁶⁹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949; PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949.

flere utenlandske lag. Samtidig har de hatt en trener som har arbeidet direkte mot klubbens spillere for å oppnå størst mulig sportslig fremgang. I tillegg viser også SIFs mange arrangement mot Østlandslag at de har hatt større rom for sportslig satsing enn sine lokale konkurrenter.

2.5.4 De første fotballtrenerne i Stavanger - SIF ansetter Paddy Travers

Etter åpningen av Stavangers nye idrettsplass i 1917 ble det satset videre på å utvikle byens fotballspillere, og derav også klubbene. Rogaland fotballkrets, daværende Vesterlen, og Stavanger Aftenblad gikk sammen for å skaffe penger til et trenerfond, hvor målet var å skaffe en fotballtrener til kretsens klubber.¹⁷⁰

I tiden rundt 1920 kom det flere fotballtrenerne til Stavanger. Noen ble engasjert gjennom forbundet og kretsen, mens andre – slik som SIF – hadde mulighet til å hente egen trener. Denne utviklingen skjedde nok på bakgrunn av NFFs trenersatsing fra 1915. Aller helst ønsket forbundet å hente britiske trenere, som en så på som de best skikkede, da det tross alt var der fotballspillet kom fra. Etter hvert gjorde første verdenskrig det umulig å få britiske trenere til Norge, og da så en til Sverige og treneren Birger Møller.¹⁷¹ Engasjement av fotballtrenerne var derimot ikke en ubetinget suksess, og noen ansettelser ble en dyrekjøpt lærepenge.

Viking og SIF var først ut med å engasjere forbundets trener, Møller, for to uker i 1918.¹⁷² Året etter ble skotten Harry Cowan hentet av kretsen, for nær hele trenerfondet på 5000 kroner,¹⁷³ og i 1920 engasjerte NFF den engelske fotballtreneren A. C. Kinnear. Gjennom Rogaland fotballkrets kom Kinnear til Stavanger for å trene Viking, Vidar og Brodd, samt fotballspillerne på Sandnes.¹⁷⁴ Det er uvisst hvor lenge han trente hver klubb, men det var antakeligvis ikke særlig lenge i og med at de var flere som engasjerte ham og ettersom han kostet klubbene 125 kroner i uken.¹⁷⁵ Mest sannsynlig var det også derfor flere klubber gikk sammen for å få ham til Stavanger og Sandnes.

Dette var ikke uerfarne trenere, og siden forbundet engasjerte Møller flere ganger må en anta at de var fornøyd med hans arbeid. Kinnear var heller ikke ny i virket ettersom han hadde lang

¹⁷⁰ Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5.

¹⁷¹ Goksøyr og Olstad (2002) s. 177.

¹⁷² Stavanger Aftenblad 01.08.1918 s. 5.

¹⁷³ Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5.

¹⁷⁴ Stavanger Aftenblad 03.04.1920 s. 2.

¹⁷⁵ Goksøyr og Olstad (2002) s. 177-178.

fartstid som trener i England.¹⁷⁶ Disse to, samt Cowan, var de første trenerne som kom til Stavanger, men utfallet ble nok ikke helt som en hadde ønsket.

Ut i fra litteraturen, Viking og Vidars forhandlingsprotokoller og avisomtaler, kan en ikke si at de satte særlig preg på Stavangerfotballen. I SA ble Kinnear, på et senere tidspunkt, omtalt som ”en konservativ trener [...] fylt av teori og med liten forstand på unge spillere.”¹⁷⁷ I følge samme artikkel stod det at Møller var særdeles god til å bruke en øvelse hvor spillerne skulle drible mellom noen pinner som ble satt ned i banen, ”men stort mer kunde ikke hr. Møller lære sine elever.”¹⁷⁸ Kretsens engasjement av Cowan var enda mindre heldig. For det første viste det seg at Cowan ikke var fotballtrener, men profesjonell sprinter. For det andre reiste han hjem igjen, ikke lenge etter sin ankomst, på grunn av hans kones sykdom.¹⁷⁹

Som vi ser ble det gjort flere forsøk på å heve spilloivået til fotballspillerne i Stavanger, uten at det har virket å være særlig vellykket. Gjennom forbundet og kretsen ble disse trenerne ansatt på bakgrunn av et samarbeid mellom klubbene i Stavanger, og også i Sandnes. I motsetning til Viking og Vidar, som da hadde en trener sammen med andre klubber, ansatte SIF også en trener alene. Ovenfor er det nevnt at SIF ansatte en trener på egenhånd, og det skulle vise seg å være av stor betydning for deres videre fremgang på 1920-tallet.

Gjennom den skotske treneren Donald Coleman, som selv hadde stor suksess med Brann fra 1919 og som vi vil komme tilbake til i neste kapittel,¹⁸⁰ ble SIF satt i kontakt med skotten Patrick (Paddy) Travers. Han var en profesjonell fotballspiller som hadde spilt for blant annet Celtic og Aberdeen i Skottland, og i 1920 ble han ansatt som SIFs trener i perioden fra april til oktober.¹⁸¹ I sin tid i Stavanger trente Travers alle lagene til SIF – helt fra A- til guttelaget,¹⁸² og det med blandede resultater. På treningene ble det lagt mye vekt på å forbedre spillernes ballbehandling, noe som var vidt forskjellig fra den vanlige fotballtreningen hvor en spilte mot to mål.¹⁸³

Denne treningsmetoden, terping på ballbehandling, fikk ikke særlig stor oppslutning blant SIFs A-lagsspillere og det var antakeligvis årsaken til at trenerens arbeid ikke førte til særlig fremgang for klubbens A-lag dette året. SIF ble riktig nok kretsmestre i 1920, men i cupen ble

¹⁷⁶ Goksøy og Olstad (2002) s. 177-178; Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5.

¹⁷⁷ Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5.

¹⁷⁸ Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5.

¹⁷⁹ Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5.

¹⁸⁰ Goksøy og Olstad (2002) s. 178.

¹⁸¹ Stavanger Aftenblad 11.03.1939 «Lørdags-Tillegget» s. 5; Stavanger Aftenblad 03.02.1920 s. 1.

¹⁸² Iste Mai 03.04.1920 s. 5.

¹⁸³ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 6 s. 41-43.

de slått ut i 1.runde mot Start.¹⁸⁴ Selv om SIF fortsatt stod som den sterkeste klubben lokalt dette året finner en likevel at flere av A-lagsspillerne ikke var særlig opptatt av Travers' spesialtrening, "de fleste stilte seg [heller] kjølig ovenfor en slik treningsform."¹⁸⁵

Travers arbeid ble derimot langt mer betydningsfullt for klubbens unge spillere, og derav også SIFs sportslige fremgang de påfølgende årene. Under hans ledelse tilegnet juniorlaget seg "et oppsiktsvekkende flott teknisk spill."¹⁸⁶ Travers viet stor oppmerksomhet til dette laget, og han stod blant annet for å gi A-lagsdebuten til en av juniorlagets 17-årige spillere. I tillegg ble det også arrangert en kamp mellom klubbens A- og juniorlag. Riktig nok bestod juniorlaget av førstelagsmålvakten og Travers selv, men resten var juniorspillere.¹⁸⁷

I denne kampen vant juniorlaget 2-0, til stor forbauselse til de fremmøtte. Det kan derimot diskuteres hvor alvorlig A-lagsspillerne gikk til denne kampen, men juniorlaget viste likevel stor fremgang under Travers' ledelse. I ettertid kunne en lese i SA at det var "vel neppe noen paa Stadion igaar eftermiddag, som ikke var overbevist om at juniorlaget spilte fotbal – virkelig fotbal – mens det som A-laget præsterte nærmest hører hjemme under begrepet »fotbalsparking«." ¹⁸⁸ En må anta at "virkelig fotbal" henviser til juniorspillernes ferdighet i ballbehandling, og at de i så henseende lå et visst nivå over sine eldre klubbmedlemmer – i hvert fall hva angikk denne kampen. Samtidig var det også de yngre spillerne i klubben, og i motsetning til de fleste A-lagsspillerne, som falt inn under Travers' nye treningsmetoder.

Resultatet av Travers' arbeid i SIF viste klart igjen de neste årene. Ettersom SIF mistet de fleste av A-lagsspillerne sine de neste to årene, noe vi kommer tilbake til senere i oppgaven, bestod A-laget etter hvert av klubbens yngre spillere. Dette var i stor grad de samme spillerne som spilte på juniorlaget under Travers, og det bidrog også til at klubben unngikk sportslig tilbakegang som følge av den store utskiftningen i laget. På tross av dette ble klubbens gode sportslige resultater stort sett opprettholdt, i og med at de ble kretsmestre i årene fra 1922-1925.¹⁸⁹ Dette viser at SIFs ansettelse av Travers fikk langt større betydning på SIFs sportslige utvikling, enn hva tilfellet var med de andre fotballtrenerne som var i byen rundt samme tid.

¹⁸⁴ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160; Halvorsen og Eriksen (1947) s. 362.

¹⁸⁵ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 6 s. 41-43.

¹⁸⁶ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 94-95.

¹⁸⁷ 1ste Mai 19.06.1920 s. 4; Stavanger Aftenblad 11.10.1920 s. 5.

¹⁸⁸ Stavanger Aftenblad 11.10.1920 s. 5.

¹⁸⁹ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 94-95; SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 104.

2.5.5 Spillernes interesse og disiplin

En viktig årsak til SIFs sportslige dominans i Stavanger kan foreskrives interessen for fotballspillet. Utgangspunktet deres var, tross alt, at flere tidligere Vikingmedlemmer gikk ut av klubben for å stifte en egen idrettsforening – og på den måten satt de fotballspillet i fokus. Dette kan derimot ikke forklare deres sportslige suksess over to tiår. Å stifte en idrettsforening ut i fra et ønske om å prioritere fotballspillet, mer enn hva som var tilfellet i Viking, er ikke ensbetydende med å oppnå og opprettholde sportslig suksess over tid. Stiftelsen av SIF varslet derimot en ny tid, hvor også fotballspillet skulle være en viktig del av fremgangen i Stavangers idrettsliv.

Vi så tendenser til at Viking begynte å sysle litt med fotball igjen i tiden rundt 1905, uten at det førte til noen større aktiviteter. Det var først med etableringen av SIF, og deretter også Vidar, at Stavangerfotballen fikk et varig fotfeste. Fotballkamper ble oftere arrangert, og treninger ble satt opp. SIFs fotballinteresse gjenspegles blant annet av det høye treningsantallet fra 1907, med fire økter i uken, og her finner vi en forskjell til Vidar og Viking. Selv om også Vidar forsøkte å ha flere treninger i uken, slet de mer med å få spillerne til å stille opp – særlig etter tapet for SIF i 1910. Det er mer usikkert når det gjelder Viking, men våren 1909 ble det satt ned en komite til å ta seg av fotballens interesser. Dette kan tolkes som et initiativ til å oppmuntre fotballspillet i Viking. Det påfølgende året var også fotballinteressen i klubben høyere enn noen gang, med stor pågang fra treningsivrige spillere,¹⁹⁰ og det resulterte i deres første seier mot Vidar.¹⁹¹

I denne perioden skiller SIF seg ut som et homogent fotballag, hvor spillernes interesse og disiplin, samt styrets prioritering av fotballspillet, har vært viktig for klubbens sportslige suksess. For det første har det bare ved én anledning i denne perioden vist seg at SIFs styre var misfornøyd med lagets oppmøte og treningsinnsats, da det endte med at de ikke søkte om deltakelse til NM etter å ha tapt for Brann i 1909. For det andre har det også vist seg at klubbens styre var bevisst på å prioritere fotballspillet. I et motsetningsforhold til dette stod Viking og Vidar.

Det betyr ikke at det bare var Vikingspillernes fotballinteresse som var hindrende for å oppnå gode sportslige resultater, men heller at styret prioriterte andre idretter over, eller ved siden av, klubbens fotballsatsing. Spillernes interesse var likevel varierende gjennom denne

¹⁹⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1908-1912.

¹⁹¹ Stavanger Aftenblad 14.09.1910 s. 1.

perioden, som vi har sett tidligere, da Viking ikke reiste til Bergen for å spille om Trygve Grans vandrepokal i 1907 fordi de ikke klarte å stille lag. Samme problematikk meldte seg igjen noen år senere. Da handlet det ikke om hvorvidt en hadde nok spillere til å stille et lag til kampene, men at spillerne manglet trening. Dette resulterte i at styret av og til trakk laget tilbake fra kretskampene.

I Vikings årsberetning av 1914 kan vi for eksempel lese at ”som en glædelig fremgang kan betegnes, at vi stillet til matsch [sic] ogsaa i 2 serie, hvad der i flere aar ikke er gjordt.”¹⁹² Det er usikkert hvor mange år det siktes til her, ettersom det ikke er nevnt tidligere i forhandlingsprotokollen. Samtidig ser det også ut til at kretsserien ble ferdigspilt de to første sesongene.¹⁹³ Vi vet likevel at Viking, på grunn av for lite trening, trakk lagene sine fra både A- og B-kretsserien i 1913.

Det er tydelig at dette var et utslag for en lavere fotballinteresse i Viking, og muligens henger det sammen med at klubben opplevde framsteg på andre områder. Det var samme år hvor Viking, for tredje gang, stod som arrangør av NM i friidrett. I tillegg tok de også opp sykkelporten som en ny gren, og det var således et meget vellykket år for idrettens fremgang i Viking. For klubbens fotballsatsing var det derimot annerledes.

Interessen for fodbold har været dalende, saaledes maatte vi trække os ud af sidste serie af kredskampene paa grund af forliden træning, vi havde ligeledes en række tilbud om at spille paa høstparten, men kunde ikke modtage disse af samme grund, man faar haabe at ogsaa medlemmerne ogsaa i denne afdeling vil vise sin interesse ved at træne, og saaledes kunde repræsentere laget paa en værdig maade.¹⁹⁴

Dette bedret seg noe året etter, i og med at Viking spilte andre serien av kretskampene, men i 1915 trakk de laget enda en gang. Som det er nevnt tidligere i oppgaven var det fordi en ville vært nødt til å gjøre flere utskiftninger på laget, men at det er usikkert hvorfor det var tilfellet. På bakgrunn av det vi har sett ovenfor er det likevel ikke urimelig at det var fordi spillerne hadde vist for liten interesse til å delta på fotballtreningene. Det er hvert fall klart at Viking slet med å få medlemmene til å opprettholde en kontinuerlig interesse for fotballspillet, og dermed var det også vanskelig å oppnå sportslig suksess.

I motsetning til Viking, er det ikke noe som tilsier at denne problematikken – foruten den mulige NM-deltakelsen i 1909 – har vært gjeldende i SIF. Det har heller vist seg å være det motsatte.

¹⁹² PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1913-1918 (Årsberetning 1914).

¹⁹³ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160.

¹⁹⁴ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1913-1918 (Årsberetning 1913).

Et eksempel er at SIF virker å ha vært godt forberedt til høstkampene i 1913. I forbindelse med en pokalkamp mot Viking, kan en lese i SA: ”Idrætsforeningen har ligget i intens trening hele sommeren, og man gik derfor ut fra, at denne vilde levere et fin-fint samspill med gode kombinationer.”¹⁹⁵ I ettertid fikk de kritikk for dårlig samspill, og Viking kom også til flere sjanser i løpet av kampen, men SIF vant likevel 9-1 og det viser dermed at treningen ga resultat.

Et annet eksempel er at SIFs fotballsjef foreslo å utdele medaljer til de elleve A-lagsspillerne, samt reservene, for arbeidet de hadde lagt ned i løpet av sesongen 1916. Forslaget fikk klart flertall i bestyrelsen og det ble således vedtatt, mot én stemme, å utgi disse medaljene. Dette er et tydelig bevis på at SIF-spillernes fotballinteresse stod høyt, noe som også bidrog til gode sportslige resultater.

Vidar opplevde derimot noen av de samme utfordringene som Viking. Tidligere har vi sett at også Vidar trakk laget sitt tilbake fra kretskampene i 1915, og at de var i fare for å oppløse klubben i 1910. Men dette var ikke engangstilfeller.

Allerede i 1913, i likhet med Viking, trakk Vidar laget sitt tilbake fra A-kretsserien. Årsaken til dette var at Vidar-spillerne hadde vist dårlig oppmøte på trening, og at SIF var overlegne i første serie av kretskampene. Derfor fant styret det bedre å trekke laget fra videre spill i kretsserien dette året.¹⁹⁶ I forlengelse av dette ble det et spørsmål om Vidar skulle gå til oppløsning.

Da det i løpet av vinteren 1914 kom forespørsler om kamper for sesongen, ble bestyrelsen enig om å ikke avgi noe svar før generalforsamlingen var avholdt. På grunn av medlemmenes lave interesse det foregående året, så bestyrelsen seg tvunget til å sende ut et forslag om nedleggelse av klubben. I stedet for å planlegge den kommende sesongen ble en dermed nødt til å vente på generalforsamlingens avgjørelse. Denne situasjonen var i stor kontrast til klubbens forventninger foran 1913-sesongen.

Det haab og de ønsker som blev udtalt paa aarsfesten [høsten 1912] blev desværre i høi grad gjort tilskamme, thi aldrig har vel klubben i den grad været blottet for det, som skal holde en klub – ja hele sporten oppe – nemlig, samhold, kameratslighed og interesse for sin kulb. [sic] For at klubben skal kunne bestaa maa nemlig det være gundlaget, [sic] [...].¹⁹⁷

¹⁹⁵ Stavanger Aftenblad 01.09.1913 s. 2.

¹⁹⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917 (Årsberetning 1913).

¹⁹⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917 (Årsberetning 1913).

Det er tydelig at Vidars bestyrelse slet med å få medlemmene med seg til å arbeide for klubbens, og sportslig, fremgang. På generalforsamlingen møtte flere eldre medlemmer opp, da ”der havde været meget paa tale at holde begravelse over „Vidar“ denne gang [...]”¹⁹⁸, for å fraråde dette og i stedet anbefale å gjøre et nytt forsøk på å få klubben frem. Muligens hadde dette en positiv virkning på medlemmene, all den tid det ikke fremkom noe forslag om å legge ned klubben.

Selv om Vidar gikk klar også denne gang, var det ikke siste gang dette var et tema i klubben. Medlemmenes varierende interesse fortsatte de neste årene og den samme problemstilling, om å gå til oppløsning, var et tilbakevendende problem for Vidar. Eksempler på dette er at det ble fremlagt forslag om å oppløse Vidar i både 1915 og i 1917, men ved disse anledningene var det langt større enighet om å fortsette klubbens virke.¹⁹⁹

Det er tydelig at hverken Viking eller Vidar opplevde samme form for kontinuitet som SIF, og det må utvilsomt ha bidratt til SIFs sportslige suksess lokalt. Vidar opplevde derimot større interesse fra enkelte medlemmer fra 1917, noe som også førte til klubbens beste resultater i KM – med ni poeng, og derav to poeng bak kretsmesteren SIF.²⁰⁰ De påfølgende årene økte interessen blant flere av medlemmene, men fra 1922 gikk den tilbake og klubben stod igjen med en mindre gruppe spillere som arbeidet energisk for klubbens fremgang.²⁰¹ Samtidig var klubben også preget av interne konflikter og enkelte spilleres dårlige disiplin i disse årene, noe som utvilsomt bidro til å holde Vidars sportslige utvikling tilbake.

Et eksempel er at fotballsjefens arbeid, i 1917, ”[...] er blit endel vanskeliggjort ved manglende disiplin og forstaelse av træningens betydning for endel av medlemmene.”²⁰² Antakeligvis var ikke det disiplinære fraværet større enn at de enkelte medlemmene som trente iherdig dette året løftet lagets resultater. Det er likevel betegnende for Vidar-spillernes interesse. Et annet eksempel er at det ikke bare var få spillere på trening i 1923, men det var også vanskelig å få med de spillerne som var oppsatt til å spille kamper. Dette førte til flere utskiftninger på laget, og det ble således ikke spilt to kamper med de samme spillerne.²⁰³

¹⁹⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Forhandlingsprotokoll 1908-1917.

¹⁹⁹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949; PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1917).

²⁰⁰ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160.

²⁰¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949; PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949.

²⁰² PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1917).

²⁰³ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1923).

Et tredje eksempel er at to spillere uteble, uten forvarsel, fra 1. runde-kampen i NM mot Brodd i 1924, en kamp Vidar tapte 2-1. Dette førte til en stor konflikt mellom styret og enkelte spillere. Saken endte med at hele bestyrelsen stilte sine plasser til disposisjon på en ekstraordinær generalforsamling, og de to medlemmene som hadde uteblitt fra kampen, i tillegg til et tredje medlem, meldte seg ut av klubben.²⁰⁴ I Vidar var det altså ikke bare manglende interesse blant flere av klubbens spillere, men også interne konflikter som hadde en negativ påvirkning på klubbens utvikling.

En skulle kanskje trodd at det var større sjanse for interne konflikter i Viking og SIF, med tanke på at de var fleridrettslag, men det er ikke noe som tilsier at det har vært tilfellet hos dem. Det at disse to delte idrettslagene i underavdelinger med egne styrer, har muligens avverget slike situasjoner og i stedet bidratt til større satsing på den enkelte idrett.

Vi har allerede sett at Vikings fotballag ble mer aktive i 1919, det første året under den nye ordningen med to avdelinger. Dette førte ikke bare til økt antall kamparrangement, men også til en stor økning i spillernes interesse for fotballspillet. Det slo imidlertid tilbake på dem året etter, da klubbens svake økonomiske stilling gjorde det vanskelig å arrangere privatkamper – og derav ble også spillernes interesse svakere.²⁰⁵ Men fra 1921 opplevde Viking en stigende og stabil interesse blant klubbens medlemmer.

En viktig årsak til denne utviklingen var arbeidet som ble nedlagt av den nye formannen Finn Brodahl. Han arbeidet aktivt for, som vi vil se i neste kapittel, å rekruttere unge spillere fra flere av byens guttefotballklubber. En følge av dette var at Viking fikk en rekke nye spillere som var særskilt interessert i å spille fotball. Sannsynligvis løftet også dette interessen til de spillerne som allerede var i klubben. De neste årene opplevde Viking en jevn og god treningskultur, hvor interessen til spillerne stod sterkt. Dette førte også til at Viking opplevde bedre sportslige resultater lokalt, hvor de spilte kretsmeesterskapsfinalen i både 1921 og 1923.²⁰⁶ Selv om mesterskapet ikke ble vunnet ved disse anledningene, var det likevel i disse årene grunnlaget ble lagt for den sportslige suksess de oppnådde i neste periode.

Samtidig var Vikings utvikling på begynnelsen av 1920-tallet samme periode hvor SIF bygget videre på, og la grunnlaget for, sin egen sportslige suksess påfølgende år. Tidligere har vi sett at klubben hadde økonomiske ressurser til å opprettholde en høy sportslig aktivitet med flere

²⁰⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949 (Årsberetning 1924); PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁰⁵ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927.

²⁰⁶ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927; Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160.

privatarrangement, i tillegg til at de også hadde muligheten til å ansette Travers i 1920. Uten disse to faktorene er det mulig at SIFs generasjonsskifte i 1922 ville vært langt vanskeligere.

SIF mistet nemlig flere spillere i etterkrigsårene som følge av utvandring til USA.

Friidrettsavdelingen ble også svekket av dette, men det var særlig fotballavdelingen som ble rammet av emigrasjonen. Samtidig la de fleste eldre spillerne opp i 1920 og 1921.²⁰⁷ Det kan muligens forklare hvorfor SIF ikke nådde finalen i KM i 1921, selv om de ikke var langt i fra å oppnå dette. Generasjonsskiftet førte likevel ikke til noen sportslig tilbakegang for SIF, nettopp på grunn av det høye antall av privatarrangement og ansettelsen av Travers.

For det første bidrog Travers til å heve spilloivået til de daværende juniorspillerne. For det andre ble det ikke bare arrangert privatkamper for A-laget, men også for juniorlaget fra 1919. De fikk blant annet spille kamper både mot guttelag og voksne lag i Stavanger, samt mot lag i distriktet.²⁰⁸ For det tredje var det flere av spillerne på dette juniorlaget som utgjorde A-lagets stamme til langt ut på 1930-tallet. Dermed, på tross av SIFs generasjonsskifte, ble klubbens sportslige suksess opprettholdt lokalt.

2.6 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett at SIF ble stiftet av noen medlemmer fra Viking som mente at det ikke ble satset nok på fotballspillet. Denne interessen fikk utfolde seg i den nye idrettsforeningen og fremholdt gjennom hele perioden. Til forskjell fra SIF var Idrettslaget Viking mest opptatt av friidrett, mens fotballspillet ble mindre prioritert. Samtidig var spillernes interesse for spillet mer varierende i Viking og Vidar enn hos SIF som opplevde en stabil interesse. Dette har bidratt til SIFs sportslige suksess i denne perioden.

Fotballen i Stavanger fikk også et oppsving med tre klubber i byen og det ble straks spilt flere pokalkamper. Etter hvert ble Vesterlen fotballkrets opprettet og det førte til at kretsserien kom i gang, hvor vinneren fikk delta i NM. SIF festet et sterkt grep om disse kampene og deltakelsen i NM førte til at de fikk spille mot klubber fra Østlandet, noe som ikke var vanlig før tiden rundt 1920. Antakeligvis bidrog dette til en økt interesse i SIF, hvor de tok sikte på å gjenskape fjorårets suksess for å igjen kunne spille NM-kamper.

Muligens bidrog også NM-kampene til økte inntekter, og at SIF således stod sterkere økonomisk enn Viking og Vidar. Dette har vist seg igjen i hvilke motstandere de har arrangert

²⁰⁷ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 104; SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 2 s. 9.

²⁰⁸ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 94.

privatkamper mot, slik som Østlandslag og utenlandske lag, og hvor ofte slike kamper har blitt arrangert. Det at SIF har stått økonomisk over de to andre klubbene har også vist seg igjen i muligheten til å engasjere en fotballtrener. Viking og Vidar engasjerte også trenere gjennom kretsen og forbundet, men SIF var den eneste klubben som kunne ansette en egen trener. De trenerne som ble engasjert gjennom krets og forbund trente ofte flere lag samtidig, og deres arbeid fikk ikke særlig stor betydning i klubbenes utvikling. SIFs engasjement av Paddy Travers i 1920 var derimot meget vellykket, hvor klubbens juniorspillere fikk stort utbytte av hans trenergjerning og klubben selv fikk stort utbytte av disse spillerne da de begynte å gjøre seg gjeldende på klubbens A-lag et par år senere.

I denne perioden gikk også Stavanger Idrettsforening og Idrettslaget Viking fra å være fleridrettslag til å ble mer spesialiserte, ettersom de delte foreningene i underavdelinger med eget styre. Dette muliggjorde en økt satsing på den enkelte idrett, og derav også fotball. Organisasjonsmessig stod dermed de tre klubbene på likt grunnlag fra 1919, men det var fortsatt SIF som holdt frem som Stavangers dominerende fotballklubb.

3. Stavangerfotballen 1925-1940 – Viking tar over

I 1925 hadde den organiserte fotballen i Norge vært i kontinuerlig vekst i vel to tiår. Fotballkretsene var blitt flere og antall lag i Norgesmesterskapet det samme. Det var kommet opp i et antall på 34 fotballkretser og 96 deltakende lag i NM. Til stor forskjell fra de fire kretsene, og de fire lagene som spilte NM-kamper 20 år tidligere.²⁰⁹ På 1910-tallet ble det også årlig meldt om tilskuerrekorder fra fotballkamper i Norge. Det samme kan sies om medlemstallet i NFF – som opplevde en vekst fra 3000 medlemmer i 1910 til over 30.000 i 1922. Medlemstallet i NFF gikk derimot noe tilbake på midten av 1920-tallet, og var ikke oppe igjen på 30.000 medlemmer før omlag ti år senere.²¹⁰

Fotballforbundets reverserende medlemsutvikling var ikke særegent, all den tid medlemstallet i Norges Landsforbund for Idrett (Landsforbundet) stagnerte i sin helhet. Arbeidsløshet og økonomiske problemer var to faktorer for dette. Samtidig var splittelsen av norsk idrett, med stiftelsen av Arbeidernes Idrettsforbund (AIF) i 1924, en tredje faktor.²¹¹ AIF var et forbund for både idrett og politikk. Stifterne av AIF ”[...]så idretten som et middel i klassekampen.”²¹² Dette stod gjerne ikke like sterkt blant de vanlige medlemmene, som i første omgang ønsket å drive med idrettslige aktiviteter. Med klare trekk til Centralforeningen utviklet AIF seg på 1930-tallet i retning av å være bæreren av folkehelseidealet, hvor det var viktig å fremme folkehelsen – ikke konkurranseidretten og det medfølgende ”rekordjageri” i Landsforbundet.²¹³

I Stavanger ble første arbeideridrettslag stiftet i 1926. Det var Arbeidernes Turn og Idrettslag (ATIL), dannet av tidligere Broddmedlemmer. Frisinn Sportsklubb og Kampørn Idrettsforening var andre arbeideridrettslag i Stavanger, samt Hetland Idrettsforening og Sportsklubben Trygg som ble henholdsvis AIF-mester i 1927 og finalist i landsfinalen i 1931. Arbeideridrettslagene ble derimot ikke, i følge historiker Gunnar M. Roalkvam, særlig tallrike.²¹⁴ Fremveksten av arbeideridretten rokket likevel ikke ved den sportslige posisjonen til de allerede ledende idrettsforeningene i byen. Det var fortsatt Viking, SIF og Vidar som holdt frem som Stavangers tre største idrettslag.²¹⁵

²⁰⁹ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 20, 32 og 210.

²¹⁰ Goksøy og Olstad (2002) s. 14.

²¹¹ Goksøy og Olstad (2002) s. 14.

²¹² Olstad (1987) s. 324.

²¹³ Olstad (1987) s. 203 og 242-245.

²¹⁴ Roalkvam (1988) s. 53-56.

²¹⁵ Haaland (2012) s. 306-307.

Ved midten av 1920-årene skjedde det likevel en endring i hvem som var den ledende fotballklubben av disse tre. I forrige kapittel så vi hvorfor nettopp SIF var den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger frem til om lag 1925. Men etter 20-års SIF-dominans var det Viking som ble sportslig dominerende i byen. Som vi så innledningsvis i oppgaven vant Viking 10 av 13 kretsmesterskap, ett distriktsmesterskap og opplevde gode sportslige resultater i Norgesmesterskapet i perioden fra 1925 til 1940. Hva var det som gjorde at en slik forandring fant sted?

I dette kapittelet er fokuset flyttet over på Viking, og hovedspørsmålet vil være: hvorfor ble Viking den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger fra om lag 1925? Forhold som omhandler klubbens økonomi, spillernes interesse og disiplin og betydningen av en fotballtrener viser seg å også være gjeldende i denne perioden. Samtidig er det en ny faktor som trer frem, og det er påvirkningen fra et særskilt enkeltindivid. I innledningskapittelet så vi at det er mindre arkivmateriale fra denne perioden, men det er likevel mulig å si noe om disse forholdene. I det følgende vil vi se hvordan faktorenes sammensetning endret seg i Viking, SIF og Vidar, og hvordan det påvirket deres sportslige utvikling.

3.1 Viking stiger frem

Etter omstruktureringen av Idrettslaget Viking i 1919, hvor en fikk eget styre for fotball- og idrettsavdelingen, så vi i forrige kapittel at fotballavdelingen opplevde en økende suksess. Fra 1925 kan vi si at denne utviklingen skjøt fart, sammenlignet med tidligere års resultater.

En av grunnene til Vikings sportslige fremgang ser utvilsomt ut til å være i sammenheng med jobben som ble gjort av fotballavdelingens mangeårige formann, Finn Brodahl. Ved å trekke linjen noen år tilbake vil en se at Finn Brodahl kan stå som en kontinuitetsbærer for Vikings sportslige fremgang. Fra 1923, og også i 1921, stod Brodahl som fotballavdelingens administrator helt til 1931.²¹⁶

I årsberetningene til hovedstyret har fotballavdelingens styre blitt fremhevet med positiv omtale som: ”særlig fotballavdelingens styre har nedlagt et kolosalt[sic] arbeide som de fortjener ros for”,²¹⁷ og ”i første rekke vil vi gi styret vort kompliment for den dyktige ledelse og det flotte økonomiske resultat som det har klart å utvise.”²¹⁸ I første omgang ser vi at

²¹⁶ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927; PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939.

²¹⁷ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927 (Årsberetning 1925).

²¹⁸ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1927).

denne rosen var rettet til fotballstyre som helhet, men som formann av avdelingen kan det også sies å være implisitt rettet mot Brodahl.

I andre tilfeller ble hovedstyrets anerkjennelse adressert eksplisitt til Brodahl. Slik som da Viking og SIF arrangerte Norgesmesterskapets finale sammen i 1929. Da ble ”det store apparat [...] under Finn Brodahls ledelse helt mønstergyldig gjennomført – og arrangementsmessig uten den mindste svikt på nogen kant.”²¹⁹ Og da han gikk av som formann høsten 1931 ble det blant annet sagt:

Det er et næsten utrolig arbeide Finn Brodahl har utført for Viking i disse 9 år. [...] Brodahl sammen med laget bragte Viking frem i teten blandt norske klubber. Man blev nødt til aa regne med Viking naar der skulde snakkes om de bedste norske fotballag. [...] [Hovedstyret] vil takke Finn Brodahl for hans glimrende ledelse av Vikings fotballavdeling i 9 store aar. Han har bragt avdelingen frem sportslig som økonomisk.²²⁰

Her ser vi at Viking opplevde både sportslig og økonomisk suksess under Brodahls ledelse. Men hvilke konkrete tiltak var det som bidrog til at Viking opplevde denne positive utviklingen? Fra hovedstyrets forhandlingsprotokoll kommer det ikke klart frem hvordan denne utviklingen gikk til.

På bakgrunn av tidligere litteratur kan vi derimot si at Brodahl var opptatt av å rekruttere nye spillere til Viking. I Stavanger var det et utbredt nettverk av guttelag som spilte mot hverandre på ulike marker og åpne plasser som egnet seg for fotballspill. Dette var uorganiserte gutteklubber som ikke tilhørte et forbund, men som utviklet seg i stort omfang fra 1920-tallet og gjennom 1930-tallet.²²¹ Ledelsen i Vikings fotballavdeling, med Brodahl i spissen, var ofte til stede da disse gutteklubbene spilte fotball for å se om det var noen spillere de ønsket å ha inn i Viking.²²²

Brodahls inntreden som formann i Vikings fotballavdeling i 1921 førte til at Viking straks fikk flere nye rekrutter. Tidligere har han sagt at ”det var særlig to klubber vi la vår elsk på [...] den ene hette Start [...] den andre var Stavanger Sportsklubb[...].”²²³ Begge disse klubbene endte også med å gå samlet inn i Viking.²²⁴ Som følge av denne rekrutteringen fra

²¹⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1929).

²²⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1931).

²²¹ Sivertsen (1988) s. 6-8.

²²² Lund (1963) s. 150.

²²³ Lund (1963) s. 150.

²²⁴ Lund (1963) s. 150-151.

guttefotballen, opprettet Viking et C-lag. Det var et rekruttlag, hvor klubbens yngre spillere spilte, og de gjorde seg straks bemerket ved å gå helt til finalen i kretsens C-klasse.²²⁵

Sett i et langtidsperspektiv er det åpenbart at Vikings rekruttering fra guttefotballen var tenkt til å styrke den sportslige delen av klubben – ved å få tak i flere lovende spillere som forhåpentligvis etter hvert ville gjøre seg gjeldende på klubbens A-lag. I første omgang kan en si at klubben stod sterkere bare ved å ha flere spillere, og derav også flere lag. Denne satsingen gjorde seg virkelig gjeldende i de siste høstkampene bare tre år senere. Da bestod klubbens A-lag av ti spillere som tidligere hadde stått i en av de uorganiserte gutteklubbene i byen.²²⁶

Når det gjelder den økonomiske utviklingen til Viking, kan den forstås som en følge av klubbens gode sportslige resultater. Etter delingen av Idrettslaget i 1918 og frem til 1925, arbeidet både idretts- og fotballavdelingens styre under dårlige økonomiske forhold. Hovedstyrets kasse var heller ikke større enn at den knapt gikk i balanse, og kunne følgelig ikke distribuere noe særlig til de to avdelingene. Men som følge av Vikings gode sportslige resultater i 1925, med semifinaleplass i Norgesmesterskapet, ble den økonomiske tilstanden bedret – i hvert fall for fotballavdelingens del. På bakgrunn av dette ble all gjeld nedbetalt, og en kunne samtidig skilte med et økonomisk overskudd.²²⁷

Selv om dette gjaldt fotballavdelingen, i og med at de ulike styrene hadde atskilt økonomi, skapte den sportslige suksessen også inntektsgrunnlag til hele idrettslaget. Et eksempel på dette er da Viking, i 1927, spilte bortekamp i NMs 4. runde mot Gjøa i Oslo. Da slo hovedstyret seg sammen med idrettsavdelingen og arrangerte en telefonoverføring av kampen. Arrangementet trakk fullt hus og ga et overskudd på over 650 kroner som ble delt mellom hovedstyret og idrettsavdelingen.²²⁸ Selv om idrettsavdelingen og hovedstyret, senere også atletavdelingen, ikke alltid hadde sterk økonomi, bidrog fotballavdelingens gode sportslige resultater til at også hele idrettslaget av og til profitterte på dem.

Etter semifinaleåret i 1925, og med fortsatt sportslig fremgang de neste 15 årene, var Vikings økonomi stort sett bra. Kun i 1938 opplevde de å gå i underskudd, på tross av at det var innløpt store inntekter gjennom sesongen. Det er vanskelig å peke på hvorfor den økonomiske

²²⁵ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927 (Årsberetning 1921).

²²⁶ Lund (1963) s. 152.

²²⁷ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927.

²²⁸ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1919-1927 (Årsberetning 1927).

stilling utartet seg slik dette året, etter som de ble distriktsmester i Norgesserien og nådde semifinalen i NM, men utgiftene har likevel vært store.²²⁹

Hovedstyret og de andre avdelingen hadde, som allerede nevnt, ikke alltid like god økonomi. Fotballavdelingen stod derfor flere ganger som garantist, eller ga bidragsytninger til disse. Et eksempel på det er da idrettsavdelingen søkte om å få låne 105 kroner. fra hovedstyret i 1934. Dette lånet kunne ikke utstedes da hovedstyret hadde brukt alle pengene, 280 kroner, på å forskuttere medlemsbladet *Vikingen*. Derfor ble det til at fotballavdelingen ga lånet. Andre eksempler er da de stod som økonomisk garantist i 1935 og 1940, for henholdsvis hovedstyret og atletavdelingen. Vikings fotballavdeling var altså til tider den bærende kraften i Idrettslaget Viking, hvor de største økonomiske inntektene kom fra.²³⁰

Som følge av Vikings gode økonomiske stilling i denne perioden ble det mulig å frigjøre kapital til sportslige formål i mye høyere grad enn tidligere. Dette gjenspeiles på spesielt to områder. Det ene gjelder antall spilte kamper per sesong, samt hvilke motstandere det ble arrangert kamper mot. Dette siste kan muligens også stå i sammenheng med at Viking selv ble en mer attraktiv motstander for norske lag etter deres resultater i KM og NM. Det andre gjelder muligheten de hadde til å ansatte fotballtrenere, noe som ikke ville vært mulig uten økonomisk kapital.

Når det gjelder antall spilte kamper per sesong, ser vi en klar endring fra 1924. Det var første gang Viking spilte 20 kamper i én og samme sesong, og i årene fremover økte det enda mer. Til sammenligning hadde de ikke tidligere spilt over 16 kamper i en enkelt sesong, og et gjennomsnitt på 13 kamper per sesong i årene mellom 1917-1923 – tidligere år var det enda lavere. Fra semifinalåret i 1925 og frem til 1939 (1940 er ikke medregnet grunnet krigsutbruddet), ble det spilt et relativt høyere antall kamper hver sesong. Da ble det spilt gjennomsnittlig 26 kamper per år, altså dobbelt så høyt gjennomsnitt enn det som var vanlig noen år tidligere.²³¹ Som vi har sett ovenfor var også dette en periode hvor Viking utviklet en forholdsvis god økonomi, og det muliggjorde en økning i antall spilte kamper. Siden det var arrangøren som stod økonomisk ansvarlig for et privatarrangement, hvor de betalte reisegodtgjørelse til det gjestende lag, kan en økning i antall spilte kamper sees i sammenheng med en forbedret økonomi.

²²⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939.

²³⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939.

²³¹ Lund (1963) s. 285-287.

Riktig nok var flere av disse kampene KM-, serie-, og NM-kamper, men de står ikke for hele antallet. I KM spilte en minst seks kamper fra 1921, avhengig av om en kom til finalen eller ikke, og fra 1936 spilte en minst åtte kamper. I Norgesserien, som ble startet i 1937, spilte en minst tolv kamper – avhengig av om en vant avdelingen og spilte om distriktsmesterskapet, samt påfølgende sluttspillkamper mot mesterne fra de andre distriktene.²³² Mens antall NM-kamper varierte fra år til år, alt etter hvor mange runder en vant. De resterende kampene var da altså privatkamper, arrangert på egenhånd, enten i Stavanger eller utenbys.

Det som fremtrer tydelig i denne perioden er økningen i antall kamper mot utenbys og utenlandsk motstand. Dersom vi ser bort i fra Bergenslag – en fotballby som både Viking, SIF og Vidar har hatt god kontakt med siden 1906 – samt utenbyslag fra samme krets, forekom denne økningen fra 1926. I tråd med klubbens gode økonomi ble det nok så ofte spilt kamper mot Østlandslag og lag fra andre steder i landet. Noen av disse kampene var selvsagt i regi av NM, men flere av dem var også arrangert på egenhånd. Alle kampene ble heller ikke nødvendigvis spilt i Stavanger, men klubbens økonomiske fremgang muliggjorde en økning i antall kamper mot Østlandslag. Et eksempel på dette er at fire av syv kamper mot utenbys motstand i 1930, og seks av syv i 1932, var arrangert privat – enten innen- eller utenbys.²³³

Som vi så i forrige kapittel var det vanskelig for Viking å arrangere slike kamper på grunn av økonomiske forhold. Så snart det økonomiske var på plass, ser vi derimot at det ble arbeidet konsekvent for å få i stand kamper mot en slik motstander hvert år. Formålet med dette var nok uten tvil av både sportslig og økonomisk art. På den ene siden fikk spillerne mulighet til å måle kreftene sine mot lag som en ikke var like godt kjent med. På den andre siden kunne det å få interessante lag til Stavanger være en mulig inntektskilde.

Et annet kampformat i denne perioden var privatkamper mot utenlandsk motstand. Fra 1928 og frem til 1938 var det nesten et årlig innslag på Vikings terminliste. Allerede året i forvegen arrangerte Viking, sammen med SIF, en kamp mot det østerrikske laget Wiener Amature. De påfølgende årene spilte Viking flere kamper mot lag fra utlandet. I 1928 fikk de for eksempel besøk av Viktoria Zizkov, fra daværende Tsjekkoslovakia, og det skotske laget Aberdeenshire, og i 1930 spilte de to kamper mot det sveitsiske laget Basel og én mot det svenske Allsvenska laget Sleipner.²³⁴

²³² Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160-161, 253 og 255.

²³³ Lund (1963) s. 285-287; Halvorsen og Eriksen (1947) s. 393-394.

²³⁴ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939.

Det var ikke gitt at disse kampene ga det økonomiske resultat som gjerne var ønskelig. I 1934 ble det for eksempel tatt et bevisst valg om å ikke arrangere kamper mot utenlandske lag fordi det økonomiske utbytte ikke alltid var så bra.²³⁵ Når vi likevel vet at det ble arrangert slike kamper andre år, kan vi anta at det mest sannsynlig var på bakgrunn av sportslig øyemed – og gjerne med en forhåpning om økonomisk suksess. Norske klubber ønsket å arrangere kamper mot utenlandsk motstand ”for å lære, men vel også i håpet om å få penger i kassen.”²³⁶ Det er nærliggende å tro at utenlandskampene var en god stimuli for Vikings spillere, med tanke på videre sportslig utvikling. Ved slike kamper kunne en få impulser utenfra, og var trolig derfor en god læringsarena.

Foruten læringsutbytte fra kamper mot utenlandske lag, eller lag fra Østlandet, muliggjorde den gode økonomiske stilling i Viking at de også kunne utvide satsingsområdet til et annet felt. Det førte til at de, ved tre anledninger i denne perioden, engasjerte en utenlandsk trener. Første gang var i 1928, da de engasjerte skotten Donald Coleman for én måned.²³⁷ Samme Coleman var også trener for Brann fra 1919, og ledet laget til sin første NM-tittel i 1923.²³⁸ Det står derimot ikke noe særlig om Vikings engasjement av Coleman i Hovedstyrets forhandlingsprotokoll, men ansettelsen var utvilsomt et forsøk på å utvikle klubbens fotballspillere og med det også en forhåpning om å bli Norgesmestre.

I 1930 var Coleman tilbake igjen i Viking, men denne gang var han bare i klubben i én uke. Det var i forbindelse med 5. runde i NM, hvor de skulle spille omkamp mot Ørn, Horten. Første kamp i Oslo hadde endt uavgjort, og i et forsøk på å vinne omkampen ble Coleman hentet til Stavanger for å gi laget taktiske instruksjoner.²³⁹ Tredje gang Viking engasjerte en trener var i 1939 da engelskmannen Thomas Lockie ble hentet inn.²⁴⁰

En kan imidlertid diskutere hvor mye en trener kunne utrette ved å fungere i kun en måneds tid, for ikke å si én uke. Engasjementet av Coleman i 1930 viste seg å ikke slå særlig heldig ut på kort sikt, etter som Viking tapte 4-0 i omkampen mot Ørn, Horten.²⁴¹ Utviklingen til Viking var nok mer avhengig av at Colemans ideer og treningsprinsipper hadde stor nok påvirkningskraft til at treningsarbeidet fortsatte i samme retning.

²³⁵ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1934).

²³⁶ Goksøy og Olstad (2002) s. 178.

²³⁷ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1928).

²³⁸ Goksøy og Olstad (2002) s. 178.

²³⁹ Stavanger Aftenblad 03.10.1930 s. 6.

²⁴⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1939).

²⁴¹ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 393.

Arbeidet som Coleman la ned i 1930, hadde derimot større betydning for Viking på lang sikt. To av Vikings viktigste spillere dette tiåret, Reidar Kvammen og William Danielsen, har senere fortalt om sine erfaringer med den skotske treneren.

Kvammen har blant annet fortalt at Coleman brakte med seg ideer om å trene på å gi riktig tilslag på ballen, dempe og skjerme ballen, samt å posisjonere seg uten ball.²⁴² Viktigheten av godt posisjonsspill er også noe Danielsen har fremhevet når det gjelder hva Coleman forsøkte å tilføre Vikinglaget. Det handlet om å være i bevegelse uten ball, å jobbe for laget selv om en ikke hadde ballen selv.²⁴³

På dette tidspunktet var Kvammen og Danielsen juniorspillere i Viking, og det er åpenbart at de hadde stort utbytte av den uken Coleman var i Viking i 1930. Kvammen har for øvrig sagt at han syntes det var ”lite fornuftig a [sic] ta ein trenar plutselig for så korte tid.”²⁴⁴ Med tanke på resultatet i NM, ga heller ikke engasjementet av Coleman den virkning en gjerne ønsket. I ettertid har det likevel vist seg at hans andre periode i Viking var av stor betydning for klubben over tid.

I hvilken grad det lyktes Vikingspillerne å ta opp ideene til Coleman, kommer frem ved å se på klubbens resultater fra slutten av 1920-tallet. Det er meget sannsynlig at Vikings sportslige resultater henger nøye sammen med den skotske trenerens arbeid med spillerne. Klubben hadde åpenbart gode spillere da de kom til semifinalen i NM i 1925, samt ble kretsmestre i 1926, men fra 1928 opplevde Viking en stabil sportslig suksess lokalt – til tider også nasjonalt.

Kretsmesterskapet ble gjenerobret i 1928, ettersom SIF vant året i forvegen. Samtidig ble mesterskapet vunnet etter at Viking seiret i alle KM-kampene denne sesongen. Det ble ikke sluppet inn ett eneste mål, og den samme bedriften gjentok de i 1929. For det andre ble Viking, etter Colemans inntreden, kretsmestre tre år på rad. Kvammen har også uttalt at Coleman var en stor kapasitet for klubben, og da spesielt for juniorspillerne.²⁴⁵ Engasjementet av den skotske treneren var altså vellykket både fra et resultatmessig korttidsperspektiv, men også i et langtidsperspektiv ved videreutvikling av unge spillere som gjorde seg sterkt gjeldende i klubben på 1930-tallet.

²⁴² Knutsen (1984) Intervju med Reidar Kvammen s. 4.

²⁴³ Knutsen (1984) Intervju med William Danielsen s. 8.

²⁴⁴ Knutsen (1984) Intervju med Reidar Kvammen s. 4.

²⁴⁵ Knutsen (1984) Intervju med Reidar Kvammen s. 4.

3.2 SIF møter utfordringer

I denne perioden er ikke SIF lengre den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger, en stilling de hadde de 20 foregående årene. Fra 1925 havnet SIF i en posisjon hvor de forsøkte, og lengtet tilbake til, å nå de gode sportslige resultatene som de opplevde i løpet av klubbens to første tiår. Hva var det som gjorde at SIF mistet den sportslig dominerende posisjonen i Stavanger, og hvorfor klarte de ikke å opprettholde den dominansen?

Med utgangspunkt i en periode fra 1905-1925, hvor interessen for fotballspillet stod sterkt i SIF, hvor sportslig suksess var med på å generere mer sportslig suksess og gode økonomiske forhold, var det gode utsikter for å fortsatt være sportslig dominerende. Samtidig som klubbens spillermateriale fra tidlig 1920- og noen år utover 1930-tallet i stor grad var det samme, skulle en tro at forholdene lå til rette for at den sportslige dominansen ble opprettholdt.²⁴⁶ Det skjedde altså ikke. Var det slik at Viking ville tatt over hegemoniet i byen uavhengig av hvilken stilling SIF var i, eller skjedde det noen forandringer innad i SIF?

Det første spørsmålet er ikke helt enkelt å besvare, og danner heller et grunnlag for spekulasjoner. Når det gjelder forandringer innad i SIF ser vi at de etter hvert stod overfor ulike utfordringer som ikke ble håndtert helt optimalt, etter som Viking passerte dem. I hovedsak var dette utfordringer som omhandlet klubbens spillermaterieell. En var å fylle tomrommet etter en av klubbens viktigste spillere gjennom et tiår. En annen kretset rundt utførelsen av selve fotballtreningen, mens en tredje utfordring var spillernes interesse for denne.

I forrige kapittel så vi at SIF gjennomgikk et generasjonsskifte i begynnelsen av 1920-årene. En av de nye spillerne på denne tiden var som kjent Sverre Berg Johannesen. Etter A-lagsdebuten i 1922 utviklet han seg til å bli lagets store stjerne, og i 1927 spilte han – som første rogalending – også sin første landskamp. Før 1932-sesongen kom skikkelig i gang måtte han derimot trekke seg tilbake som fotballspiller på grunn av en skiulykke.²⁴⁷ Dette kan være en mulig årsak til at SIF ikke klarte å opprettholdt de gode sportslige resultatene fra tidligere år.

For selv om Viking vant KM i 1926, 1928, 1929 og 1930, kunne en fortsatt regne SIF som et av de beste fotballagene i Norge – og derav også lokalt. Det var jo nettopp SIF som vant KM i 1927 og 1931, samtidig som de nådde semifinalen i NM i 1929 og 1930. Da Berg-Johannesen

²⁴⁶ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 104.

²⁴⁷ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 94-95.

måtte gi seg som fotballspiller i 1932, ser vi derimot en tydelig tilbakegang i SIFs sportslige resultater. Til eksempel vant de ikke KM igjen før den ble avviklet, og i NM sa det som regel stopp i 3. runde. Kun ved ett tilfelle, i 1935, nådde de 4. runde. Ellers var NM-kampene ensbetydende med utslag i 2. eller 3. runde.²⁴⁸

Da sportsjournalisten fra Bergen, Jacob R. Kuhnle, forsøkte å forklare leserne av *SIF-Bladet* hvorfor resultatene ble som de ble i 1932, var nettopp tapet av Berg-Johannesen en av årsakene han trakk frem. Laget som helhet var for eksempel ikke særlig forandret siden NM-semifinalene i 1929 og 1930. Faktisk var hele åtte av spillerne fra disse kampene fortsatt med da SIF tapte 3. runde i NM mot Bergenslaget Hardy.²⁴⁹ Kontinuiteten i laget var dermed tilstede. Kuhnle fremhever derimot at en av forandringene, altså fraværet av Berg-Johannesen, var en stor del av årsaken til SIFs tilbakegang.

Det er så å si innehaveren av hovedrollen, som har måttet trekke sig tilbake, og det merkes ikke bare på den plass han hadde – hvor selvsagt ingen har kunnet ta opp arven – men på hele laget, og først og fremst på angrepsrekken. For vel er ytre venstre ingen central plass på et fotball-lag, men når «Vallen» var med, var det allikevel den det dreiet seg om. [...] Nu – det er morsomt å ha en slik mann på laget, men det er desto mindre morsomt å miste ham. Det er en situasjon som ikke er så lett å forsone seg med, det er også en rent moralsk og psykisk påkjenning for det øvrige lag.²⁵⁰

I følge Kuhnle var altså Berg-Johannesen av så stor betydning for SIF-laget at han ikke bare utførte en god jobb i sin egen posisjon på banen, men at han også fikk med seg resten av laget. Dette kommer også klart frem av en annen skribent i *SIF-Bladet*, som fremhever Berg-Johannesens store pågangsmot under kampene.

[Berg-Johannesens] sprudlende kamphumør og energi fornektet sig aldri. Selv i mindre viktige matcher for ikke å snakke om de store basketak inspirerte han formelig sine kamerater til å gjøre sitt ytterste. Han var en matchvinner av de sjeldne som motstanderne derfor aldri kunde føle sig trygg for. Hvor ofte har ikke hans aldri-giophumør endret resultatet i kampens gang fra nederlag til seier? Nettop[sic] dette viktige moment var det vi i hans fravær savnet sterkest på årets lag.²⁵¹

I perioden fra 1922-1932, var også Berg-Johannesen den spilleren som hadde flest A-kamper for SIF. I løpet av den tiårsperioden spilte han flest kamper av alle SIF-spillerne, da han hadde deltatt i 210 av 258 kamper – og var sågar med på det meste SIF foretok seg på fotballbanen.²⁵² Ved å miste en spiller som innehadde Berg-Johannesens kvaliteter som spiller, rutine og evne til å heve sine medspillere, er det naturlig å tenke at det var vanskelig å fylle hans plass i laget. Samtidig er et fotballag bestående av elleve spillere. Derfor kan en

²⁴⁸ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 362-363; Halvorsen og Eriksen (1948) s. 160-161.

²⁴⁹ *SIF-Bladet* 1932, 1. årgang, nr. 9 s. 67.

²⁵⁰ *SIF-Bladet* 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 97.

²⁵¹ *SIF-Bladet* 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 95.

²⁵² *SIF-Bladet* 1932, 1. årgang, nr. 12 s. 104.

ikke gå ut i fra at SIFs tilbakegang var, ene og alene, et resultat av én spillers karriereslutt. Hva annet kan da være med på å forklare SIFs tilbakegang?

Ovenfor er det nevnt at utførelsen av fotballtreningen var en utfordring for SIF. Det bunnet rett og slett i hvordan man skulle trene. Treningsmetoden til SIF hadde ikke vært under nevneverdig utvikling siden klubbens stiftelse, og var nå ofte under stor kritikk i klubbens medlemsblad. Slik som i klubbens tidligste fase, bestod SIFs treninger i 1932 i å dele spillerne inn i to lag og spille mot to mål. Ved å kun trene på denne måten ble det sett på som at spillerne, og kanskje aller helst de unge spillerne, stod på stedet hvil år etter år – at treningen førte til liten eller ingen utvikling.²⁵³

I forrige kapittel så vi at Patrick Travers ble ansatt i 1920 til å trene SIF, hvor han tok spesielt sikte på å heve nivået til de eldre spillernes ballbehandling. Følgen var at de eldre spillerne stilte seg likegyldig til hans spesialtrening, men at det var juniorspillerne som hadde stort utbytte av hans instruksjoner. Likevel ser vi, over ti år senere, at SIF ikke hadde gått bort i fra treningsformen som handlet om å spille mot to mål. Denne form for trening var ikke problematisk i forrige periode, da SIF var sportslig dominerende i Stavanger, men antakeligvis var fotballens utvikling i Norge kommet så langt at en slik treningsform var utdatert.

Et eksempel på det er hvordan Charles Herlofson, som spilte for Oslo-klubben Mercantile, reagerte da han fikk høre at SIFs treninger i 1918 bare bestod i å spille mot to mål. Herlofson svarte at ”det er mange år siden vi sluttet med det hos oss [...]”²⁵⁴ Som vi ser var dette to år før Patrick Travers kom til SIF, og det ble heller ikke noen forandringer i fotballtreningen etter denne samtalen. Et annet eksempel, som vi så tidligere i oppgaven, er Donald Colemans inntreden i Viking i 1928, med sin teknikk- og posisjonstrening.

Et tredje eksempel er Thomas Mitchell, en britisk trener ansatt av NFF i 1929-1931, som trente det norske landslaget og noen av de beste klubbene i landet. En måtte komme bort fra den vanlige treningen i å spille mot to mål, og heller trene kondisjon, sprint, smidighet og ballbehandling.²⁵⁵ Berg-Johannesen, som hadde hatt Mitchell som trener på landslaget, forfektet også at den eksisterende treningsmetoden til SIF burde omlegges til å omfatte mer

²⁵³ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 6 s. 42.

²⁵⁴ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 6 s. 42.

²⁵⁵ Goksøy og Olstad (2002) s. 180 og 235.

sprint, start og smidighetsøvelser.²⁵⁶ En kan undres over hvorfor ikke Berg-Johannesen stod i spissen for å gå inn for en slik treningsform da han selv var aktiv, men det sier kanskje noe om hvor sterkt øvelsen i å spille mot to mål stod i laget.

Vi ser de første tegnene til at SIF prøvde å legge om treningene sine i forkant av NM-kampene i 1933. Det kommer ikke klart frem hvordan de trente, men karakteristikker som ”balltrening” og ”posisjonering” antyder at det forekom en endring i lagets treninger.²⁵⁷ Til nå hadde ikke SIFs sesong vært særlig god, men ”Først nu i høst under mesterskapet blev trainingen drevet samlet og rasjonelt, og følgen var med ett at laget ikke var til å kjenne igjen.”²⁵⁸ Ved å omlegge trainingen opplevde SIF bedre resultater. De kom riktig nok ikke lengre i NM enn de to foregående år, til 3. runde, men det måtte omkamp til før de måtte gi tapt for Odd.²⁵⁹ Det ser likevel ikke ut til at spesialtreningen ble holdt vedlike, snarere det motsatte.

Under et friidrettsstevne året etter ble det til eksempel satt opp et 60 meters løp og 4x100 meter stafett for fotballspillerne i byen. Tanken var at SIF-spillerne skulle styrke både hurtighet og kondisjon. Forhåpningen foran løpet var at alle A-lags spillerne som var i byen skulle møte opp. Av SIFs spillere var det derimot bare én som stilte til start, mens de andre så på. Til sammenligning var det flere spillere fra både Viking og Brodd som møtte opp, og de deltok også med lag på stafetten.²⁶⁰ Her kommer det klart frem at SIF forsøkte å tilrettelegge for spesialtrening, dog, uten at spillerne så verdien i det.

Dette bringer oss således over til SIFs tredje utfordring i denne perioden, nemlig spillernes interesse for trainingen. Ledelsen hadde i flere år lagt til rette for innendørstrening om vinteren, slik at spillerne skulle stå best mulig rustet til den nye sesongen. På innendørstreningene var det gymnastikk, eller såkalt oppmykningsgymnastikk, med ulike tøyingsøvelser som stod i fokus. Meningen var at spillerne skulle utvikle sunnhet, kraft og utholdenhet.²⁶¹

Spillernes interesse for innendørstreningen var derimot noe ujevn, og først i 1932 opplevde SIF stor oppslutning blant fotballspillerne.²⁶² Kanskje kan denne økningen sees i sammenheng

²⁵⁶ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 6 s. 43.

²⁵⁷ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 6 s. 46.

²⁵⁸ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 11 s. 78.

²⁵⁹ Halvorsen og Eriksen (1947) s. 363.

²⁶⁰ SIF-Bladet 1934, 3. årgang, nr. 7-8 s. 52.

²⁶¹ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr.1 s. 6; SIF-Bladet 1934, 3. årgang, nr. 1 s. 1.

²⁶² SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 2 s. 10.

med et ønske om å gjenskape KM-seieren fra 1931. Det var dog helst de yngre spillerne som møtte opp, mens flere av A-lagsspillerne var fraværende.²⁶³ Interessen for innendørstreningen behøvde altså tid for å få riktig innpass i SIF, før den fra midten av 1930-tallet stod sterkere blant lagets spillere – og kunne skilte med fullt hus på årets første innendørstrening i 1936.²⁶⁴ Det finnes likevel antydninger til at ikke alle var overbevist enda, all den tid medlemsbladet kom med formaninger om at ”Gymnastikken er anerkjent som et viktig ledd i enhver idrettsgren, og det er noe tøv at fotballsporten danner noen undtagelse herfra.”²⁶⁵

Her har vi sett at interessen for innendørstreningen var noe varierende blant spillerne. Det viser seg også, ved flere eksempler, å ha vært tilfellet for utetreningen på 1930-tallet. Et tydelig eksempel er at SIF la seg til en vane om å avslutte fotballtreningen etter å ha bli slått ut av NM, og i 1932 ble treningen avsluttet allerede i slutten av august. Selv om en også spilte kamper senere på høsten, opphørte treningen etter NM-kampene var over.²⁶⁶ Denne problematikken gjentok seg også året etter. ”De spilte kamper [...] har gitt bevis for at det er vanskelig å få spillerne til å fortsette treningen etter at deltagelsen i mesterskapet er forbi.”²⁶⁷

NM-kampene var gjerne det store høydepunktet for sesongen, og det kommer tydelig frem at å bli utslått av mesterskapet førte til en svekkelse i treningsinteressen hos SIFs spillere. Likevel finnes det også flere bevis på at treningen ikke stod så høyt i kurs ellers i sesongen. Ovenfor har vi sett at både spesialtrening og innendørstrening ble møtt med ujevn interesse. I 1933 ble sesongens svake resultater forklart på følgende måte:

Den skyldtes utvilsomt i aller første rekke de aktive selv, som på langt nær har viet treningen og kampene den nødvendige interesse og alvor. [...] En slik overfladisk og likegyldig trening som flere av spillerne viste i vår og i sommer, må det bli helt slutt på i fremtiden. Det er ikke nok med at de selv møter helt uforberedt til kampene, men de virker tillike og det i høi grad deprimerende på de øvrige spillere og på laget som sådant.²⁶⁸

Dårlig disiplin hos flere av SIFs spillere var altså noe som var gjennomgående over lengre tid. Følgen var at de ikke bare påvirket sin egen interesse og prestasjon i kampene som ble spilt, men også resten av laget. Oppfordringer om å trene forekom nok så regelmessig i medlemsbladet, men den skiftende treningsinteressen var noe som fulgte SIF de påfølgende årene og det kommer klart til uttrykk vinteren 1936.

²⁶³ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 2 s. 10.

²⁶⁴ SIF-Bladet 1935, 4. årgang, nr. 1-2-3 s. 7; SIF-Bladet 1936, 5. årgang, nr. 1 s. 7.

²⁶⁵ SIF-Bladet 1936, 5. årgang, nr. 1 s. 3.

²⁶⁶ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 10 s. 78.

²⁶⁷ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 11 s. 80.

²⁶⁸ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 11 s. 78.

I flere år nu har vi vært vidne til at spillerne i vår klubb har holdt sig til enkelttreningen. At en mann kommer da – en annen da. Det må det bli helt slutt med i år. La oss få disiplin med samlet trening på de bestemte dager i uken. Derved kommer samspill og det gode kameratskap styrkes.²⁶⁹

Den uregelmessige treningsinteressen hos spillerne i SIF på 1930-tallet skiller seg klart fra forholdene i forrige periode. Hvorfor denne utviklingen fant sted er usikkert. En mulig forklaring er at det har en sammenheng med klubbens sportslige resultater fra 1931. I tillegg til at klubben, som vi har sett ovenfor, mistet en av klubbens viktigste spillere gjennom et tiår og at spillerne samtidig ikke var særlig tilbøyelig til å prøve nye treningsmetoder for å utvikle lagets spilleferdigheter.

Det er ikke noe som tilsier at det var vanskelige økonomiske eller rekrutteringsmessige forhold som var årsaken til SIFs tilbakegang. Klubbens økonomiske situasjon var for eksempel en av de bedre i 1933, uten at de sportslige resultatene var særlig gode, og året etter var inntekten på over 1000 kroner bare i kontingentinnbetaling – samt en kassabeholdning på rundt 2500 kroner.²⁷⁰ SIF hadde også gode rekruttlag, hvor både B- og juniorlaget ble kretsmestre flere ganger i sin klasse på 1930-tallet. På grunn av deres gode resultater ønsket også klubben å ta hånd om disse lagene ved å arrangere en ukestur for dem sommeren 1936.²⁷¹ Dette må forstås som et forsøk på å oppmuntre spillerne til å fortsette arbeidet for fremgang.

Det ser altså ikke ut til at det var økonomiske forhold, eller klubbens rekrutteringsgrunnlag som var årsakene til SIFs tilbakegang – men heller årsakene som er presentert ovenfor. Det virker dermed som at spillernes interesse for trening så ut til å ha en sammenheng med klubbens sportslige resultater. På 1930-tallet fløt en ikke lenger på en bølge av sportslig suksess, slik en hadde gjort tidligere, og det ser tilsynelatende ut til at det ble vanskelig å snu en vond trend da den først meldte seg.

3.3 Vidar sakker akterut

I denne perioden opplevde Vidar en sterk sportslig tilbakegang. I hovedsak på grunn av økonomiske og personlige forhold innad i klubben. De personlige forholdene dreier seg om spillernes interesse for fotballspillet, deres forhold til klubben og medlemmenes forhold seg i mellom.

²⁶⁹ SIF-Bladet 1936, 5. årgang, nr. 1 s. 3.

²⁷⁰ SIF-Bladet 1933, 2. årgang, nr. 12 s. 84; SIF-Bladet 1934, 3. årgang, nr. 11-12 s. 76.

²⁷¹ SIF-Bladet 1936, 5. årgang, nr. 3-4 s. 27.

Den sportslige nedgangen til Vidar toppet seg ved nedrykket i 1927. Målet var gjennom hele perioden å snu den dårlige trenden og rykke opp igjen. Dette skjedde aldri, men hvorfor ikke, og hvorfor rykket de ned i første omgang? I denne delen av oppgaven vil vi se hvorfor Vidar gjennomgikk en reverserende utvikling, og derav, ikke var Stavangers sportslig dominerende fotballklubb i perioden 1925-1940.

Mot slutten av forrige periode så vi at interne konflikter preget klubbens virke. I løpet av de neste årene fortsatte ulike konflikter å blusse opp igjen med jevne mellomrom, og Vidar ble derfor ikke helt fri for intern stridighet – noe som tydelig preget klubbens utvikling. Et eksempel er da fotballtreningen startet opp i april 1925. Spillernes treningsinteresse var ikke så stor som en ønsket og noen spilleres disiplin skapte uro i spillergruppa, ”[...] idet flere av dem fandt at det laa under deres værdighet at underordne sig sin matchkaptein.”²⁷² Det kommer ikke klart frem hvorfor noen av spillerne ikke respekterte fotballsjefen, Einar Børresen, men det gikk hvert fall ut over fotballsatsingen. En mulig årsak er at disse anså ham som urutinert for oppgaven, all den tid han ble medlem av Vidar i 1923.²⁷³ Det paradoksale er likevel at det var klubbens egne medlemmer, derav også spillerne, som ved akklamasjon valgte Børresen på generalforsamlingen.²⁷⁴ Situasjoner som dette må utvilsomt ha vært lite heldig for å kunne skape sportslig fremgang, men heller bidratt til å holde klubbens utvikling tilbake.

Året etter led Vidar av store og hyppige utskiftninger i lagoppstillingen. Det er ikke noe som tilsier at dette hadde en sammenheng med den ovennevnte kontrovers, men det var likevel tvungne forandringer fordi flere av spillerne var til dels bortreist, og til dels lagt opp. En følge av dette var at klubben ikke klarte å stille til kamp med det samme laget to ganger. Antakeligvis førte dette til at en ble nødt til å spille med mer uerfarne, og kanskje yngre, spillere som en i utgangspunktet ikke hadde satt opp til lagets kamper.²⁷⁵

I kombinasjon med spillernes lave interesse for både innendørs- og utendørstrening, foruten noen få unntak, må det ha vært vanskelig for Vidars styre å sette opp et sterkt og sammensveiset lag. Konsekvensen av dette ble at Vidar vant én kamp i A-kretsserien i 1926, tapte resten, og havnet nederst på tabellen sammen med Brodd og Vard. Dermed måtte disse tre spille omkamper, hvor det tapende lag skulle spille kvalifiseringskamp mot kretsens beste

²⁷² PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1925).

²⁷³ Mossige, Blix og Østbø (2006) s. 197.

²⁷⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁷⁵ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949 (Årsberetning 1926).

B-klubb. Vinneren av kvalifiseringskampen sikret seg en plass i påfølgende sesongs A-kretsserie.²⁷⁶

Omkampene ble ferdigspilt våren 1927, og til tross for Vidars dårlige økonomi satt de i gang innendørstrening i slutten av januar for å være best mulig forberedt til disse. Som vi allerede vet, rykket Vidar ned til B-kretsserien, og ble dermed det tapende lag fra både omkampene så vel som kvalifiseringskampen mot B-kretsseriens beste klubb. Hovedtendensen var at fremmøte på treningene var slett, men at det likevel var et jevnt antall spillere som trente godt.²⁷⁷ Det er ganske tydelig at klubbens aktive medlemmer bestod av en gruppe med en klar motsetning av treningsvillige og treningsmotvillige spillere – hvor noen spillere tok klubbens posisjon på alvor, men det gjaldt på langt nær alle.

Samme år oppstod det også igjen åpenlyse konflikter i laget. Det kommer ikke frem hva som lå bak disse konfliktene, men antakeligvis var det et utslag for personlige motsetninger i en klubb som hadde både sportslige og økonomiske vansker. Først var det den nyvalgte materialforvalteren, Joachim Kristensen, som av styret ble tildelt en irettesettelse på grunn av dårlig oppførsel på en innendørstrening. Dette falt antakeligvis ikke i god jord hos Kristensen, som hadde spilt for Vidar siden 1922,²⁷⁸ i og med at det hele endte med at han meldte seg ut av klubben.²⁷⁹

Deretter, på grunn av en uoverensstemmelse i styret, trakk formannen seg fra sitt verv i midten av mai.²⁸⁰ Det kommer heller ikke frem hva denne uenigheten angikk, men en mulig forklaring er at det hadde en sammenheng med klubbens stilling etter kvalifikasjonstapet mot EIK 8. mai – hvor formannen ikke så seg som han som skulle føre Vidar opp igjen til A-kretsserien. På toppen av dette, etter sesongens slutt, forekom noe vi kan kalle en intern utblåsning.

Det var på generalforsamlingen i midten av november, at ikke alle debattene var like konstruktive. Først bebreidet spilleren Leif Njaa styret for dårlig ledelse ved å ha arrangert en privatkamp mot Klepp med et lag bestående av både A- og B-lagsspillere, en kamp de tapte med store sifre, 7-3. Dette var derimot ikke uvanlig i Vidar, da styre hadde arrangert flere slike privatkamper i tidligere år. Grunnen til at slike kamper ble arrangert, var at klubbens

²⁷⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949 (Årsberetning 1926).

²⁷⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1927).

²⁷⁸ Mossige, Blix og Østbø (2006) s. 197.

²⁷⁹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1927).

²⁸⁰ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1927).

styre mente det ville holde interessen oppe blant spillerne som ikke egentlig var A-lagsspillere. Selv om Vidar hadde både B-, C- og juniorlag, spilte ikke disse like mange kamper som A-laget i løpet av en sesong.²⁸¹

Mot slutten av generalforsamlingen påpekte også sekretæren "[...] at der under de forskjellige debatter forekom, ofte vel grove, personlige kvistligheter. Et par medlemmer var saaledes flere ganger ute med beskyldninger mot hverandre."²⁸² I denne sammenheng var egentlig både Leif Njaa og Einar Børresen nevnt, men det ble senere strøket ut til fordel for "et par medlemmer." En kan derfor, med ganske stor sikkerhet, si at Njaa og Børresen var to av dem som rettet kraftig personlig skyts mot hverandre. Mest sannsynlig var disse debattene, eller dispuuttene, et utslag av klubbens dårlige sportslige prestasjoner. Først med nedrykket til B-kretsserien på vårparten, og deretter at de ikke klarte å rykke opp igjen på høsten.²⁸³

Et resultat av disse uenighetene var at klubben mistet enda et medlem. "[...] E. Børresen, som paa grund av flere ting som hændte paa generalforsamlingen, hadde set sig nødsaget at ta et saa drastisk skritt som utmeldelse."²⁸⁴

Børresen så det altså slik at han, på grunn av det som skjedde på generalforsamlingen, ikke kunne fortsette å spille fotball i Vidar. Det var tross alt ikke første gang medspillere stod i mot ham. Tidligere er det vist at det var noen spillere som ikke respekterte ham som fotballsjef i 1925. Konflikten mellom Njaa og Børresen, på generalforsamlingen i 1927, kan muligens ha en sammenheng med det som skjedde to år tidligere, etter som Leif Njaa var fotballsjef året før.²⁸⁵ Det er derfor ikke utenkelig at disse to har hatt en pågående uenighet om fotballspillingen i Vidar gjennom flere år, hvor utfallet ble at Børresen gikk ut av klubben.

Et annet viktig moment i forbindelse med Vidars sportslige tilbakegang i denne perioden, var klubbens dårlige økonomiske stilling. Klubbens anliggender måtte styres med sterkt hensyn til dens svake økonomi, som derav gikk ut over den sportslige satsingen. Det ble gjort noen forsøk på å skaffe inntekter i form av utlodninger, lystturer, telefonmatineer, karneval og dansekvelder. Det var likevel ikke alltid at planene ble realisert, eller ga særlig god inntekt. Vidars styre påpekte at det var stor konkurranse fra andre foreninger i Stavanger som baserte en del av inntektskilden sin på lignende arrangement, og ved at klubbens medlemmer ikke

²⁸¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁸² PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁸³ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁸⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁸⁵ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

alltid var like villige til å selge lodd.²⁸⁶ Derfor ble det sjelden det helt store utbytte av disse planene til styret.

Den økonomiske utfordringen skinner også klart i gjennom i forbindelse med hvem de spilte kamper mot, og hvordan disse ble lagt opp. Etter som Vidar vanskelig kunne gi reisegodtgjørelse til utenbys klubber, i forbindelse med kamper i Stavanger, ble det stort sett planlagt å spille kamper utenbys – uten gjensidig forpliktelse.²⁸⁷ På den måten kunne Vidar dekke reisekostnadene etter å ha mottatt reisegodtgjørelse fra den enkelte motstander – uten noen forpliktelse til å legge ut for tilsvarende utgifter ved å holde gjensidig kamp i Stavanger.

I et ønske om både sportslig og økonomisk fremgang ble det derimot, fra tid til annen, gjort noen unntak. Eksempler på dette er et pinsearrangement sammen med SIF i 1926, hvor Kristiansandsklubben Donn var invitert, og Vidars 25-års jubileumskamp mot EIK i 1931. Begge arrangementene brakte et underskudd på henholdsvis ca. 130- og 170 kroner.²⁸⁸ Slike arrangement forekom derimot ikke så ofte for Vidars del, men de bidrog likevel til å vanskeliggjøre en allerede svak økonomisk situasjon. En av årsakene til at klubben klarte å bære deler av klubbens gjeld var ved lån, eller ytelser fra klubbens medlemmer. Jubileumskampen mot EIK ble til eksempel delvis dekket av overskuddet fra den gjensidige kampen i Egersund, og delvis ved hjelp av private bidrag fra klubbens medlemmer.²⁸⁹ Etter hvert ble det enda vanskeligere for Vidar å spille mot utenbys lag, til tross for iherdige forsøk, noe som kommer klart til uttrykk i årsberetningen fra 1936.

Det har dessverre i år vist sig med all vanskelig tydelighet at det er umulig å få arrangert kamper utenbys i løpet av sesongen. Styret har skrevet både i nord og sør – flere ganger til hver klubb, men dessverre med negativt resultat. Det er selvsagt et meget beklagelig faktum, men en ting som styret ikke kan gjøre noe for. Sålenge klubbens økonomi ikke tillater oss å invitere utenbys lag til Stavanger, er det temmelig håpløst å forsøke å komme ut ser det ut for.²⁹⁰

Her ser vi at de klubbene som Vidar forespurte om kamp, ikke lengre ønsket å motta invitasjonen deres med mindre de ble enige om gjensidige kamper. Da Vidar ikke hadde de økonomiske ressursene til å invitere motstandere til å spille i Stavanger, ble de således avskåret fra å reise utenbys. Dette var forhold som preget Vidar inntil Koppervik gikk med på å spille en kamp i Koppervik i 1939.²⁹¹

²⁸⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁸⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

²⁸⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949 (Årsberetning 1926); PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1931).

²⁸⁹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1931).

²⁹⁰ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1936).

²⁹¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

En annen medvirkende årsak til Vidars dårlige økonomi i denne perioden, var deltakelsen i Vestlandsligaen som ble opprettet i 1927. Det var en liga bestående av to divisjoner, hvor Vidar spilte i andre divisjon mot Bergensklubbene Minde og Årstad, samt Brodd og Vard fra Rogaland.²⁹² Dette kommer vi imidlertid tilbake til senere i oppgaven. Poenget her, er at denne ligaen skapte store økonomiske vansker for Vidar. Klubbens styre var oppmerksom på at deltakelse i denne ligaen kunne bringe et stort økonomisk tap, men de gikk ut i fra at en del av et eventuelt underskudd ville bli dekket av ligakassens midler. Det som eventuelt ikke ble dekket, anså styret som et nødvendig offer i et forsøk på ”at faa klubben ut av uføret igjen.”²⁹³

Sportslig sett, tyder resultatene i B-kretsserien på at det ga en god sportslig effekt å delta i Vestlandsligaen, all den tid Vidar ble beste B-klubb. I Vestlandsligaen spilte Vidar utelukkende mot lag som deltok i A-kretsserien, både i Bergen og i Rogaland.²⁹⁴ Selv om kampene i B-kretsserien og Vestlandsligaen ble spilt om hverandre, kan det godt tenkes at kampene mot disse lagene fra A-klassen bidrog til å løfte Vidars sportslige nivå. Det ble derimot ikke slik at de hevdet seg særlig bra i Vestlandsligaen, og de vant heller ikke kvalifikasjonskampen mot Vard.²⁹⁵

Det økonomiske resultatet ved deltakelsen i Vestlandsligaen ble derimot veldig dårlig. Ingen av kampene Vidar spilte, sett bort i fra kampen mot Vard i Haugesund, gikk med overskudd. Vanskeligst var det med oppgjørene mot Minde og Årstad i Stavanger, hvor klubbene skulle ha 250 kroner hver i reisegodtgjørelse – summer som Vidar ikke kunne fremlegge. Til kampen mot Minde fikk Vidar låne 250 kroner av ligastyrets kasse. Til Årstad-kampen ble det søkt om enda et lån, men denne gang ble det avslått. For å dekke utgiftene til dette arrangementet, siden Vidar ikke hadde råd selv, måtte de låne fra flere av klubbens medlemmer.²⁹⁶

Dette førte til en nok så kraftig gjeldsøkning, og Vidars virke ble strammet ganske godt inn det påfølgende året. På grunn av klubbens dårlige økonomiske situasjon ble det vanskelig for klubbens styre å legge til rette for et godt sportslig år. ”Vi har ene og allene[sic] av den grund ikke arr. indendørstrøning eller foreningskvelder i vinterens løp. Vi har heller ikke inladt os[sic] paa noen privat entré-kamp her ibyen.”²⁹⁷ Konsekvensen av å delta i Vestlandsligaen

²⁹² Lindboe (1986) s. 11-12.

²⁹³ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1927).

²⁹⁴ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 128 og 160.

²⁹⁵ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1927).

²⁹⁶ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1927).

²⁹⁷ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1928).

var altså at Vidars sportslige satsing ble meget begrenset. Da regnskapet fra ligaen forelå, ble klubbens økonomi ytterligere forverret.

Av et samlet underskudd på omlag 1000 kroner ble rundt 260 kroner dekket av ligastyret. I og med at en del av klubbens medlemmer lånte penger til klubben, ble noe av gjelden nedbetalt dette året. Samtidig var det også noen medlemmer som gikk med på å frigjøre en del av den gjelden klubben stod skyldig til dem.²⁹⁸

På bakgrunn av dette, samt ved inntekter fra en vellykket utlodning samme vinter, ble det mulig å leie et gymnastikklokale til vintertrening i 1929. Vi har allerede sett at ikke alle spillerne deltok like aktivt her, men styret så på innendørstreningen som et viktig ledd i forberedelsene til sesongstarten. Denne tankegangen var gjeldende frem til høsten 1937, men fra da av så styret seg nødt til å la vær av økonomiske hensyn. På grunn av klubbens dårlige økonomi, og spillernes lave interesse, ble det ikke lengre leid lokale til innendørstrening forut for krigens utbrudd.²⁹⁹

Vidars sportslige tilbakegang i perioden 1925-1940 var altså preget av personkonflikter og vanskelige økonomiske forhold. I første omgang førte ulike spilleres dårlige disiplin til uenigheter i laget, som ga utslag i et svakt treningsmiljø – og som i flere tilfeller endte med at medlemmer trakk seg fra sine verv eller meldte seg ut av klubben. Samtidig ble en påtvunget store utskiftninger i laget i 1926, som trolig var en stor del av årsaken for nedrykket året etter. I tillegg var Vidar preget av en kontinuerlig svak økonomi, som vi har sett ga utslag i klubbens sportslige satsing. På bakgrunn av dette opplevde Vidar sportslig tilbakegang i denne perioden, og det var således ikke noe grunnlag til å bli den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger. I det følgende vil vi se hvordan kamporganiseringen påvirket de tre klubbene, Viking, SIF og Vidar.

3.4 Kamporganisering

I forrige kapittel så vi at pokal- krets- og Norgesmesterskapskamper var tre ulike arenaer hvor Viking, SIF og Vidars resultater ble målt etter. Slike kamper var også gjeldende i denne perioden, men da vi allerede har sett hvordan disse utspant seg vil vi ikke gå særlig mer over det her. Det var derimot en ny liga, Vestlandsligaen, som oppstod i denne perioden. I det følgende vil vi se hvilke ringvirkninger det hadde på Stavangerklubbene.

²⁹⁸ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1928).

²⁹⁹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

3.4.1 Vestlandsligaen

Vestlandsligaen, eller Vestlandsserien som den også ble kalt, ble opprettet i 1927. Den bestod av to divisjoner med elleve lag fra Vestlandet. Det var i hovedsak klubber fra Bergen og Stavanger, men også én klubb fra henholdsvis Haugesund og Sandnes, som dannet denne ligaen. I førstedivisjon spilte Bergensklubbene Brann, Djerv og Hardy, i tillegg til Viking og SIF, samt Ulf fra Sandnes. Andredivisjon bestod av, som tidligere nevnt, Årstad, Minde, Vard, Vidar og Brodd.³⁰⁰

Opprettelsen av Vestlandsligaen må sees som et svar på at klubbene på Østlandet stiftet Østlandsligaen dette året. Det fastsatte et tettere kampprogram som vanskeliggjorde muligheten til å få Østlandslag til å spille privatkamper i Stavanger.³⁰¹ Samtidig var målet med Vestlandsligaen å utvikle det sportslige nivået til klubbene på Vestlandet. ”At f. eks. Ulf får to kamper mot Brann i sesongen vil selvfølgelig bety atskillig for spillerne og det samme gjelder naturligvis også for de øvrige lag.”³⁰² Dette gjaldt ikke bare klubbene i den øverste divisjonen, men også Vidar. Selv om de ikke spilte mot for eksempel Brann, Viking og SIF, fikk de likevel spille åtte kamper utelukkende mot A-krets klubber. Vestlandsligaen muliggjorde at Vidar, til tross for deres nedrykk i kretsserien, kunne opprettholde et kampprogram som inneholdt flere kamper mot klubber fra A-kretsserien. Tidligere i oppgaven er det også vist til at deltakelsen i nettopp denne ligaen, trolig var en av årsakene til at Vidar ble beste B-klubb og kunne spille kvalifikasjonskamp til A-kretsserien.

Samtidig var tanken at Vestlandsligaen skulle være et middel til å bedre samarbeidet mellom fotballklubbene i Bergen og Rogaland. Til eksempel spilte Viking fire kamper mot Bergenslag i 1926, Djerv og Hardy, mens Vidar ikke hadde én eneste kamp mot Bergenslag i samme sesong.³⁰³ En naturlig følge av ligaens opprettelse var at det straks ble arrangert langt flere kamper mellom klubbene i Bergen og Rogaland, og derav ble det også et hyppigere og tettere samarbeid. Fordelt mellom de to divisjonene ble det dermed spilt 50 kamper til sammen – ti kamper per lag i 1. divisjon og åtte i 2. divisjon.

Vestlandsligaen var, det ene året den ble arrangert, et positivt sportslig tiltak i et forsøk på å heve klubbenes spillovernivå. I *Iste Mai* stod det blant annet at ”Vestlandsligaen har utvilsomt hatt stor betydning for fotballsporten på Vestlandet og vilde også i de år som kommer vært en

³⁰⁰ Lindboe (1986) s. 12.

³⁰¹ Stavanger Aftenblad 23.11.1927 s. 4; Halvorsen og Eriksen (1948) s. 247.

³⁰² Stavanger Aftenblad 09.02.1927 s. 5.

³⁰³ Lund (1963) s. 285; PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Vedlegg til referatprotokoll 1917-1949 (Årsberetning 1926).

glimrende løftestang for det sportslige nivå.”³⁰⁴ Med en slik vekst i antall kamper, som ville skapt en skarpere konkurranse mellom klubbene på Vestlandet, er det også sannsynlig at denne spådommen ville blitt en realitet. Da ligaen bare ble arrangert det ene året, var det først og fremst på grunn av økonomiske hensyn.

Tidligere i oppgaven har vi sett at Vestlandsligaen ble en stor økonomisk byrde for Vidar. Dette gjaldt ikke bare dem, men også for en stor majoritet av de deltakende klubbene. Brann, Viking og SIF var derimot de store klubbene som fikk et mindre overskudd,³⁰⁵ mens de åtte andre klubbene opplevde et større eller mindre økonomisk tap.³⁰⁶ Det var lagene i 2. divisjon som gikk med størst tap. Vinneren av divisjonen, Brodd, opplevde for eksempel et underskudd på 800 kroner.³⁰⁷ Samtidig har vi også sett at Vidars underskudd var på 1000 kroner. Selv om ligaen var en sportslig suksess, viste det seg at den kom med en økonomisk slagside.

Vestlandsligaen ble organisert slik at 10 % av nettoinntekten gikk til en ligakasse, og det tilreisende lag skulle samtidig ha 250 kroner i reisegodtgjørelse av den enkelte arrangør – så lenge det ikke var lag fra samme sted, eller ved kortere reiseavstander, slik som Stavanger og Sandnes. De resterende pengene fra et eventuelt overskudd tilfalt arrangøren.³⁰⁸ Ligakassen var tenkt å være en økonomisk sikkerhet for de deltakende klubbene, hvor de som gikk med underskudd kunne søke om å få dekket disse. Den samlede inntekt fra alle ligakampene var derimot ikke større enn at det bare var en mindre del av klubbenes underskudd som ble dekket.

Ligakampenes samlede nettoinntekt var i overkant av 23.000 kroner, og herav gikk rett over 2000 kroner til ligakassen. Da åtte klubber søkte til ligastyret om å få dekke sine økonomiske tap, og vi vet at Vidar og Brodds samlede underskudd nærmest var like stort som ligakassens beholdning, er det åpenbart at de ikke ville få full kompensasjon. For at det skulle bli lik utbetaling, fikk klubbene dekket 27 % av underskuddene sine.³⁰⁹ Det betyr at Vidar led et stort økonomisk tap ved å delta i Vestlandsligaen, mens Viking og SIF fikk en mindre profitt.

Til tross for de økonomiske vanskelighetene Vestlandsligaen brakte med seg, var samtlige Stavangerklubber i mot å avvikle ligaen etter kun ett års spill. Et par av Bergensklubbene,

³⁰⁴ 1ste Mai 19.12.1927 s. 2.

³⁰⁵ Stavanger Aftenblad 25.06.1927 s. 4.

³⁰⁶ 1ste Mai 19.12.1927 s. 2.

³⁰⁷ Stavanger Aftenblad 10.11.1928 s. 6.

³⁰⁸ Stavanger Aftenblad 21.02.1927 s. 4; Stavanger Aftenblad 09.02.1927 s. 5.

³⁰⁹ 1ste Mai 19.12.1927 s. 2.

Djerv og Årstad, stod også på denne siden.³¹⁰ Dette sier noe om ligaens sportslige betydning for de deltagende klubbene på Vestlandet.

På motsatt side var spesielt Brann og Bergens fotballkrets for en avvikling. For Branns del ble bestemmelsen tatt ut i fra et internt perspektiv. Antakeligvis for å kunne stå friere til å arrangere kamper mot andre fotballklubber etter eget ønske, og ikke være bundet til et kampprogram som vanskeliggjorde nettopp det. Bergens fotballkrets sine motsigelser handlet mer om å ta vare på kretsens egne klubber, hvor særlig B- og C-klubbene mente de ble sterkt tilsidesatt som følge av Vestlandsligaens avholdelse. Da Brann, som eneste klubb, ikke møtte opp på ligatinget ble det heller ikke foretatt noen valg på å fortsette ligaspillet og Vestlandsligaen ble dermed nedlagt.³¹¹

3.5 Hvorfor Viking?

Til nå i kapittelet har vi sett hvordan utviklingen til Viking, SIF og Vidar har vært fra 1925-1940. Her har det kommet klart frem at ulike forskjeller har gjort seg gjeldende for klubbenes utvikling. De mest fremtredende forholdene omfatter, en: et enkeltindivids påvirkning på klubbenes utvikling, to: økonomiske ressurser, tre: påvirkning fra en fotballtrener og fire: spillernes interesse og disiplin ovenfor fotballspillet. I det følgende vil vi sammenligne hvordan disse faktorene utspant seg i de forskjellige klubbene. Samtidig vil vi også, i tilknytning til spillernes interesse og disiplin, forsøke å se klubbenes sportslige utvikling opp mot det spillermateriellet de hadde til rådighet.

Flere av disse faktorene er vanskelig å holde fra hverandre i praksis. Det vil si at én faktor kan vanskelig ha vært gjeldende uten en annen, slik som en treneransettelse. Det ville vært vanskelig, for ikke å si umulig, å ansette en trener dersom en ikke hadde hatt økonomiske ressurser til det. Samtidig vil også en treners påvirkning falle under kategorien enkeltindivid, men her vil jeg skille mellom mennesker som er knyttet direkte til klubben, og trenerens mulighet til å utvikle lagets spilloivå. Hensikten er å skille sammenknyttede deler fra hverandre for å få et klarere syn på de ulike faktorenes betydning. Samtidig er det sammensetningen av disse faktorene som utgjør forskjellen til én klubbs sportslige suksess fra en annen.

³¹⁰ 1ste Mai 19.12.1927 s. 2.

³¹¹ 1ste Mai 19.12.1927 s. 2; Stavanger Aftenblad 19.12.1927 s. 8.

3.5.1 Enkeltindivid

Tidligere i oppgaven har vi sett at Finn Brodahl var av stor betydning for Vikings fremgang i denne perioden. Denne faktoren er altså knyttet opp mot et enkelt individs påvirkning på klubbens gode sportslige utvikling, og det er ikke gitt at enhver klubb har hatt en slik person. I Vikings tilfelle var dette Finn Brodahl. Med ham kom en drivkraft som ikke bare la grunnlaget for Vikings suksess fra midten av 1920-tallet, men som også på ulike måter påvirket klubben frem til 1940.

Det samme er ikke like tydelig hos SIF og Vidar, hvor deres utvikling mer eller mindre har vært preget av kollektivet enn enkeltpersoner. Dette betyr derimot ikke at kollektivet stod sterkere i disse to klubbene, men heller at Vikings utvikling var bundet sammen med en særskilt innflytelse fra et enkeltindivid i samhandling med klubbens øvrige medlemmer.

Finn Brodahls arbeid var først og fremst viktig i forbindelse med å rekruttere nye spillere til Viking. Få år etter at han hadde fått gutteklubbene Start og Stavanger Sportsklubb til å gå fulltallig inn i Viking, slo klubben virkelig fra seg – i all hovedsak med de nye spillerne på laget.

For det andre står Brodahl som en kontinuitetsbærer i Viking, hvor han var fotballavdelingens formann i til sammen ti år. Fra 1923 var han Vikings ”selvskrevne leder og drivende kraft gjennom 9 fremgangsrike år.”³¹² Han arbeidet aktivt for klubbens fremgang, noe rekrutteringen fra gutteklubbene og de mange vellykkede arrangementene vitner om.

I sin rolle som formann virker også Brodahl å ha vært både sympatisk og disiplinert, og det var antakeligvis personlige egenskaper som smittet over på lagets spillere og øvrige medlemmer. I SA i 1933 stod det om hvilken betydning en forståelsesfull leder hadde for en idrettsmanns prestasjoner i konkurranser, og i denne sammenheng ble Brodahl trukket frem.

Det har ofte vært fremholdt, med styrke og med rette, at et idrettslag ikke har noe bedre aktivum enn en god leder. Vi har et utmerket eksempel fra vår egen by, Vikings mangeårige formann Finn Brodahl. En god leder kjenner typene, vet hvordan de reagerer, og hvordan de skal beroliges for å finne balansen, få troen på sig selv.³¹³

William Danielsen har også fortalt at Brodahl var ”striks og visste hva han ville [...] han visste hvilken vei han ville gå.”³¹⁴ Sett ut i fra de sportslige resultatene og Vikings fremgang som

³¹² Stavanger Aftenblad 25.11.1931 s. 5.

³¹³ Stavanger Aftenblad 28.10.1933 s. 12.

³¹⁴ Knutsen (1984) Intervju med William Danielsen s. 4.

helhet, i tiden hvor Brodahl var formann, er det tydelig at han fikk medlemmene med seg for å gjøre det beste for klubbens utvikling.

Etter at Brodahl ga seg som formann på begynnelsen av 1930-tallet, hadde han etter hvert også andre verv i klubben, og ”han [har] andre år når han har tatt en pause i styret alltid holdt sig i en nær bakgrunn og hjulpet til med råd og vink når det knep.”³¹⁵ Dette viser at Brodahl også, på sett og vis, var aktiv i Vikings virke selv da han ikke var styremedlem.

Brodahls påvirkning på klubbens utvikling kom også tydelig frem da han var medlem av klubbens UK i 1933. Dette året begynte klubben å holde såkalte ”melkemøter”, hvor spillerne ble sammenkalt foran ”kampene for at diskutere taktik og motstandernes sterke og svake sider, disse møter [...] er glimrende ledet av hr Finn Brodahl.”³¹⁶ Et resultat av ”melkemøtene”, var at ”de kamper som laget har spildet etter disse møter er Vikings bedste, kom der en kamp hvor vi ikke hadde møter, saa blev den daarlig.”³¹⁷ Brodahl var åpenbart med på disse møtene, hvor han fungerte som møtets leder, og derav var han også en stor del av de gode sportslige resultatene som fulgte.

Det er øyensynlig at Brodahl, som enkeltindivid, var svært betydningsfull for Vikings utvikling i denne perioden. Dette gjelder ikke bare i hans rolle som formann og styremedlem, men også i de årene da han ikke hadde noen verv i klubben. Som sagt ovenfor, et enkeltindivids påvirkning på klubbens utvikling fremtrer ikke like tydelig, eller i like stor grad, i SIF og Vidar som vi har sett med Brodahl i Viking – det kan derfor sies at dette var en unik faktor for Vikings fremgang.

3.5.2 Økonomiske ressurser – Viking mest sportslig aktiv

Perioden fra 1925-1940 var preget av ulik økonomisk vekst for klubbene i Stavanger. Ovenfor har vi sett at Vikings gode sportslige resultater fra midten av 1920-tallet forbedret klubbens økonomi. Det er litt mer usikkert hva gjelder SIFs økonomiske utvikling. Vi vet likevel at klubbens økonomiske stilling var god omkring 1933-1934, mens Vidar stort sett har arbeidet under vanskelige økonomiske forhold. Klubbens økonomi har hatt ulike ringvirkninger med tanke på sportslig satsing, hvor Viking og SIF har hatt størst spillerom.

På grunn av de store inntektene i semifinalåret 1925, kunne Viking nedbetale klubbens gjeld. Dette muliggjorde også en økt sportslig satsing for Viking. Dette gjaldt først og fremst en

³¹⁵ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

³¹⁶ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

³¹⁷ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

økning i antall spilte kamper per sesong, som ofte var mot lag fra Østlandet eller fra utlandet, og muligheten til å ansette fotballtrenere som Donald Coleman og Thomas Lockie. Til en viss grad gjaldt også dette SIF, all den tid de også spilte mot lag fra både Østlandet og utlandet, samt ansettelsen av J. Nicholson mot slutten av 1930-tallet.

Det virker derimot som at SIF reserverte seg i større grad enn Viking mot å arrangere kamper mot Østlandslag på grunn av den økonomiske risiko ved slike arrangement. I 1932 stod det i *SIF-Bladet* at det i årenes løp hadde vært flere lag fra Østlandet som hadde takket ja til å spille kamp i Stavanger, ”men som regel er deres besøk umuliggjort ved urimelige forlangelser.”³¹⁸ Det vil si at det ofte ble stilt for høye økonomiske krav i forbindelse med reisen til Stavanger, og derfor ble forhandlingene avbrutt. Til sammenligning spilte Viking samme år, som vi har sett tidligere, mot seks Østlandslag. SIF spilte likevel også kamper mot Østlandslag, slik som Urædd, Porsgrunn og Sarpsborg i 1931, men det er tydelig at de tok mer økonomiske forbehold enn Viking i henhold til slike arrangement. Selv om vi ikke vet nøyaktig hvor sterkt, eller svakt, de ulike klubbene stod økonomisk til enhver tid gir deres sportslige aktivitet et visst bilde av hva de hadde mulighet til å få til.

En kan anta at ledelsen i de tre klubbene gjorde det de kunne for å opprettholde en høyest mulig sportslig aktivitet, og at de dermed også tok sikte på å få så gode sportslige resultater som mulig. Slike holdninger skinner ofte tydelig i gjennom, i hvert fall fra administrativt hold, i de ulike klubbene. I 1932 tapte for eksempel Viking en tidlig rundekamp i NM, og Hovedstyret ga senere uttrykk for et klart håp om forbedring. ”Vi led et forsmedelig nederlag for „Don“ [sic] i Kristiansand. Dette var drøi kost for oss som er vant til å komme adskillig høiere op i rundene og vi kan gå ut fra at såvel laget som ledelsen vil gå inn for å rehabilitere klubben til neste år.”³¹⁹

Lignende uttalelser finner vi også i *SIF-Bladet*, hvor det ble gjort et forsøk på å finne lagets mangler og lære av de feilene som hindret klubben i å nå så høyt som en ønsket. ”Når så feilene er funnet må de rettes på slik at laget ved neste korsveg står rustet til å komme lenger i N. M. enn de siste 4 år og helst til topps.”³²⁰

Det manglet heller ikke på ambisjoner i Vidars styre. I årsberetningen fra 1935 finner vi en sterk oppfordring om at alle medlemmene måtte arbeide for klubbens fremgang. ”La os alle

³¹⁸ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 8 s. 61.

³¹⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1932).

³²⁰ SIF-Bladet 1934, 3. årgang, nr. 9-10 s. 64.

som en gå inn for at „Vidar“ atter må tilhøre a-klubbenes rekker, og samlet i enighet om at det skal lykkes, legger vi oss dette på sinnet!”³²¹ Det manglet altså ikke på sportslige ambisjoner hverken i Viking, SIF eller Vidar. Ut i fra dette må en tro at SIF stod noe svakere økonomisk enn Viking, ettersom de reserverte seg i en viss grad mot å arrangere kamper mot lag fra Østlandet.

Samme forklaring kan gjerne brukes på trenerspørsmålet, hvor det gikk nærmere 20 år mellom ansettelsen av Paddy Travers og J. Nicholson, men dette kommer vi tilbake til senere. Det er derimot noe paradoksalt at flere av SIFs privatkamper i denne perioden var mot utenlandsk motstand, etter som kamper mot Østlandslag ofte ble for kostbart. En skulle gjerne trodd at det var billigere å arrangere kamper mot norske lag, men én forklaring henger nok sammen med opprettelsen av Østlandsligaen – som ble stiftet mot slutten av 1920-tallet av klubber fra Østfold, Oslo, Drammen og omegn, Vestfold og Grenland fotballkretser.³²² Opprettelsen av denne ligaen førte til at de deltakende lagene, i større grad enn tidligere, ble bundet til et fastsatt kampprogram. Dermed ble Østlandslag mindre tilgjengelig til å delta i privatkamper i Stavanger og det ble derfor vanskeligere å få til slike arrangement. En annen forklaring er at SIF muligens hadde kapital til å imøtekomme økonomiske krav fra Østlandsklubbene, men så lenge det var usikkert om arrangementet ville få stor nok fortjeneste til å dekke utgiftene var de mer tilbakeholdne.³²³

Muligens var det slik at Viking var villig til å ta økonomiske sjanser for å få spille mot sterk og attraktiv motstand? Et eksempel på det er at Viking satt mye på spill for tre store privatarrangement i 1930, og i klubbens årsberetning kan vi lese:

Arrangementsmessig har avdelingen i år som tidligere distansert alle kredsens klubber – også jubilenten Sif. Alle arrangements har været kostbare og indebar naturligvis stor risiko for avdelingen, Alle er imidlertid som vanlig helt mønstergyldig avvirket, og økonomisk er man også kommet skadesløs fra dem.³²⁴

Av disse arrangementene siktes det spesielt til oppgjørene mot de sveitsiske mesterne Basel, Allsvenskan-klubben Sleipner og Lisleby – vinneren av Østlandsserien 1929. I motsetning til SIF gikk altså Viking inn for en stor sportslig satsing, til tross for en høy økonomisk risiko.

Viking prøvde likevel, i forkant av arrangementet med Basel, å redusere utgiftene ved å invitere SIF og Brodd til å stille sine spillere tilgjengelig for et publikumsvalgt Stavangerlag i

³²¹ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1935).

³²² Goksøy og Olstad (2002) s. 169.

³²³ SIF-Bladet 1932, 1. årgang, nr. 4 s. 26.

³²⁴ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1930).

kamp mot sveitserne. Forutsetningen var at et eventuelt overskudd ble delt etter antall spillere den enkelte klubb fikk valgt til laget. Brodd aksepterte disse betingelsene, men SIF krevde derimot minimum 500 kroner for å stille sine spillere disponible – uavhengig av om arrangementet gikk med overskudd eller ikke. Dermed ble det til at Viking på egenhånd stod ansvarlig for begge arrangementene mot Basel, og spilte også således to kamper mot dem.³²⁵

Selv om SIF ikke deltok på dette arrangementet mot Basel, spilte de likevel ti kamper mot utenlandske lag fra 1928-1935.³²⁶ Det er opp mot samme antall som Viking, som hadde 13 slike arrangement fra 1928-1938,³²⁷ og det kan derfor ikke ha vært en særlig stor økonomisk forskjell mellom dem på dette punktet. Både Viking og SIF fikk således verdifull trening og kamperfaring mot internasjonale lag i store deler av denne perioden. I tillegg arrangerte de også et par kamper sammen, slik som vi har sett med Wiener Amateure i 1927, hvor de stilte et kombinert lag. Dette gjentok seg i 1939, da det tsjekkiske laget Pardubice gjestet Stavanger.³²⁸

I motsetning til Viking og SIF, som nærmest årlig spilte mot utenlandske lag, var ikke Vidar i posisjon til å arrangere slike kamper. Til det var klubbens økonomiske stilling for svak. Vi har tidligere sett at klubbens sportslige satsing var sterkt preget av dens dårlige økonomi. Dette ble ytterligere forverret med nedrykket i 1927 og deltakelsen i Vestlandsligaen samme år. Vanskeligst var det nok fra midten av 1930-tallet, da de ikke fikk arrangert kamper mot utenbys lag før mot Koppervik i 1939. Vidar kunne dermed ikke, til tross for flere forsøk fra styrets side, føre en like høy sportslig satsing som Viking og SIF.

Dette viser seg også igjen i forbindelse med å leie et lokale til vintertrening. Det var ikke bare et spørsmål om Vidars spillere var interessert nok til å drive slik trening. Beslutningen herom måtte også tas med hensyn til klubbens økonomi – noe som ikke har vært en problemstilling for hverken Viking eller SIF. På grunn av dette har Vidar noen år vært nødt til å avstå å gi medlemmene sine en slik treningsmulighet. Vidars vanskelige økonomi la dermed også bånd over klubbens treningstilbud, og de hadde heller ikke på dette området mulighet til å være på samme nivå som Viking og SIF.

Dette gjaldt også Vidars mulighet til å ansette en fotballtrener. Viking var derimot mer aktiv enn SIF på dette feltet, ettersom de hadde Coleman i to perioder og Lockie mot slutten av

³²⁵ Lund (1963) s. 157.

³²⁶ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 238.

³²⁷ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 243.

³²⁸ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

1930-tallet. Det er ikke helt klart hvorfor det gikk nær to tiår mellom SIFs ansettelse av Travers og Nicholson. En mulig forklaring er at de ikke hadde økonomiske ressurser til å utvide klubbens virke. SIFs økonomi har likevel vært tilsynelatende god i denne perioden, men den var muligens ikke god nok til å dekke utgifter ved både kamper, treningslokale og trenere?

En annen forklaring kan være at de reservert seg mot en slik utgiftspost, slik tilfellet noen ganger var i forbindelse med kamper mot Østlandslag. På den måten eksponerte de seg ikke for noen økonomisk risiko dersom et arrangement, eller flere, gikk med underskudd samme år. I et slikt tilfelle ville de i stedet vært sikrere økonomisk til å kunne opprettholde den samme sportslige satsingen gjennom leie av lokale til vintertrening, kamper mot internasjonale lag og mot Østlandslag de gangene det var mulig.

En tredje forklaring kan knyttes til at flere av de samme spillerne som trente under Travers i 1920, var i klubben til midten av 1930-tallet. SIF hadde dermed allerede spillere på laget med kunnskap og erfaring fra å trene under en fotballtrener, og derfor så de seg kanskje ikke nødt til å ansette en trener. Dette er derimot mindre sannsynlig, da vi har sett at klubben hadde problemer med å komme bort i fra den ensidige treningsformen hvor det ble spilt mot to mål.

Antakeligvis er årsaken til at SIF ikke ansatte en fotballtrener før 1939 en blanding av de to første forklaringene. Altså, for liten økonomisk kapital og en reservert holdning mot å ta på seg for store utgifter. På en side var det nok ikke særlig aktuelt å ansette en fotballtrener dersom de måtte velge bort en annen del av klubbens satsingsområde. På en annen side var de forsiktige med å øke klubbens utgifter slik at daværende satsing kunne holdes vedlike.

Ovenfor har vi sett at klubbens økonomiske ressurser skapte store forskjeller på et sportslig plan, og hvor sterkt en kunne satse for å oppnå fremgang og sportslig suksess. Det er åpenbart at Viking og SIF, gjennom hele perioden, var i en annen økonomisk posisjon enn Vidar. Dette vanskeliggjorde Vidars sportslige satsing i mye større grad enn tilfellet var for de to andre klubbene. Når det gjelder det økonomiske forholdet mellom Viking og SIF, er det ikke klart om førstnevnte var bedre stilt enn sistnevnte. Det har derimot vist seg å være en tydelig tendens til at Viking, i større grad enn SIF, satset på flere store privatarrangement i et forsøk på å oppnå sportslig suksess.

3.5.3 Påvirkningskraft fra utenlandske trenere

Det var ikke ofte fotballklubbene i Stavanger ansatte utenlandske fotballtrenere. Selvsagt henger dette nøye sammen med klubbenes økonomiske stilling, hvor de måtte være i stand til å bære utgiftene ved en slik ansettelse. På dette punktet skiller således Vidar seg klart fra Viking og SIF. Til nå har vi sett at Viking har ansatt en utenlandsk fotballtrener ved et par anledninger i denne perioden, mens SIF har ansatt én. Vidar har derimot, mest sannsynlig på grunn av klubbens vanskelige økonomiske stilling, ikke ansatt noen trener.

Foruten Vidar, tyder det derimot ikke på at det bare var økonomiske hensyn som lå til grunn for å ikke ansette en utenlandsk fotballtrener. Det ser heller ut til at Viking var fornøyd med trenersituasjonen i trettiårene. Halfdan Olsen, tidligere formann i fotballavdelingen, har på et senere tidspunkt uttalt at ”Me [Viking] hadde jo ein glimrende oppmann, som og va ein glimrende trener.”³²⁹

Den oppmannen det blir siktet til her var mest sannsynlig Tor Brodahl, siden han var oppmann under Olsens tid som formann. Stillingen gikk ut på at ”Oppmannen bør væsentlig ofre sig for spillerne, sørge-for [sic] at treningen legges riktig an, og sammen med formannen og styret forøvrig ta initiativet av kamparrangements.”³³⁰ Antakeligvis ble trenerspørsmålet sjeldent diskutert i Viking fordi de var fornøyd med de ulike oppmennenes arbeid, og derfor så en ikke behovet for å ansette en fotballtrener. Samtidig er det også sannsynlig at tanken om treneransettelser var av mindre prioritet ut i fra økonomiske forhold, hvor utgiftene først og fremst skulle rekke til sportslig aktivitet. Ut i fra kildematerialet jeg har sett i gjennom, kan det heller ikke sies at Stavangerklubbene jobbet særlig aktivt for å skaffe seg en trener. Noen ansettelser forekom likevel, om enn bare for et kortere tidsrom.

Foran Norgesmesterskapet i 1928, ble skotten Donald Coleman ansatt som fotballtrener i Viking. Ansettelsen gjaldt i utgangspunktet for juli måned, men det var inngått en avtale om at Viking kunne forlenge denne dersom de ønsket.³³¹ Etter som Coleman også var manager for den skotske klubben Dumbarton FC og måtte være på plass til den skotske seriestart i midten av august, ble det med omlag én måneds arbeid for Coleman i Viking.³³² Det var altså ikke all verdens tid til å utvikle spillerne i Viking, og det blir derfor naturlig å spørre om et slikt korttidsengasjement kan ha vært særlig fruktbringende?

³²⁹ Knutsen (1984) Intervju med Halfdan Olsen s. 6.

³³⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

³³¹ Stavanger Aftenblad 26.06.1928 s. 6.

³³² Stavanger Aftenblad 28.07.1928 s. 7.

Antakeligvis håpet Viking på at ansettelsen av Coleman skulle gi like god sportslig avkastning som i Branns tilfelle. I Bergen hadde han hatt stor suksess i både KM og NM med Brann, hvor han ble ansatt som trener i 1919. Coleman brakte med seg en ny måte å spille fotball på, som etter hvert ble betegnet som den såkalte ”Brannstilen” – hvor ballbesittelse og kortpasningsspill var de viktige elementene.³³³ Om Colemans inntreden ble like vellykket i Viking er kildematerialet, samt litteraturen, noe ustemt over.

På den ene siden mente en av samtidens sportskritikere at Viking, etter å ha røket ut mot Fredrikstad i 4. runde i NM i 1928, ikke opplevde det ønskede resultat av Colemans arbeid. I SA ble det til eksempel skrevet at det var ”utvilsomt et feilgrep av Viking å arrangere sig med mr. Colman i midten av sesongen. Det er nu engang vanskelig å »lære gamle hunder å gjøi«, og i all fall skjer det neppe ved å forsøke på kunststykke midt i en sesong.”³³⁴ Her siktes det til at de eldre, eller etablerte spillerne på Vikings A-lag, ikke var særlig interessert i å lære noe av den skotske treneren.

Det virker derimot mindre sannsynlig, og må heller betraktes som en hard kritikk mot daværende Viking-spillere. De spillerne som spilte NM-kampen mot Fredrikstad var i all hovedsak de samme spillerne som tidligere,³³⁵ og det var også stort sett de samme spillerne som var med på å vinne kretsmesterskapet de neste årene.³³⁶

Knutsen er en annen som ikke legger særlig vekt på Colemans arbeid i Viking, og det har nok en sammenheng med at han ikke var oppmerksom på at Coleman trente Viking i 1928. Han skriver at Viking ”ikke hadde noen person som var ansvarlig for treningen på -20 tallet, men at oppmannen sannsynligvis var til stede på treningen og organiserte uttagningen i to lag.”³³⁷ Coleman blir heller ikke tilskrevet særlig påvirkning på Vikings daværende A-lagsspillere i 1930. Knutsen konkluderer med at det var de yngre spillerne som fikk utbytte av Colemans trenergjerning.

Skotten Donald Coleman er av enkelte kilder blitt trukket fram som sentral i treningssammenheng på trettitallet, men sannheten synes å være at han bare virket noen få uker i Viking. Hans betydning synes å henge sammen med det faktum at han fikk påvirke en del juniorspillere, og at disse siden ble sentrale spillere på A-laget.³³⁸

³³³ Gjessing (1999) s. 43-44.

³³⁴ Stavanger Aftenblad 24.10.1928 s. 5.

³³⁵ Iste Mai 03.09.1928 s. 3.

³³⁶ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

³³⁷ Knutsen (1984) s. 306.

³³⁸ Knutsen (1984) s. 306.

Coleman var derimot ansatt i Viking allerede i 1928, og som vi har sett tidligere opplevde klubben stor sportslig suksess de påfølgende årene. Det er derfor vanskelig å komme utenom Colemans betydning for Viking når en skal forklare klubbens fremgang.

På en annen side skriver Bernhard Lund, som var en av A-lagsspillerne til Viking på denne tiden, at Coleman gjorde seg vel bemerket i klubben. Dette viste seg spesielt igjen på treningsfeltet.

Det ble trent etter helt nye prinsipper, han la veldig vekt på teknikken, de tekniske detaljer ble innøvd om og om igjen. [...] Nå var det sprint, hurtige starter, løping med ballen, passing og gymnastikk, og så innøving av tekniske detaljer og som avslutning litt prat om taktikk. Selv om han var her bare en måned ble det fortsatt i de samme spor og vi kan trygt si at Vikings tekniske triumfer alle sammen hadde rot i den glimrende trening Coleman drev.³³⁹

Dette stiller Colemans betydning for Viking i et helt annet lys enn det eksemplene ovenfor viser. I følge Lund, påvirket altså Coleman klubbens sportslige virke umiddelbart. Samtidig uttrykte hovedstyre seg også meget fornøyd med sesongen 1928, og karakteriserte den som en av de beste i idrettslagets historie. Dette var imidlertid knyttet sammen med at Idrettslaget Viking opplevde stor fremgang innenfor alle avdelingene, men det er likevel betegnende for fotballavdelingens sesong. Dersom en også tar klubbens resultater i betraktning ser vi at Viking ble kretsmeistere dette året, etter å ha vunnet alle KM-kampene uten å slippe inn mål.³⁴⁰ Som nevnt tidligere i oppgaven, vant de også KM de to påfølgende årene.

Ansettelsen av Coleman førte ikke til at Viking opplevde så store resultater som en ønsket på et nasjonalt plan i 1928, men det er likevel tydelig at hans trenergjerning bidrog til gode resultater lokalt. I tillegg ble Colemans treningsprinsipper en viktig del av Viking, etter som laget fortsatte å trene etter de samme øvelsene han hadde introdusert. Det ble dermed mer plan over treningen, hvor det blant annet ble rettet mer oppmerksomhet mot tekniske øvelser. Samtidig kan det tenkes at Colemans treningsprinsipp ble forankret i klubben gjennom klubbens fremtidige oppmenn, slik som Tor Brodahl, som også spilte i Viking på denne tiden.

I lys av dette vil jeg si at Colemans arbeid i Viking ikke bare var viktig på lang sikt, men også på kort sikt. Det er tydelig at hans betydning var mer enn å utvikle fremtidens spillere. Han bidrog også til å endre klubbens treningskultur og måte å spille fotball på med sitt ”short passing”-prinsipp, noe som utvilsomt må ha bidratt til de gode sportslige resultatene lokalt.

³³⁹ Lund (1963) s. 157.

³⁴⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939 (Årsberetning 1928).

Mot slutten av 1930-tallet kom det to nye utenlandske fotballtrenere til Stavanger, etter som både Viking og SIF ansatte hver sin trener. Viking ansatte den skotske treneren Thomas Lockie og SIF ansatte engelskmannen J. Nicholson. Begge trenerne ble engasjert for tre måneder.³⁴¹ Det tilsier at de hadde tiden på sin side til å sette sitt inntrykk på de respektive klubbene, og det ser ut til at SIFs trenerengasjement var mer vellykket enn hva tilfellet var for Viking.

Det er ikke noe som tyder på at Lockies arbeid i Viking var slett, heller tvert i mot, men det resulterte likevel ikke i de største sportslige resultatene. I SA kan en blant annet lese at

det var jo litt sørgelig at Viking skulde spille så svakt akkurat mens han [Lockie] har vært her – men det er så visst ikke trenerens feil. Han har utført et meget stort arbeid som sikkert vil bære frukter i kommende dager.³⁴²

Ved sesongens slutt, på Viking fotballavdelings årsmøte, ble sesongen 1939 beskrevet som en god sesong. Dette må nok sees i sammenheng med de gode resultatene på høstparten, som nevnt ovenfor, ettersom sesongen startet svakt. I løpet av høstsesongen spilte derimot A-laget meget godt, i tillegg til at B-laget vant alle høstkampene sine og C-laget ble kretsmestre.³⁴³

Det som er oppsiktsvekkende her, er at de gode sportslige resultatene kom først etter at Lockie hadde reist fra byen. Nå er det ikke slik at det å engasjere en fotballtrener er ensbetydende med gode sportslige resultater, men en skulle likevel trodd at Lockie som var i Viking i tre måneder ville sette sitt preg på et lag som ikke hadde hatt en utenlandsk trener på ti år. Hva var det da som skjedde under Lockies tid i Viking?

Knutsen skriver blant annet at det ble innkalt til et møte med spillerne i slutten av mai, på grunn av disiplinære årsaker.³⁴⁴ Dette var antakeligvis i forbindelse med spillernes interesse for treningen. I oppmannsprotokollen står det for eksempel at

[Lockie] gikk til sin oppgave med iver og glød. Det samme kan ikke helt sies om guttene hvad gløden angår. [...] Dog skal det sies at treneren også hadde sin trofaste gjeng som flittig søkte mesterens råd og forhåpentlig vil mr. Lockies besøk vise igjen på kommende års Viking-lag.³⁴⁵

Kvammen har også uttalt, på et senere tidspunkt, at Lockie var ”veldig populære i Viking, men an va ingen trener.”³⁴⁶

³⁴¹ Stavanger Aftenblad 24.04.1939 s. 5; Stavanger Aftenblad 12.04.1939 s. 8.

³⁴² Stavanger Aftenblad 20.07.1939 s. 5.

³⁴³ Stavanger Aftenblad 22.11.1939 s. 9.

³⁴⁴ Knutsen (1984) s. 49.

³⁴⁵ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

³⁴⁶ Knutsen (1984) Intervju med Reidar Kvammen s. 13.

Det er tydelig at det var delte meninger om Lockies tid i klubben. Antakeligvis hadde han liten innflytelse på de etablerte A-lagsspillerne, men desto større innflytelse på klubbens yngre spillere – som trente, og spilte, under en utenlandsk trener for første gang. Det er naturlig at gode sportslige resultater vanskelig kunne oppnås uten at alle dro i samme retning, noe som ikke var tilfellet da Lockie var i Viking. Det er trolig derfor de gode resultatene uteble til høsten 1939.

En annen årsak til de svake resultatene i begynnelsen av sesongen henger nok sammen med meningsforskjeller rundt laguttaket. Med bakgrunn fra britisk fotball, sognet Lockie til et manager-prinsipp som ikke ble like godt mottatt av alle i Viking. Lockie ønsket derfor å ta ut laget til kampene på egenhånd, men i Viking var det vanlig at laguttaket ble valgt av en uttakningskomite (UK) bestående av tre menn. Etter en diskusjon i fotballstyret ble dette ansvaret overgitt Lockie, sammen med oppmannen. Denne beslutningen ble således gjenstand for stor kritikk på klubbens årsmøte, hvor en ble enig om å velge en ny UK for den kommende sesongen.³⁴⁷

I en privatkamp mot Sarpsborg, i begynnelsen av juli, kommer det klart frem at flere av Vikings spillere var satt opp til å spille i posisjoner de ikke var vant til – eller ytet sitt beste i. Om en av lagets mest sentrale spillere stod det i, *Iste Mai*, at ”å plasere Bernhard Lund som indreløper er en komplett misforståelse. Skal han spille løper må han være senterløper, kjønt hans rette plass utvilsomt er i halfrekka.”³⁴⁸ I denne forbindelse er det ikke nevnt hvem som tok ut laget. Vi vet likevel at Lockie ble overgitt dette ansvaret, og derfor kan vi anta at disse forandringene i lagoppstillingen var noe som kom fra hans side. Det er derfor ikke usannsynlig at også denne nye omstendigheten rundt laguttaket har spilt en rolle for spillernes interesse og prestasjoner i vårkampene.

I SIF derimot, utartet trenerengasjementet seg litt annerledes. Deres seier i Norgesseriens distriktsmesterskap har i stor grad blitt tilskrevet Nicholsons arbeid i klubben.³⁴⁹ Det var ikke bare A-laget som bemerket seg denne sesongen, også B- og juniorlaget. B-laget ble kretsmestre og juniorlaget ledet på slutten av sesongen en pokalserie som var oppsatt av

³⁴⁷ Knutsen (1984) s. 49.

³⁴⁸ *Iste Mai* 08.07.1939 s. 8.

³⁴⁹ Stavanger Aftenblad 16.05.1939 s. 6.

Viking. På klubbens årsmøte fikk Nicholson ”en masse lovord for sitt arbeid, som utvilsomt hadde sin andel i framgangen.”³⁵⁰

Under Nicholsons ledelse ble det straks klart at teknikktrening, i likhet med Coleman i Viking, var et viktig mål for treningen. ”Ha nsatte [sic] spillerne igang med 6-8 baller, og lot dem øve inn teknikken. De fikk lære å stoppe en ball ordentlig, å løpe med ballen, passe og skalle ballen. Treningen gikk med liv og lyst, og treneren var en myndig leder.”³⁵¹ Det er tydelig at Nicholson, i motsetning til Lockies erfaring i Viking, fikk med seg alle spillerne i klubben og ikke bare en mindre andel av dem.

Spillerne i SIF var åpenbart, i større grad enn Vikings spillere, opptatt av å lære fra den nye treneren og resultatet av dette viste seg også igjen i kampsituasjon en måneds tid senere. Ålgård ble slått 1-0 i en ligakamp og SIF ble således vinner av sin avdeling i Norgesserien. I SA stod det i etterkant om flere særtrekk som kan knyttes opp mot Nicholsons treninger.

SIF VANT KAMPEN på sin fart, sitt humør og sitt utmerkede lagspill. Treneren, mr. Nicholson, har ære av sine elever. De har virkelig lært lagspillet side. Det var en fornøielse å se hvordan SIF-guttene stadig var i bevegelse, hvordan de var med hele tiden, selv om de ikke hadde ballen, og hvor teknisk godt de spilte.”³⁵²

Det er tydelig at Nicholson lyktes i arbeidet med å tilføre laget noen egenskaper som det manglet tidligere. Bare få år tidligere var det mer eller mindre kutyme at flere av spillerne holdt seg til enkelttrening, samspillet satt ikke og hurtigheten manglet.³⁵³ Nå var disiplinen, samspillet, hurtigheten og teknikken på plass. I tillegg ser vi at Nicholson, i likhet med Coleman, hadde lagt stor vekt på å få spillerne til å forstå viktigheten av å bevege seg uten ball. Dette gjorde utslag på banen, og etter flere år med varierende prestasjoner opplevde SIF gode sportslige resultater.

SIF klarte imidlertid ikke å opprettholde denne suksessen. I august, da begge trenerne hadde reist tilbake til England, begynte kampene i Norgesserien for 1939/1940. Det var nå Viking virkelig begynte å vinne kamper igjen, og ved sesongens slutt ledet de dermed sin avdeling i Norgesserien. Av de åtte ligakampene Viking spilte denne høsten endte én uavgjort, og de syv andre ble vunnet. I disse kampene seiret de blant annet 6-0 over SIF,³⁵⁴ og en kan anta at disse resultatene henger sammen med at Vikings egen UK rådde over laguttaket igjen.

³⁵⁰ Stavanger Aftenblad 15.11.1939 s. 7.

³⁵¹ Stavanger Aftenblad 12.04.1939 s. 8.

³⁵² Stavanger Aftenblad 16.05.1939 s. 6.

³⁵³ SIF-Bladet 1936, 5. årgang, nr. 1 s. 3.

³⁵⁴ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1933-1951.

Ovenfor har vi sett at noen av de trenerne som ble ansatt i Viking og SIF, tydelig har hatt en direkte påvirkning på klubbens gode sportslige resultater. I forrige kapittel så vi at Travers arbeid var av stor betydning for SIFs sportslige utvikling, og i dette kapittelet har vi sett at spesielt Coleman og Nicholson har vært viktige for de to klubbens fremgang. Vidar stod derimot uten påvirkning fra utenlandske trenere, og en må anta at det var økonomiske årsaker som stod i veien for en slik satsing.

Vi har sett at Coleman innførte en ny måte å trene på, hvor spesielt tekniske øvelser var en sentral del av dette. Viking fortsatte å trene på denne måten etter at Colemans arbeid i Viking var over, og de neste årene opplevde Viking gode sportslige resultater lokalt. Da han kom tilbake igjen et par år senere lykket det ikke å nå hovedmålet, nemlig å vinne over Ørn, Horten i NM. Senere viste det seg likevel at Colemans andre opphold i Viking var av stor betydning for juniorspillerne, spillere som gjorde seg sterkt gjeldende på klubbens A-lag gjennom 1930-tallet.

Mot slutten av tiåret så vi at både Viking og SIF ansatte hver sin trener. Nicholson, treneren til SIF, var av stor betydning for SIFs fremgang og seieren i distriktsmesterskapet i 1939. Lockie fikk derimot ikke samme respons av spillerne i Viking, og laget spilte ikke bra under hans tid i klubben. Han ønsket å gå bort i fra UK-modellen, og heller ha ansvaret for laguttaket på egenhånd. Følgen var at flere spillere spilte i uvante posisjoner, og på klubbens årsmøte ble denne beslutningen satt under stor kritikk.

Det er liten tvil om at SIF hadde større utbytte av treneransettelsen på slutten av 1930-tallet enn Viking. Dette ser en også igjen i klubbens sportslige resultater. Da engasjementet av disse trenerne var over, kom derimot Viking sterkere tilbake. Klubbens UK spilte antakeligvis en viktig rolle her, og Viking vant således syv av åtte spilte kamper i Norgesserien 1939/1940. Dette viser at Viking fortsatt var en klubb å regne med i Stavanger, hvor klubbens sportslige suksess ble vedlikeholdt.

3.5.4 Spillermateriell, interesse og disiplin

En sentral del av en fotballklubbs sportslige suksess er spillermateriellet. I nær tilknytning til dette er spillernes interesse og disiplin viktig for deres individuelle utvikling og lagets prestasjoner i helhet.

En stor del av Vikings positive utvikling var at de fikk flere nye spillere fra byens gutteklubber. Tidligere i oppgaven har vi sett at to gutteklubber gikk samlet inn i Viking på

begynnelsen av 1920-tallet, hvor størsteparten av laget etter hvert bestod av spillere fra ulike gutteklubber. Det var disse spillerne som drev Viking frem.

I semifinalekampen mot Brann i 1925 var ti av Vikings spillere kommet fra tidligere gutteklubber, fordelt mellom tre forskjellige klubber. Åtte av disse spillerne kom fra de tidligere nevnte klubbene, Start og Stavanger Sportsklubb, mens de to siste kom fra Storm.³⁵⁵ Det var i hovedsak disse spillerne som dannet stammen i Vikings suksessrike lag de neste årene, hvor ni av spillerne spilte på laget frem til begynnelsen av 1930-tallet. Noen spilte også mot slutten av tiåret.³⁵⁶

Vikings lag bar altså preg av stor kontinuitet i denne perioden, og har trolig vært en medvirkende årsak til de gode sportslige resultatene fra 1925-1940. Samtidig var det også nye spillere som kom til, og flere av disse har også i stor grad spilt gjennom hele 1930-tallet. Det virker til å ha vært en forsiktig utskiftning i laget over tid, hvor det har vært få spillere som har sluttet på samme tid og dermed har en heller ikke vært nødt til å gjøre store forandringer i løpet av et kort tidsrom.³⁵⁷

I tillegg har også de nye spillerne bidratt til å heve lagets nivå, noe som også har vært av stor betydning for Vikings videre suksess på 1930-tallet. Til eksempel ble tre juniorspillere satt inn på laget til Ulfs jubileumskamper i 1931. Dette var Bertram Jacobsen, Reidar Kvammen og Wiliam Danielsen, som på dette tidspunktet var henholdsvis 18, 17 og 15 år,³⁵⁸ og det viste seg å være meget vellykket å spille med disse i kampene mot Flekkefjord og Ulf. I SA stod det blant annet at ”Juniorspillerne som dannet innertrioen var rene virtuoser i ballbehandling og småspill. [...] I Vikings rekke blev der virkelig lekt fotball slik at en var nødt til å se det fine i fotballsporten.”³⁵⁹ Det er tydelig at de nye spillerne bemerket seg allerede i sine første kamper, hvor Flekkefjord ble slått 6-0 og Ulf 8-1. Kvammen og Danielsen ble spesielt viktige for Vikings utvikling dette tiåret, og de var med på opprettholde klubbens kontinuitet på spillersiden.³⁶⁰

Det var derimot ikke bare Viking som fikk nye spillere fra byens gutteklubber. Denne type rekruttering var også vanlig for de andre organiserte Stavangerklubbene. SIF og Vidar fikk likevel ikke hele guttelag til å gå samlet inn i klubben, slik som Viking, men de skaffet seg

³⁵⁵ Stavanger Aftenblad 05.10.1925 s. 5; Lund (1963) s. 150 og 152.

³⁵⁶ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1915-1960.

³⁵⁷ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1915-1960.

³⁵⁸ Lund (1963) s. 159.

³⁵⁹ PA-0012 Idrettslaget Viking, Z, Za, Avisutklippssprotokoll 1925-1940.

³⁶⁰ PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Ac, Oppmannsprotokoll 1915-1960.

også nye spillere ved å se til disse klubbene.³⁶¹ Denne rekrutteringen hindret likevel ikke at SIF og Vidar unngikk interesseproblemer blant klubbens medlemmer.

Tidligere i oppgaven har vi sett at SIF, på 1930-tallet, utviklet en tendens som var nærmest fraværende i forrige periode. Spillernes treningsinteresse var ikke like stor og stabil som tidligere. Det kom først til uttrykk gjennom den varierende interessen for vinterens innendørstrening, og ikke minst da treningen ofte opphørte etter årets siste NM-kamp. Tilsvarende utfordringer fant ikke sted i Viking i denne perioden, noe som må forstås som et uttrykk for god treningskultur og som deretter ga utslag i gode sportslige resultater.³⁶²

En årsak til at denne endringen fant sted i SIF, kan muligens sees på bakgrunn av Vikings sportslige suksess. Dette var første gang SIF fikk en reell motstander om kretsmesterskapet, i hvert fall over tid. Brodd ble riktig nok KM-mestre et par ganger i forrige periode, men deres suksess var ikke vedvarende. Vikings lag hadde derimot utviklet seg så pass mye at de ble en direkte utfordrer til SIF over flere år. Selv om en skulle trodd at SIF-spillernes forhold til trening ville blitt enda mer tilspisset av en slik utfordrer, kan det ha hatt en motsatt effekt. Dette var en ny situasjon for dem, og det kan ha ført til at det ble vanskeligere å mobilisere spillerne til energisk trening over tid. Vidar befant seg etter hvert i en lignende situasjon som SIF, men treningsinteressen til deres spillere virker å ha vært enda mer skiftende.

Det store frafallet av Vidar-spillere i 1926 var trolig avgjørende for nedrykket i 1927. De påfølgende årene, og gjennom 1930-tallet, prøvde Vidar å rykke opp igjen. Det ble likevel vanskelig, og en del av årsaken kan knyttes opp mot spillernes treningsinteresse – som ofte fulgte utfallet av kampresultatene. Det var en slags ”av og på”-interesse. Til tider var det et stort oppmøte på treningene, hvor det gjerne ble drevet iherdig trening i starten av sesongen, mens interessen minket etter hvert – ofte i forbindelse med svake sportslige resultater.³⁶³

Tidligere er det også vist til at det oppstod flere interne konflikter i Vidar, noe som ikke har vært tilfellet i Viking og SIF, og det har også vist seg å gi utslag i spillernes treningsinteresse.

I store deler av denne perioden var det også helst de yngre spillerne i Vidar, eller de som var i ferd med å bli faste A-lagsspillere, som var de største pådriverne for å drive iherdig trening. Flere av de etablerte spillerne så seg selv som sikre på laget, og uten en god treningskultur ble treningsinteressen lavere. Dette kommer nok klarest frem i årsberetningen fra 1938, hvor det

³⁶¹ Sivertsen (1988) s. 6.

³⁶² PA-0012 Idrettslaget Viking, A, Aa, Forhandlingsprotokoll 1927-1939.

³⁶³ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949.

ble rettet en krass kritikk mot disse spillernes innstilling. Dette var holdninger som, ”Nei, kafor ska me trenna me er jo sikre.”³⁶⁴ Antakeligvis var dette sekretærens, eller styrets betraktning av sesongen som var forbi, og ikke spillernes egne ord. Det er likevel betegnende for at det fantes et holdningsproblem blant flere av Vidar-spillerne i denne perioden.

En annen utfordring med SIFs spillermateriell i denne perioden var gjennomføringen av et generasjonsskifte, men denne gang gikk det ikke like smidig som forrige gang. På midten av 1930-tallet stod de overfor et nytt generasjonsskifte etter som flere av de mest erfarne spillerne ønsket å legge opp. I følge *SIF-Bladet* skal klubben ha hatt flere ”lovede reserver”,³⁶⁵ men på grunn av sin unge alder ble ikke disse satset noe særlig på. Dette var også grunnen til at de eldre spillerne ikke la opp. Det viste seg likevel at flere av disse spillerne falt fra i løpet av sesongen, og dermed ble SIF nødt til å bruke yngre og mer uerfarne spillere. I motsetning til Viking, som gradvis fornyet laget med nye spillere på begynnelsen av 1930-tallet, opplevde SIF et tvunget generasjonsskifte midt i sesongen.³⁶⁶

Dette må utvilsomt ha gjort det vanskeligere for SIF å få gode sportslige resultater. Våren 1936 prøvde SIFs UK å finne lagets rette sammensetning, og dermed var det også en del forskjellige spillere som fikk prøve seg.³⁶⁷ Det er tydelig at klubben ikke var forberedt på et slikt generasjonsskifte, og det gjenspegles også av resultatene i KM. I 1936 og 1937 endte de på 6. plass, noe som var de svakeste plasseringene i SIFs historie.³⁶⁸ Det bedret seg likevel etter hvert, antakeligvis på bakgrunn av at de nye spillerne ble mer erfarne. Samtidig har vi også sett at Nicholson var en stor bidragsyter til at klubben ble distriktsmester i 1939.

Ved å undersøke hvor mange krets- og landslagsspillere de tre klubbene har hatt i denne perioden, blir det mulig å se spillermateriellet deres fra et annet perspektiv. Det vil bidra til å få et enda klarere bilde av styrkeforholdet mellom dem, all den tid disse lagene har tatt sikte på å samle de antatt beste spillerne til enhver tid.

Mellom 1925-1940 spilte Rogaland kretslag 31 kamper. På disse lagene var det stort sett en overrepresentasjon av Viking-spillere, og sett i forhold til antall SIF-spillere var det snarere regelen enn unntaket at Viking hadde flest kretslagsrepresentanter.³⁶⁹ Vidar hadde derimot

³⁶⁴ PA-0163 Fotballklubben Vidar, A, Boks 1, Referatprotokoll 1918-1949 (Årsberetning 1938).

³⁶⁵ *SIF-Bladet* 1935, 4. årgang, nr. 1-2-3 s. 2.

³⁶⁶ *SIF-Bladet* 1936, 5. årgang, nr. 3-4 s. 27.

³⁶⁷ *SIF-Bladet* 1936, 5. årgang, nr. 5 s. 31.

³⁶⁸ Halvorsen og Eriksen (1948) s. 161.

³⁶⁹ Lindboe (1986) s. 96-100.

ingen spillere på kretslaget i denne perioden, og heller ikke på landslaget.³⁷⁰ Det kan ikke sies å ha vært særlig unaturlig etter som klubben, i mesteparten av perioden, arbeidet for å rykke opp igjen til A-kretsserien. Spillermateriellet til Vidar var således et godt stykke fra Viking og SIFs spillermateriell på denne tiden.

Av de 31 kretslagskampene som ble spilt i denne perioden var Viking representert 164 ganger, SIF 87 ganger, og diverse andre kretsclubber var representert 93 ganger.³⁷¹ Det viser et ganske klart overtall av kretslagsspillere fra Viking, omtrent dobbelt så mange representanter som SIF. For hver kretslagskamp var det dermed gjennomsnittlig 5,3 Viking-spillere, og 2,8 SIF-spillere på banen. Dette betyr ikke nødvendigvis at spillermateriellet til Viking var dobbelt så bra som SIFs, men det gir likevel en god pekepinn på styrkeforholdet dem i mellom.

Når det gjelder representasjon på landslagsnivå, så har det vært noen spillere fra både Viking og SIF. Den første landslagsspilleren fra Stavanger, er som tidligere nevnt, Sverre Berg-Johannesen. Han spilte totalt 13 kamper fra 1928-1932. Samtidig var det også én spiller til fra SIF som spilte én kamp på A-landslaget, og to spillere med én kamp hver for B-landslaget.³⁷² SIF har således hatt fire spillere på landslaget, og det viser hvilken kvalitet det har vært over klubbens spillermateriell.

I samme periode var det også seks landslagsspillere fra Viking, fem som spilte på A-landslaget og én på B-landslaget. Reidar Kvammen er utvilsomt den som gjorde seg mest bemerket. Han spilte 42 kamper for A-landslaget fra 1933-1939, og mellom 1933-1936 deltok også William Danielsen og Bernhard Lund henholdsvis seks og tre ganger på A-landslaget.³⁷³ Dette viser at også Viking, i likhet med SIF, hadde ulike spillere som deltok på det øverste laget i norsk fotball. Representasjonsspillerne på krets- og landslag forklarer ikke hvorfor Viking ble sportslig dominerende i Stavanger, men det viser at Viking og SIF rådet over et fåtall virkelig gode enkeltspillere – som igjen var viktig for klubbene de spilte i til vanlig.

³⁷⁰ Mossige, Blix og Østbø (2006) s. 215.

³⁷¹ Lindboe (1986) s. 96-100.

³⁷² Christiansen, Schreiner og Helgesen (2005) s. 246.

³⁷³ Aareskjold (1989) s. s. 512 og 543-549.

3.6 Oppsummering

I dette kapittelet har vi sett at Vikings sportslige suksess fra midten av 1920-tallet henger sammen med Finn Brodahls ledelse av klubben. Han la vekt på å rekruttere flere guttespillere som etter hvert gjorde seg sterkt gjeldende på klubbens A-lag. Senere ledet han også taktikkmøter som var viktig for klubbens resultater på 1930-tallet.

Vikings økonomiske stilling ble også styrket som følge av klubbens gode sportslige resultater. Dette førte til større sportslig satsing i form av økt antall privatarrangement, både mot klubber fra Østlandet og fra utlandet, og mulighet til å ansette fotballtrenere. Colemans inntreden i Viking i 1928 og 1930 var av stor betydning for klubbens sportslige fremgang og utviklingen til de yngre spillerne. På samme tid var SIF mer reservert mot den type satsing på grunn av den økonomiske risiko som fulgte med. Samtidig opplevde Vidar sportstlig tilbakegang i denne perioden som følge av interne konflikter, spillernes varierende interesse for fotballspillet og svak økonomi.

Ut i fra antall representasjonsspillere kan en si at Viking, samlet sett, hadde et bedre spillermateriell enn SIF og Vidar i denne perioden. Det kom først og fremst av spillernes interesse for trening i de ulike klubbene. Samtidig hadde Vidar forskjellige utfordringer med interne stridigheter blant klubbens medlemmer. Generasjonsskiftet i SIF på midten av 1930-tallet var en annen utfordring for dem, mens Viking i større grad var oppmerksom på å supplere laget med yngre spillere. Viking unngikk dermed å endre store deler av laget i løpet av kort tid, og kunne i stedet gjøre ulike forandringer gradvis. Med utgangspunkt i dette er det tydelig at Viking hadde større forutsetninger, enn SIF og Vidar, til å skape gode sportslige resultater i denne perioden.

4. Konklusjon

I denne masteroppgaven har jeg studert den sportslige utviklingen til fotballklubbene Viking, SIF og Vidar fra 1899 til 1940. Utgangspunktet for oppgaven har vært å finne ut hvorfor SIF og Viking har vært sportslig dominerende på hver sin tid i denne perioden. Først, hvorfor SIF var sportslig dominerende fra stiftelsen i 1905-1925, og deretter hvorfor Viking vant frem og ble Stavangers sportslig dominerende fotballklubb fra 1925 til 1940.

I kapittel 2 viste jeg at SIF ble sportslig dominerende i Stavanger på bakgrunn av faktorer som omhandlet klubbens organisasjonsmessige oppbygning, økonomi, påvirkning fra en utenlandsk fotballtrener og spillernes interesse og disiplin.

I etableringsfasen har jeg vist at Viking var et av de første idrettslagene som ble etablert i Stavanger, men det var først da SIF og Vidar kom til at det ble fart i fotballspillingen. Vidars organisasjonsoppbygning som et særiddrettslag var fundamentalt forskjellig fra Viking og SIFs struktur. Hvilken idrett Vidar skulle satse på ble dermed ikke særlig diskutert – det var fotball. Selv om både Viking og SIF var fleridrettslag var det også klare forskjeller mellom dem. Vikings manglende fotballsatsing var en av årsakene til opprettelsen av SIF, og dette ga utslag i klubbens prioritering av hvilken idrett det ble satset på. I Viking ble det friidrett, mens fotballspillet ble SIFs førsteprioritet – samtidig som de også drev med flere idretter. Da SIF og Viking delte idrettslagene i underavdelinger, i henholdsvis 1917 og 1919, vendte de seg mot en spesialisert retning – lik som Vidar, noe som muliggjorde en enda større fotballsatsing.

Muligheten til en sterkere fotballsatsing henger også sammen med klubbens økonomiske stilling. Antall privatarrangement økte, for alle tre klubbene, i tiden rundt 1916. SIF var først ut med å få Østlandslag til å spille privatkamper i Stavanger, året etter viste Vidar veg med å reise på Østlandsturne og deretter fulgte Viking etter med privatarrangement i Stavanger i 1919. De tre klubbene fortsatte med slike arrangementer de neste årene, men det er tydelig at SIF har hatt større økonomiske muskler enn Viking og Vidar. Dette gjorde utslag i en skjev fordeling av antall privatarrangement i favør SIF – noe som viser særlig igjen i antall kamper mot utenlandsk motstand. Dermed har SIF hatt langt større kamptrening, og fått langt mer erfaring fra å spille mot sterke motstandere. De tre klubbens ulike økonomiske ressurser har også gitt utslag på trenerfronten, hvor SIF var i en særstilling i Stavanger.

Gjennom NFF og Rogaland Fotballkrets kunne klubbene i Stavanger og distriktet gå sammen om å engasjere ulike trenere, men arbeidet til disse har ikke vist seg å gi det ønskede resultat.

Det har også vært mulig å engasjere trenere på egenhånd, og her har SIF benyttet seg av en unik mulighet som Viking og Vidar ikke har hatt anledning til. SIFs engasjement av Paddy Travers i 1920, var av stor betydning for utviklingen til klubbens unge spillere og dens sportslige fremgang utover på 1920-tallet.

Til sist har spillernes interesse og disiplin vært ulik i de tre klubbene. Både Viking og Vidar har opplevd at interessen for fotballspillet har variert blant spillerne. Dermed har fotballtreningene ofte vært preget av et svingende oppmøte, fra lav til stor oppslutning, uten kontinuitet. En konsekvens av dette er at begge klubbene, noen få ganger, har måttet trekke lagene tilbake fra spill i kretsserien. I ytterste konsekvens har Vidar opplevd spørsmål om klubben skulle gå til oppløsning. Til tider har også disiplinære forseelser hindret sportslig fremgang i begge klubbene. Dette er derimot hendelser som ikke har vært gjeldende i SIF. Klubbens gode sportslige utvikling kan således knyttes til spillernes kontinuerlige interesse for fotballspillet, noe som bidrog til fortsatt sportslig fremgang gjennom hele perioden.

Selv om Vidar hadde en organisasjonsoppbygning hvor de arbeidet for én idrett, som senere har vist seg å være viktig for SIF og Vikings sportslige fremgang, har ikke de andre faktorene vært like fremtredende på samme tid. Det samme gjelder også Viking. Samspeillet mellom faktorene har ikke vært like fremtredende i Viking og Vidar som de var i SIF. På den måten har sammensetningen av de fire faktorene, organisasjonsoppbygning, økonomi, påvirkning fra en utenlandsk fotballtrener og spillernes interesse og disiplin, ført til at SIF var den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger i perioden 1905-1925.

SIF skulle likevel ikke forbli i denne posisjonen. I kapittel 3 viste jeg at også Viking ble sportslig dominerende i Stavanger på bakgrunn av faktorer som er knyttet til økonomi, påvirkning fra en utenlandsk fotballtrener og spillernes interesse og disiplin. Samtidig var det også en ny faktor som gjorde seg gjeldende, nemlig en betydningsfull påvirkning fra et enkeltindivid.

Som fotballavdelingens formann i ni sammenhengende år var Finn Brodahl en kontinuitetsbærer for Viking. Han var et enkeltindivid som styrte- og påvirket klubben i en positiv retning. Hans grep om å rekruttere spillere fra byens gutteklubber i 1921 gjorde seg sterkt gjeldende noen år senere. Han var en drivende kraft i Viking som arbeidet for sportslig fremgang både med og uten styreverv. Hans ledelse av ”melkemøtene”, eller taktikkmøtene, har også vist seg å være utslagsgivende for klubbens resultater. Dette er en faktor som ikke

har fremtrådt like tydelig i SIF og Vidar. Derfor har påvirkningskraft fra et enkeltindivid, av særlig stor betydning, vært særegent for Viking.

Som i kapittel 2, har det vært mulig å måle klubbens økonomiske ressurser i forbindelse med deres sportslige aktivitet. Vikings gode sportslige resultater fra midten av 1920-tallet la grunnlaget for en god økonomisk vekst de neste årene. Det muliggjorde først og fremst en nedbetaling av klubbens gjeld i 1925, dernest kunne de øke antall privatarrangement, og til sist ble det også mulig å ansette fotballtrenere. På grunn av den økonomiske risiko ved privatarrangement mot Østlandslag reserverte SIF seg, i mye større grad enn Viking, mot å arrangere slike kamper. I stedet ble det arrangert en del kamper mot utenlandsk motstand, noe også Viking gjorde. Vidar var derimot ikke i en økonomisk situasjon til å arrangere slike kamper, og de var hovedsakelig nødsaget til å spille privatkamper utenbys dersom de skulle spille kamper mot lag som ikke var fra Stavanger. Samtidig var det også vanskelig å bruke penger på leie av gymnastikksal, slik at Vidar-spillerne kunne drive innetrening, noe som ikke har vært en problematikk i Viking og SIF. Følgelig hadde ikke Vidar økonomiske ressurser til å ansette fotballtrenere, noe både Viking og SIF hadde mulighet til. Viking ansatte ikke bare én trener i denne perioden, men to – den ene sågar i to perioder. Viking var også mer sportslig aktiv i forbindelse med antall privatarrangement, mens Vidars økonomi var langt svakere enn de to andre klubbene.

Treneransettelsen av Donald Coleman i 1928, på samme måte som Travers i SIF, hadde stor betydning for Vikings sportslige fremgang. Coleman innførte en ny måte å trene på hvor tekniske øvelser stod sentralt. Denne fornyelsen holdt også frem etter han hadde reist fra klubben. Da han kom tilbake igjen to år senere, fikk han også stor betydning for utviklingen av Vikings unge spillere – spillere som ble sentrale i klubbens sportslige fremgang på 1930-tallet. Mot slutten av 1930-tallet ansatte både Viking og SIF hver sin fotballtrener, Thomas Lockie og J. Nicholson. Resultatmessig slo dette heldigst ut for SIF, men etter at de to trenernes arbeid var over viste det seg at Viking kom sterkere tilbake igjen. Deretter holdt Viking fast ved sin sterke posisjon i Stavangerfotballen frem til 1940.

Etter Vikings spillerrekruttering i 1921 stod interessen for fotballspillet langt sterkere blant klubbens spillere enn hva som var tilfellet tidligere. Disse spillerne gjorde seg gjeldende på A-laget til Viking fra midten av 1920-tallet, de fremholdt en kontinuerlig interesse for spillet og derav bidrog de også til klubbens sportslige fremgang. A-lagets sammensetning var også, i stor grad, preget av stor kontinuitet i denne perioden. De fleste spillerne spilte for klubben til

begynnelsen av 1930-tallet, før det ble en gradvis utskifting i nye spillere samtidig som noen også fortsatte frem til slutten av tiåret. I motsetning til dette stod SIF. På begynnelsen av 1930-tallet opplevde de en tilbakegang i spillernes interesse for trening, noe som hadde stått sterkt i klubben tidligere. Det viste seg også at det var liten oppslutning, blant SIF-spillerne, til å fornye treningsopplegget i et forsøk på å oppnå sportslig suksess. Samtidig ble klubbens utvikling vanskeliggjort ved et tvunget generasjonsskiftet på midten av 1930-tallet. Vidar opplevde også et frafall av spillere i 1926, noe som resulterte i et nedrykk til B-kretsserien året etter. Vidar-spillernes interesse for trening var stort sett varierende, ofte svak, og interne konflikter har også bidratt til å holde klubbens utvikling tilbake i denne perioden.

Det er tydelig at Vidar møtte en god del utfordringer i denne perioden. Samtidig som også SIF opplevde noen utfordringer i denne perioden. Samspillet mellom faktorene har vært betydelig svakere i Vidar og SIF enn i Viking. Sammensetningen av de fire faktorene, enkeltindivid, økonomi, trenere og spillernes interesse og disiplin, har således ført til at Viking var den sportslig dominerende fotballklubben i Stavanger fra 1925 til 1940.

I innledningskapittelet så vi tre forskere som har undersøkt lignende problem som jeg har i denne masteroppgaven. Knutsen undersøkte sentrale utviklingstrekk i Viking knyttet opp mot organisatoriske rammebetingelser fra 1925 til 1982. Gjessing undersøkte hvorfor Brann ble den dominerende fotballklubben i Bergen i perioden 1908-1955, og Peterson undersøkte hvorfor Halmstads Bollklubb vant Allsvenskan i 1976.

I likhet med deres funn har også organisasjonsmessige forhold, økonomiske ressurser, enkeltindivid og trenere vært viktige faktorer for den sportslige suksessen til både SIF og Viking. Knutsen, Gjessing og Peterson har også lagt vekt på sosiale forhold, noe som kan være en svakhet i min oppgave ettersom jeg ikke har studert det i denne masteroppgaven. Videre studier kan dermed være en komparasjon av sosiale forhold i Viking, SIF og Vidar i perioden 1899-1940. Det kan bidra til å få en enda bedre forståelse om hvorfor nettopp SIF var sportslig dominerende i Stavanger frem til midten av 1920-tallet, og deretter Viking frem til 1940. En annen mulighet er å utføre en komparasjon om hvorfor en fotballklubb har blitt sportslig dominerende i en gitt periode i et annet geografisk område.

Til tross for at jeg ikke har undersøkt sosiale forhold i denne oppgaven har jeg likevel vist til andre faktorer som forklarer hvorfor SIF og Viking var sportslig dominerende i Stavanger. Samtidig har jeg også funnet en ny faktor, nemlig spillernes interesse og disiplin overfor fotballspillet. Dette har vist seg å være en faktor som til tider har vært svært ulik i de tre

klubbene, og som også har endret seg over tid. Det er likevel faktorenes sammensatte betydning som har vært utslagsgivende for at en enkeltklubb har opplevd sportslig suksess, og dette kan dermed variere i tid og rom.

Kilder

Arkivmateriale

Stavanger ByArkiv: PA-0012 Idrettslaget Viking, A – Møtebøker, referatprotokoller, forhandlingsprotokoller o.l. Aa – Hovedstyret

L0001 Hovedstyret Forhandlingsprotokoll 1908-1912

L0002 Hovedstyret Forhandlingsprotokoll 1913-1918

L0003 Hovedstyret Forhandlingsprotokoll 1919-1927

L0004 Hovedstyret Forhandlingsprotokoll 1927-1939

Stavanger ByArkiv: PA-0012 Idrettslaget Viking, Ac – Oppmannsprotokoller

L0001 Viking Fotballavdelingen – oppmannsprotokoll 1915-1960

L0002 Viking Fotballavdelingen – oppmannsprotokoll 1933-1951

Stavanger ByArkiv: PA-0012 Idrettslaget Viking, Z – Referansemateriale (arkivlister, instruksjer, avisutklipp etc.). Za – Avisutklipp, telegrammer, m.m. 1929-1960.

L0001 Fotballavdelingen Avisutklippsprotokoll 1925-1940

Stavanger ByArkiv: PA-0151 Stavanger Idrettsforening, A – Møtebøker, referatprotokoller, forhandlingsprotokoller, o.l.

1. Hovedstyret 1905-1910

2. Hovedstyret 1910-1916

Stavanger ByArkiv: PA-0151 Stavanger Idrettsforening, D – Saksarkiv (dokumenter og korrespondanse).

17. Hovedstyret 1905-1984

Stavanger ByArkiv: PA-0151 Stavanger Idrettsforening, X – Egenproduserte trykksaker
66. *SIF-Bladet* 1932-1936

Stavanger ByArkiv: PA-0163 Fotballklubben Vidar, A – Møtebøker, referatprotokoller, forhandlingsprotokoller o.l.

L0001 Referatprotokoll 1908-1917

L0002 Referatprotokoll 1917-1949

Stavanger ByArkiv: PA-0163 Fotballklubben Vidar, Boks 4, Rapporter og statistikk,
Fikenbladet og Vidargutten 1934-1980.

Vidargutten Jul-1949

Aviser

Fra følgende aviser er enkelte utgaver brukt fra respektive årstall.

Iste Mai: 1909, 1918, 1919, 1920, 1927, 1928 og 1939.

Rogaland (Stavanger 1925-1988): 1931.

Stavanger Aftenblad: 1899, 1900, 1901, 1902, 1903, 1904, 1905, 1906, 1907, 1908, 1909, 1910, 1912, 1913, 1915, 1916, 1918, 1919, 1920, 1923, 1924, 1925, 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1933, 1938, 1939, og 1956.

Litteratur

Andersen, Espen (2007). "Det store gjennombruddet: norsk fotballs kulturhistorie 1885-1925". Dr. scient. avhandling, Norges idrettshøgskole.

Arnesen, Fredrik (2000). "«Maate der snart komme en liknende kamp»: fotballsportens ekspansjon i det bergenske bysamfunnet før den andre verdenskrig." Hovedfagsoppgave i historie, Universitet i Bergen.

Berg, Per Ketil (1998). "En analyse av Norges Fotballforbunds arbeid med toppfotball, med hovedvekt på perioden 1992-96". Hovedfagsoppgave i idrett, Norges idrettshøgskole.

Christiansen, Jan; Schreiner, Rolf; Helgesen, Ole Ketil (2005). *De sorte og hvite: heia SIF i 100 år: Stavanger Idrettsforening 1905-2005*. Stavanger, Foreningen.

Fasting, Kari (2003). "Small country – big results: Women's football in Norway" i *Soccer & Society* 2003, 4:2-3, 149-161.

Gammelsæter, Hallgeir; Ohr, Frode (2002). *Kampen uten ball: Om penger, ledelse og identitet i norsk fotball*. Oslo, Abstrakt.

Gammelsæter, Hallgeir (2009). "The organization of professional football in Scandinavia" i *Soccer & Society* 2009, 10:3-4, 305-323.

Gjessing, Petter (1999). "Brann, fra gutteklubb til Bergens stolthet? En historisk undersøkelse av Branns posisjon i bergenske fotballen, og klubbens forhold til byens innbyggere i perioden 1908-1955". Hovedfagsoppgave i historie, Universitetet i Bergen.

Goksøyr, Matti (1991). "Idrettsliv i borgerskapets by: en historisk undersøkelse av idrettens utvikling og organisering i Bergen på 1800-tallet". Dr. scient. avhandling, Norges idrettshøgskole.

Goksøyr, Matti; Hognestad, Hans K. (1999). "No Longer Worlds Apart? British Influences in Norwegian Football" i (RED.) Armstrong, Gary; Giulianotti, Richard: *Football Cultures and Identities*, 201-210. Basingstoke, Macmillan Press LTD.

Goksøyr, Matti; Olstad, Finn (2002). *Fotball! Norges Fotballforbund 100 år*. Oslo, Norges fotballforbund.

- Goksøy, Matti; Olstad, Finn (2009). ”‘... far to the north’: geography and football in Norway” i *Soccer & Society* 2009, Vol. 10, nos 3-4: 324-340.
- Goksøy, Matti (2014). *hva er FOTBALL*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Halvorsen, Asbjørn; Eriksen, Alf (1947). *Norges fotball-leksikon. Bind 1*. Oslo, Prent.
- Halvorsen, Asbjørn; Eriksen Alf (1948). *Norges fotball-leksikon. Bind 2*. Oslo, Prent.
- Hognestad, Hans K. (2006). ”Transnational Passions: A Statistical Study of Norwegian Football Supporters” i *Soccer & Society* 2006, 7:4, 439-462.
- Hognestad, Hans K. (2009). ”Transglobal Scandinavian? Globalization and the contestation of identities in football” i *Soccer & Society* 2009, 10:3-4, 358-373.
- Hognestad, Hans K. (2012). ”Split loyalties: football is a community business” i *Soccer & Society* 2012, 13:3, 377-391.
- Hognestad, Hans K.; Hjelseth, Arve (RED.) (2012). *Kampen om Tribunen – Fotball, identitet og makt*. Trondheim/Oslo, Akademika Forlag.
- Haaland, Anders (2012). *Stavanger bys historie. Bind 3: Industribyen 1890-1965*. Stavanger, Wigestrånd.
- Knutsen, Arvid (1984). ”Viking Fotballavdeling i Perioden 1925-1982. En analyse og drøftinger av sentrale utviklingstrekk i klubben knyttet til aktuelle organisatoriske rammebetingelser”. Hovedfagsoppgave i idrett, Norges idrettshøgskole.
- Larsen, Øyvind (1992). ”Angrep og effektivitet: en teoretisk analyse av angrep og effektivitet samt en kampanalyseundersøkelse av break down-periodens egenart og muligheter i forhold til effektivitet i EM-88”. Hovedfagsoppgave, Norges idrettshøgskole.
- Larsen, Øyvind (2001). ”Charles Reep: A Major Influence on British and Norwegian Football” i *Soccer & Society* 2001, 2:3, 58-78.
- Lindboe, Kaare (1986). *Rogaland fotballkrets: 75 år: 31. mars 1911-1986*. Stavanger, Rogaland fotballkrets.
- Lund, Bernhard (1963). *Idrettslaget Vikings historie: fra 1899 til 1963*. Stavanger, Dreyer.

- Melkevik, Johs. (RED.) (1994). *Idrettens Historie i Rogaland: 1919-1994*. Stavanger, Rogaland idrettskrets.
- Melve, Leidulf; Ryymin, Teemu (2018). *Historikerens Arbeidsmåter*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Mossige, Kåre (RED.); Blix, Arne Johan (RED.); Østbø, Helge Rein (MEDARB.) (2006). *Fotballklubben Vidar 1906-2006: 100 år*. Stavanger, FK Vidar.
- Norges Offisielle Statistikk. Fjerde rekke nr. 60. (1903). *Tabeller vedkommende Arbeidslønninger i Aaret 1900*. Utgitt av Statistisk sentralbyrå. H. Aschehoug & co., Kristiania.
- Olsen, Egil (1974). "Scoringer i fotball". Hovedfagsoppgave i idrett, Norges idrettshøgskole.
- Olsen, Egil; Ingjerd, Arnfinn (1984). *Hva karakteriserer elitespillerne i fotball?: preliminær rapport*. Oslo, Norges idrettshøgskole.
- Olsen, Egil (RED.) (1985). *Fotball – mer enn et spill*. Oslo, Cappelen.
- Olstad, Finn (1987). *Norsk Idretts Historie. Bind 1: Forsvar, sport, klassekamp, 1861-1939*. Oslo, Aschehoug.
- Ommundsen, Yngvar (1992). "Self evaluation, affect and dropout in the soccer domain: a prospective study of young male Norwegian players". Dr. scient. avhandling, Norges idrettshøgskole.
- Pedersen, Helge Chr. (2006). "Fotball, modernisering og identitet i Finnmark, 1908-1935" i *Heimen 2006*, Nr. 4: 271-288.
- Peterson, Tomas (1989). *Leken som blev allvar: Halmstads Bollklubb mellan folk rörelse, stat och marknad*. Lund, Arkiv förlag.
- Roalkvam, Gunnar M. (1988). "Arbeiderklassa og kulturen" i (RED.) Danielsen, Rolf.: *Stavanger mellom sild og olje. Bind 2: Hermetikkbyen 1900-1940*, 41-69. Stavanger, Dreyer bok.
- Sivertsen, Halvor (1988). *"På nedslitteknøtter": minner fra guttefotballen i Stavanger 1920-1946*. Stavanger, Verbum.

Tuastad, Svein (2019). "The Scandinavian sport model: myths and realities. Norwegian football as a case study" i *Soccer & Society* 2019, 20:2, 341-359.

Tveit, Gunnar; Vaglum, Per (1985). *Fotball: nærmiljøpolitikk i praksis: en undersøkelse av breddefotball og nærmiljø*. Oslo, Universitetsforlaget.

Tønneson, Stein (1986). *Norsk Idretts Historie. Bind 2: Folkehelse, trim, stjerner, 1939-1986*. Oslo, Aschehoug.

Aareskjold, Kaare (1989). *Viking F.K. gjennom 90 år*. Stavanger, Tou Trykk.

Andre kilder

Norges fotballforbund, årsrapport 2017.

<https://view.joomag.com/nff-nff-%C3%85rsrapport-2017/0449189001518785583?short>

[Lesedato: 18.09.2018 kl. 10:52]

Informasjon om *Soccer & Society*:

<https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=fsas>

[20](#) [Lesedato: 28.09.2018 kl. 07:30]